

**Mongoni Manza ka Yeso beyo
Matayo
okpikaga ndi mino
Likpumu ka la mambwa**

Mongoni Manza beyo Matayo okpikaga ndi mino nima. Matayo nino Yeso amakaga ndi kaiko mubifya, a ndi ndombe wa manzanza. A ndi bemoti luga ka batutumbwa nibo Yeso utika ndi kabikyaga Mongoni Manza, kauyikoso bambanzu kaiko bakilisito. Kuso wa kitabu yi niyi, Matayo atumbulaga beyo Yeso ifukuta ndi mino, ligubo nilo Yeso agya ndi ka obili na beyo ikaga ndi mino kautiwa bambanzu. Atumbulaga ndi goni beyo Yeso okwa ndi mino na beyo opupa ndi mino ka mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolofu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpumu ka mumbanga-mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu.

Matayo ukpikilya ndi bamamaki beyo ka Bayuda kauwonisilo be ka linganu Yeso ni Muhukuso nino bogyalandu babikyaga ndi likpumu ka kaki ka Mobiso Motu. Masi nimo babikyaga ndi ko bulya kaki kambwa kodoku ka obili igyonosa ndi beyo aka yo. Iyi no a ngama nino akwanana ndi kodoku. Bambanzu budingi bamakaga be Mika Daudi kye Daudi a ndi ngama mudingi kugbe luga ka bangama ba Bezaleli nibo livananza ko Kunzi. Gutugu beyo Yeso uwonisila ndi mino Bezaleli Bungama ko

Kunzi, bangama kabu aka bikpe bo bamuya ndi. Niyo Yeso okwa ndi, bukunya ndi babibya kaki, burakya kogulya ka bandabu baya malumba. Kinili, bomisikana kuwa ndi ka obili, kabikyaga Mongoni Manza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi :

Puponogo ka Yeso-Kilisito na yibukuta kaki

1:1-2:23

Kuu ka Yuani-Mubatizai *3:1-12*

Ibatiso ka Yeso, na beyo abili a ndi mino

kabobo 3:13-4:11

Yeso ogoni kaiko ka Galilaya *4:12-18:35*

Pupo ka Yeso ka Galilaya na gulyo kaki ka

Yelusalema 19:1-20:34

Poso ya mulibo ka Yeso kunu ka obili,

yisasambya na kukwaku kaki 21:1-27:66

Yeso opupini ka mbuku *28:1-20*

Puponogo ka Yeso

(Luka 3:23-38)

¹ Mina ka batitaki Yeso-Kilisito nima: iyi bikpe opupa ndi ka livanza ka ngama Daudi. Na iyi ngama Daudi opupa ndi ka livanza ka Abalahamu.

² Abalahamu abukuta ndi Isaka,

Isaka abukuta ndi Yakobo,

Yakobo abukuta ndi Yuda na bamamaki,

³ Yuda ibu na mukaki beyo ka Tamali

babukuta ndi Pelesi na Zela,

Pelesi abukuta ndi Esiloni,

Esiloni abukuta ndi Lamu,

⁴ Lamu abukuta ndi Aminadabu,

Aminadabu abukuta ndi Nasoni,

Iyi Nasoni abukuta ndi Solomono,

- 5 Solomono ibu na mukaki beyo ka Laaba
 babukuta ndi Boazi,
 Boazi abukuta ndi Obedi. Amaki Obedi ndi ni
 Luta,
 Obedi abukuta ndi Yesse,
 6 Yesse abukuta ndi ngama Daudi.
 Ngama Daudi abukuta ndi Solomono na muka
 Ulia*. Iyi Ulia a ndi ni okwini,
 7 Solomono abukuta ndi Leoboamu,
 Leoboamu abukuta ndi Abia,
 Abia abukuta ndi Asa,
 8 Asa abukuta ndi Yozofati,
 Yozofati abukuta ndi Yolamu,
 Yolamu abukuta ndi Uzia,
 9 Uzia abukuta ndi Yotamu,
 Yotamu abukuta ndi Ahazi,
 Ahazi abukuta ndi Izikia,
 10 Izikia abukuta ndi Manasi,
 Manasi abukuta ndi Amoni,
 Amoni abukuta ndi Yosia,
 11 Yosia abukuta ndi Yekonia na bamamaki.
 Ubukutaga ndi ngbingo nino fuhokisa ndi
 mino Bezaleli kaında na ibu ka busunzu ka
 Babiloni.
 12 Kumbuso kauhokiso Bezaleli kaında ka
 Babiloni,
 Yekonia abukuta ndi Salatieli,
 Iyi Salatieli abukuta ndi Zelubabeli,
 13 Zelubabeli abukuta ndi Abiudi,
 Abiudi abukuta ndi Eliakimu,
 Eliakimu abukuta ndi Azolo,
 14 Azolo abukuta ndi Zadoki,
 Zadoki abukuta ndi Akimu,

* **1:6** 1:6 muka Ulia: Ina ndi be Betiseba. **1:11** 1:11 Wanda
 ka 2 Bangama 24:12-16.

Akimu abukuta ndi Eliudi,

¹⁵ Eliudi abukuta ndi Iiyazali,

Iiyazali abukuta ndi Matani,

Matani abukuta ndi Yakobo,

¹⁶ Yakobo abukuta ndi Yezefu, nino a ndi mbunya Malia. Malia abukuta kuwa ndi Yeso nino bamakaga be Kilisito†.

¹⁷ Katukya ka Abalahamu kadwe ka ngama Daudi, a ndi bevananza tekebe na bayikwanganya, katukya ka Daudi kadwe ku buhokisa ndi mino Bezaleli kanda ka Babiloni, a ndi bevananza bayagogo tekebe na bayikwanganya, katukya wa buhokisa ndi mino Bezaleli kanda ka Babiloni kadwe ka libukuti ka Kilisito, a ndi bevananza tekebe na bayikwanganya bata goni‡.

*Yibukuta ka Yeso-Kilisito
(Luka 2:1-7)*

¹⁸ Yibukuta ka Yeso-Kilisito a ndi bene: Amaki beyo ka Malia ba ndi kavanana na Yezefu. Luki limoti, kambwa ibu kavanana, Malia ava ndi mama ko ngu ya Limbengi-Lotu. ¹⁹ Yezefu nino ba ndi kavanana na iyi, a ndi mutu wo wongbingbili. Kegu ndi kapa ka pisiso suni ko misa ka bambanzu. Kinili, a ndi kapa kaasa biwesee.

²⁰ Tamanaga yi niyo a kuwa ndi kuso ka Yezefu aka, kani malaika ka Mombukwono-dosu anop- uponilyoku ko nziki, abikya be: «Yezefu, mika ngama Daudi, wakobongonitogu kava mukaku

† **1:16** 1:16 «Masiya» ka Libelenia na «Kilisito» ka Ligiliki akabikya be Nino Kunzi apunaga ‡ **1:17** 1:17 Ka Bayuda, livanza limoti agyaga ndi byanga 40

βεγο ka Malia, kye miki nino a na iyi ka muma a pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu. ²¹ Abukuta banu miki muluku yi, waluka be Yeso. A bego, iyi no uhukuso ndeke batu kaki ka bunye kabu.»

²² Niyo yasi igyonosa ndi kye itulyani munzina nino Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu be:

²³ «Musika bemoti nino kanibigu likpamuka ka baluku avatu ndeke muma, abukuta miki muluku yi, baluka ndeke be Imanueli.»
Isi yi be: «Kunzi pa imoti na ibusu.»

²⁴ Niyo Yezefu ozuzuko, agya ndi bego aka yo malaika ka Mombukwono-dosu akpamya ndi mino. Ava kawa ndi mukaki bego ka Malia.

²⁵ Luki limoti, kasyegu ndi na iyi kambwa Malia kabukuta. Yezefu aluka ndi miki be Yeso.

2

Batu ba yimibo bodunuku kabibiso Yeso

¹ Yeso ibukuta ndi ko mikya mugi nino ina be Betlehemu ka iwili ya Yudea. Ko ngbingo yi nino, Elodi no a ndi ngama. Kumbusa wa yibukuta ka Yeso, batu ba yimibo botukyoku ndi misa ka ingenge, bosila ndi ka Yelusalema.

² Buusa ndi be: «Miki nino ibukuti kaiko ngama ka Bayuda a yani? Tini bi lingutu kaki ananze misa ya ingenge, kinili toduku kabibiso.»

³ Niyo ngama Elodi ukana mongoni mi nino, ombomboya kugbe pa imoti na batu ba

§ 1:21 1:21 Yeso: Isi yo lino Yeso ni Mombukwono-dosu Muhukuso.

Yelusalema basi. ⁴ Umumula kuwa ndi bokumukumu na bowonisilo ba mutuu basi. Umuusa ndi be: «Bogyalandu babikyaga ndi be babakuta ndeke Kilisito yani?» ⁵ Ihu aka ndi be: «Ka Betlehemu, ka iwili ya Yudea. A beyo, kye mugyalandu okpikaga ndi be:

⁶ «Iwe Betlehemu, ka iwili ya Yudea, wakegu mugi ma payaya lugo wo giyo yakpukpu ya Yudea.

A beyo, ngama opupa ndeke ku kaku nino ika ndeke kaunanaga batu kami, bomikya Bezaleli beyo mububulyo wa bakondolo agyago mino.»»

⁷ Kuwa wa, Elodi umaka ndi batu ba yimibo ka kpolo, ubikya be batumbulyagi ngbinga tino no bina ndi mino lingutu. ⁸ Kumbuso yi, utika ndi ka Betlehemu. Ubikya be: «Wiloni ku beyo, muusogo binza mongoni ko miki yi nino. Makamina, modoku kemibiso, iba nindito goni imi kabibiso.»

⁹ Niyoy bukana likpumuka ka ngama, baga ndi. Lingutu li nilo bina ndi misa ya ingenge a ndi goni ka isisilogo aka kambwa kabu, amaga ndi tili na pa niyoy miki a ndi mino. ¹⁰ Niyoy batu ba yimibo bina lingutu, botuma ndi na magyagya bidε. ¹¹ Bingya kuwa ndi ka ndabu, bamina miki na amaki beyoy ka Malia. Bobuna ndi moli kabibiso yi. Kumbuso yi, bakulaga ndi mukumba kabu, bapá apeepe wa olo, adudu na malazi nino balikyaga be manemanε. ¹² Kuwa wa, Kunzi ubikya ndi ko nziki be bakigonitogu bata pisi ku ka Elodi. Biga kuwa ndi ku kabu ko pisi yagogo.

Yezefu na Malia bopikitini na Yeso ka Misili

¹³ Ngbingo yi ninɔ batɔ ba yimibo batukyo mino, malaika ka Mombukwono-dosu apuponi-lyoku ndi Yezefu ko nziki, abikya be: «Tukya, mava miki na amaki mapikita ka Misili, mika ku kwa ku kadwe ko ngbingo yi ninɔ nɔbikya ndeke mino ambe wigoku. A beyo, Elodi apungatu kakisa miki bivaka-vaka bekye bamwi.» ¹⁴ Yezefu atukya kuwa ndi, ava miki ibu na amaki, batukya ndi na gundu kaında ka Misili. ¹⁵ Bika ndi ku kadwe ko ngbingo yi ninɔ ngama Elodi okwa ndi mino. Niyo igyonosa ndi kye itulyani munzina ninɔ Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu be: «Namaka ndi mikami ambe igiku kotukyoku ka Misili.»

Ngama Elodi akaulumwisisogo bomiki baluku bi

¹⁶ Niyo Elodi andunga be batɔ ba yimibo babuni, limbengi akandikanaga ndi bisulu-sulu. Akpama kuwa ndi be bulumwisogi bomiki baluku bi basi ba byanga biba ikani kusili yi ka Betlehemu na ko giyo niyo ka bakpolo-kpolo bi. Agya ndi beyo kabyenene no ngbingo yi ninɔ batɔ ba yimibo bina ndi mina lingutu. ¹⁷ Nilo lasi, itulyana ndi kowonisilo nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Yelemia be:

¹⁸ «Katukya ka Lama, bukana ndi liyu limoti.

A liyu la mugamu mo kumbu na yigomisogo yidingi.

Lasele no akaugama bomikaki,
kegu gutugu kapa be batumisi limbengi,

kye bomikaki bolumwogini.»

Yezefu na livanza kaki botukyiniku ka Misili

¹⁹ Kumbusa wa kukwaku ka Elodi, malaika ka Mombukwono-dosu apuponilya ndi bata Yezefu ko nziki ku ka Misili. ²⁰ Abikya ndi be: «Zuzuko, mava miki na amaki, miga ka mugi ma Izaleli, kye batu nibo ba ndi kapa kamwo miki, bolumwogini kuwa.» ²¹ Kuwa wa, Yezefu ozuzuka ndi, ava miki na amaki biga ka Izaleli. ²² Luki limoti, Yezefu ukana ndi be Alikelau nino a ndi mika ngama Elodi no a kuwa ni iyi ngama ka iwili ya Yudea. Kuwa wa, Yezefu abanga ndi kaina ku beyo. Mombukwono-dosu anzinilya bata ndi ko nziki, Yezefu aga kuwa ndi ka iwili ya Galilaya. ²³ Ku beyo, ika ndi ka gudfu nino bamakaga be Nazaleti. Nimo masi, igyonosa ndi kye itulyani nilo ibikya ndi pisi ka bogyalandu be: «Bamakaga ndeke be mutu wa Nazaleti.»*

3

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza (Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18; Yuani 1:19-28)

¹ Ko ngbingo yi nino, Yuani-Mubatizai opupana ndi ka isa ya Yudea, anakwa ku yo Mongoni Manza be: ² «Yikosoni mambengi, kye Bungama ba kugu wa lisyε a kuwa buwobi.»* ³ Mugyalandu Isaya anzina ndi ko bulya ka Yuani be:

2:18 2:18 Wanda ka Yelemia 31:15. * **2:23** 2:23 Ka bapa bayagogo bamakaga be Muzazaleti. Matayo 22:11. * **3:2** 3:2 Matayo alikyaga Bungama ko Kunzi be Bungama ba kugu wa lisyε

«Mutu bemoti akapamikanaga ka isa be:

«Mubungusilyoni Mombukwono-dosu pisi!

Munonilyoni bopisi bingbi-ngbingbi†!»

⁴ Yuani imokisyaga ndi kutuko kwo tukatu ta ngamia na mukaba ma sibokuso sa nyama ka idukufiso. Ulyaga ndi banabunyenye no nzuki niyo ikaga ko tutu. ⁵ Bambanzu badulyogoku ndi kotukyoku ka Yelusalema, ka Yudea wasi na ko giyo yasi niyo ya mutili ma Yolodani. ⁶ Batwaga ndi bunye kabu ka pa yangba, Yuani anubotiso ka Yolodani.

⁷ Niyo Yuani umina ndi Bafalisayo na Basadukayo bakpu kadulyoku bituteee kye ubotisi, ubikya ndi be: «Ibunu livanza ka banzuka! Wani no amuwonyi pisi kapikita mungimbo ko Kunzi nimo akodoku? ⁸ Wonisoni neki pisi ka yigya be moyikosoni mambengi. ⁹ Makitombyonitogu kabikya be: «Titosu ni Abalahamu!» A beyo, nakamubikya ambe, Kunzi akwanana koitiso matamu mi nima kaiko bomika Abalahamu. ¹⁰ Gboni a se kuwa yakitulya kagbita bukuto ka motino mi. Bagbitatu sibukuso sasi niso kegu kabukuta humo yanzanza, badikita ko buku. ¹¹ Imi, nakamubotiso ko libo kowonisilo be mayikosoni obili kunu. Luki limoti, ninu akodoku kumbuso kami a no ngu kekitaaga imi. Iyi, amubotisa banu na Limbengi-Lotu no buku. Nakakwananigu gutugu kanyogo bekpaku kaki aka. ¹² A na dunga mugwi kapipa mupunga. Amumula ndeke mupunga,

† 3:3 3:3 Isaya 40:3kabyenene na Mobiso mandeli ma Ligiliki.

abiso ka basa ya masolo kaki. Luki limoti, abusya ndeke bevala ko buku nibo kolimikogigu.»

*Yuani abotisini Yeso
(Maliko 1:9-11; Luka 3:21-22)*

¹³ Kuwa wa, Yeso atukya ndi ka Galilaya inda ka Yolodani, asilya Yuani be kye abotisi. ¹⁴ Luki limoti, Yuani kegũ ndi kapa kabotiso. Iyi aka ndi na Yeso be: «Iwe no wakwanana kebotiso, woduku se kuwa ku kami liki!» ¹⁵ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Wasa, igyonosi ko ngbingo yi nimũ beyo aka yo. A beyo, okwononi tagyi masi nimũ Kunzi apaga be tagyi.» Kuwa wa, Yuani abailya ndi. ¹⁶ Niyõ babotisa Yeso, opupoku ndi ko libo. Ko ngbingo yi ninõ aka nõ, lisyẽ oukwikono, ina Limbengi ko Kunzi ni anosyoku abe likpondi, ika kũgũ kaki. ¹⁷ Liyũ limoti otukyoku ndi kũgũ wa lisyẽ, abikya be: «Mikami mupaka nimũ, nogwaga magyagya na iyi kũgbe.»

4

*Mumuyoniso akabõõõ Yeso
(Maliko 1:12-13; Luka 4:1-13)*

¹ Kuwa wa, Limbengi-Lotu atika ndi Yeso ka isa be kye mumuyoniso abõõõ. ² Niyõ Yeso agya masye batekebe bakwanganya, biti na lisyẽ ni kalyalyagigũ, imũkana ndi nza. ³ Mumuyoniso akpudoku kuwa ndi kabõõõ, abikya be: «Wakika Miko Kunzi, kpamya matamũ mi nima iiti mukati.»

⁴ Yeso asikisya ndi be: «Ikpikaga be:

«Ɔbili ka mumbanzu kegu asi ko bulya malili aka,

Luki limoti, a ka likrumuka lasi nilo opupaga ka manoku ko Kunzi.»»

⁵ Kumbuso yi, mumuyoniso aga ndi na iyi ka gudfu wotu ka Yelusalema adokisa kugbondo wa Ndabu ko Kunzi. ⁶ Abikya be: «Wakika Miko Kunzi, bumbuko katukya wanu wadwe wasi, kye ikpikaga be:

«Kunzi ukpamilyatu bamalaika kaki

be bubiniki ka maboku,

kye wakidwoni kugako ka litalu.»»

⁷ Yeso asikisya ndi be: «Ikpikagatu goni be: «Wakabonitogu Kunzi Mombukwana-daku.»»

⁸ Mumuyoniso inda ndi bata na Yeso kugu wa ngupa niyo yikungu kugbe. Ku beyo, awonisa ndi bungama basi ba obili na ibiba yi. ⁹ Abikya kuwa ndi be: «Wakobuna moli kambwa kami kebibiso, nupa nimana masi.»

¹⁰ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Abili! Tukya! Kye ikpikaga be:

«Mubibisaga Mombukwana-daku Kunzi aka,

wanalumbaga asi ko lino kaki aka.»»

¹¹ Ka mulibo, mumuyoniso asa ndi. Bamalaika bakpuɔoku kuwa ndi Yeso, bapunga kagugubyo.

Yeso opungini ligubo lo Mongoni Manza ka Galilaya

(Maliko 1:14-15; Luka 4:14-15)

¹² Niyo Yeso ukana be bagwini Yuani-Mubatizai, atukya ndi wa, inda ndi ka Galilaya.

4:4 4:4 Wanda ka Yigilya 8:3. **4:6** 4:6 Wanda ka Mambu 91:11-12. **4:7** 4:7 Wanda ka Yigilya 6:16. **4:10** 4:10 Wanda ka Yigilya 6:13.

¹³ Ku bɛyɔ, atukya ndi ka Nazaleti, inda kaika ka gɔdɔ wa Kapelenaumu, ka mutili ma ibombu ya Galilaya, ka iwili ya Zabuloni na niyɔ ya Nafutali. ¹⁴ Igyonosa ndi bɛyɔ, kye itulyani mɔnzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya bɛ:

¹⁵ «Ka iwili ya Zabuloni na niyɔ ya Nafutali,
a miso yo libo lidingi,
kɔsyaku wa Yolodani.

Ka Galilaya,
mugi ka batɔ nibo bakegu Bayuda.

¹⁶ Batɔ nibo bikaga ndi ko biti,
binini bɔngbanganya,
nibo ba ndi bakidukufu bigubu ka kululuko kwa
kukwaku,
bɔngbanganya upupilyini!»

¹⁷ Katukya ko ngbingo yi nino aka no, Yeso apunga ndi kaubikyaga bambanzu Mongoni Manza bɛ: «Yikosoni mambengi, kye bɔngama ba kugu wa lisyɛ a kuwa buwobi.»

*Yeso umokini mɛyi babiɔya bakwanganya
(Maliko 1:16-20; Luka 5:1-11; Yuani 1:35-51)*

¹⁸ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina kakpakyana ka mutili ma ibombu ya Galilaya, amina ndi banyɔ bosi baba nibo ba ndi bomika-mulaku. A ndi ni Simoni nino bamakaga ndi goni bɛ Petele se kuwa mamaki bɛyɔ ka Andilia. Ibu basi baba ba ndi kolubo moyo. ¹⁹ Yeso ubikya ndi bɛ: «Ibyeniku! Namuitiso kuwa banyɔ-bambanzu.» ²⁰ Wa aka wa, basa ndi moyo kabu, bapunga kabiyɔ. ²¹ Niyɔ Yeso isisilo kambwa yikedɛ,

umina ndi bata bomika Zebedayo baba, Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. Ba ndi ka ingbolo yidingi pa imoti na ababu beyo ka Zebedayo, banobungusyo moyo kabu. Yeso umaka ndi.
²² Wa aka wa, basa ndi ingbolo yidingi, basa ababu, babye ndi Yeso.

Yeso akawtiwa bambanzu na anohukuso bokolobu
(Luka 6:17-19)

²³ Yeso inda ndi kolingyo giyo yasi ya Galilaya. Anatiwa ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Anubikyaga bambanzu Mongoni Manza ma bungama ba kugu wa lisyε. Anohukuso bokolobu bayasi na bupo ba nzuyi dididi.
²⁴ Mongoni kaki itulyana ndi ko giyo yasi ya Sulia. Mongoni mi nimo, ukpamyanda ndi bambanzu kadulyoku na batu basi ba mobi ma bokolobu na bupo dididi. Luga kabu, a ndi na nibo ba ndi kaimukana kugbe, nibo ba ndi na mambengi ma bunye, nibo ba ndi na liga na nibo ba ndi bazegesi. Yeso uhukusa ndi basi.
²⁵ Bambaza ka bambanzu budingi kugbe ba kuwa ndi kabibya bingbooo. Botukyogoku ndi ka iwili ya Galilaya, ka iwili ya Bagudu-Tekebe, ka Yelusalema, ka Yudea na kusyaku wa Yolodani.

5

Yeso akapá mutuu ni a kugu wa ngura
(Luka 6:20-23)

¹ Niyo Yeso umina bambaza ka bambanzu, afaka ndi ka ngura, iko, babibya kaki

bakpudoku ndi. ² Apunga kuwa ndi kaŋtiwa be:

³ «Igyagya ka niƆo ba na yangya ka mambengi, kye bŋngama ba kuƣu wa lisyɛ a ba kaƆu.

⁴ Igyagya ka niƆo bakalya kumbu, kye Kunzi utumisatɔ ndeke mambengi.

⁵ Igyagya ka niƆo ba bitombiii, kye binisanatɔ ndeke na lisimo niƆo Kunzi uwanyaga ndi.

⁶ Igyagya ka niƆo ba na nza na mɔsasa kagya likrɔmɔka lo ngbingbili ko misa ko Kunzi, kye bikutagatɔ ndeke.

⁷ Igyagya ka niƆo buminilyaga bɛngeni kumbu, kye Kunzi uminyilya ndeke iƆu beƣyɔ.

⁸ Igyagya ka niƆo ba na mambengi manza, kye baminatɔ ndeke Kunzi.

⁹ Igyagya ka niƆo bakapá maziyo, kye bɔmaka ndeke be Ɔomiko-Kunzi.

¹⁰ Igyagya ka niƆo bakaugyogyiso kye bakagya nimo okwononi ko misa ko Kunzi, kye bŋngama ba kuƣu wa lisyɛ a ba kaƆu.

¹¹ Gwoni magyagya kika ni bakamɔtumbwa, banamugyogyiso, banamɔbukulyaga makrɔmɔka manyɛnyɛ ko bulya kami. ¹² Gwoni magyagya kuƣbe, miko ka magyagya aka! Kye minisono ndeke na mukalya mudingi kuƣu wa lisyɛ. A beyo, a mɔdɔngɔni beƣyɔ bugyogyisa ndi mino Ɔogyalandɔ niƆo Ɔodoku ndi kambwa kunu.»

Babiyɔ ba abɛ liniko na bŋngbanganya ka ɔbili

(Maliko 9:50; Luka 14:34-35)

¹³ «Ibunu, ma liniko ka obili. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki tino bata lo akwanana kondingimosogo? Kikigu bata na izangiya, luki limoti bomisya kawa kunzi, bambanzu baditaga.

¹⁴ Ibunu, ma bungbanganya ka obili. Gudu nino ipiko kugu wa ngupa kakwananigu kaisuma. ¹⁵ Bakatunagigu tala be bagbukumisiyi bata na mumbi. Luki limoti, babisaga kugu, ka pa niyo babisogo mino kye uzigi batu basi nibo ba ka ndabu. ¹⁶ Okwononi be bungbanganya kunu iki beyo ko misa ka bambanzu. Bika kaina yigya kunu yanza, babibiso Obonu nino a kugu wa lisyε.»

Yeso akanzina ko bulya Mutuu

¹⁷ «Makosimonitogu be nodoku ndi kolimogo Mutuu ka Musa, ikani nimo ibikya ndi na bogyalandu. A beyo, imi, nakodokugu kolimogo, luki limoti, nodoku kotulyasa masi. ¹⁸ A lingunu, nakamubikya ambe, ngbingo yi nino lisyε na obili a mbeyi bata mino aka, kegū na ikya libiso gutugu limoti aka la Mutuu nilo akwanana kolimiko, gutugu ikya lingbeti li aka, kambwa be makpumuka mi nimo masi igyonosi. ¹⁹ Kinili, mutū wasi nino obuno mutuu gutugu nimo makede aka, uwonisila batu bagogo kagya begeyo, iyi bikpe no ika ndeke mutū wa payaya kugbe ka Bungama ba kugu wa lisyε. Luki limoti, mutū nino akagya mutuu, uwonisila batu bagogo kagya begeyo, iyi no ika ndeke mutū wa ibiba kugbe ka Bungama ba kugu wa lisyε. ²⁰ Nakamubikya ambe, okwononi yigya kunu iki yanza kakitaga niyo ka Bafalisayo na bowonisila

ba mutuu. Kiki beyo, makingyigu ndeke ka Bungama ba kugu wa lisyε.»

*Mutuu ko bulya lingangi
(Luka 12:57-59)*

²¹ «Mukanatu ndi beyo bubikya ndi mino botitonu be: <Wakamwonitogu mumbanzu. Mumbanzu kamwo daki, baga na iyi ka ngbanga.> ²² Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, mumbanzu kika na lingangi na daki, okwononi baga na iyi ka ngbanga. Na kika ni atumbwini mamaki be: <Wa ngingi!>, okwononi baga na iyi ka Basa-Yidingi. Katumbwa goni be: <Wa mutuu wa ibikyasu!>, okwononi badikiti ko buku ba benze na benze! ²³ Kika neki ni wakainda kapá Kunzi aperse ka gbogbo, watamana be makegu kaukanana na mamaku, ²⁴ wasa mbeyi aperse kaku kambwa wa gbogbo wa, waga kaukanana na iyi. Kumbuso yi, wodoku se kuwa kapá.

²⁵ Hukanana bigala-gala na mumuyoniso kaku ni ma mbeyi na iyi ko pisi aka kambwa kadwe ka zozu. Kiki beyo, iyi udwisatu ka zozu, zozu ukitisaga ka polisi, polisi ugwi. ²⁶ A lingunu, nakamubikya ambe, wakopupigu ku beyo kani wakanokolyigu buyi basi nibo ika ni bukuni.»

Mutuu ko bulya kasye na muko ikani na muluku wodi

²⁷ «Mukanatu ndi beyo ibikyo mino be: <Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni.> ²⁸ Luki limoti, imi, nakamubikya

ambe mumbanzu kanda muko na musasa, ika kani osyini na iyi pisi ka limbengi kaki.

²⁹ Liso kaku la kumbanzikaniko kumokyisiso ka bunye, muko, wombimbo byi na iwe. A beyo, a binza kombimbo pa yimoti ya nzayi kaku, ni bakombimbigu nzayi kaku yasi ko buku ba benze na benze. ³⁰ Kubokuko kaku kwa kumbanzikaniko kumokyisiso ka bunye, ko, wombimbo byi na iwe. A beyo, a binza kombimbo pa yimoti ya nzayi kaku, ni bakombimbigu nzayi kaku yasi ko buku ba benze na benze.»

Mutu ko bulya yisikiso muko

(Matayo 19:9; Maliko 10:11-12; Luka 16:18)

³¹ «Ibikyatu ndi goni be: «Mumbanzu kasikisa mukaki, api balawa yi nino asikisi na iyi.»
³² Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, mutu wasi kasikisa mukaki, kiki ni agwini na muluku aka, ahukwilyini muko yi nino pisi kasye na muluku wodi. Mutu wasi kava muko yi nino, iyi goni ogyini bilya.»

Mutu ko bulya silika

³³ «Mukanatu ndi goni beyo bubikya ndi mino botitonu be: «Wakakonitogu silika wabongo kambwa ka Mombukwono-dosu. Luki limoti, gyogoni masi nimo makulya ndi mina silika.»
³⁴ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe makakogonitogu. Gutugu ko lino la kugu wa lisyey, kye a kiti wa bungama ko Kunzi. ³⁵ Gutugu ko lino la obili, kye a buliki nibo Kunzi ibisago mina magu. Gutugu ko lino la gudu wa Yelusalema aka, kye

a gudu ka Ngama mudingi. ³⁶ Makakogonitogu silika ka bamu kunu, kye makakwananigu kobubiso ikani kopiyasa litukatū gutugu limoti aka la bamu kunu. ³⁷ Makabailya likpumuka, be <Iyo> iki kawa beyo aka yo. Makanganya be <Haaa>, manganya kawa lingunu aka. Kye likpumuka nilo bamatilaga bata kugu yi, arunyaga ka Mumuyoniso.»

*Mutu ko bulya kigisyo likosi
(Luka 6:29-30)*

³⁸ «Mukanatu ndi beyo ibikya ndi mino be: <Liso ko liso, lanzu ka lanzu.> ³⁹ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, makigisonitogu bunye ka bunye. Mumbanzu kubita ka panga ya kumbanzikaniko, wayikosilya goni niyo yagogo. ⁴⁰ Mumbanzu kapa kausungilya kye avi simizi kaku, wasilya goni koti kaku. ⁴¹ Mumbanzu kukpama ka mapuru be mubinikilya likumbogi kabisilyoku ka kilometele yimoti, wabisilya kawa ka kilometele yiba. ⁴² Mumbanzu kukunga luki, wapa. Mumbanzu kukunga be mukupisa luki, wakamongonyilyonitogu.»

*Mutu kapa bomuyoniso
(Luka 6:27-28, 32-36)*

⁴³ «Mukanatu ndi bata beyo ibikya ndi mino be: <Mura wai-daku, wamaya mumuyonisa kaku.> ⁴⁴ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe huponi bomuyoniso kunu. Hulumbilyoni nibo bakamugyogyiso. ⁴⁵ Kawa wa, mika bomiko

5:38 5:38 Wanda ko Pupo 21:24; Balawi 24:20; Yigilya 19:21.

5:43 5:43 Wanda ka Balawi 19:18.

Obonu ninɔ a kugu wa lisyɛ. A beyɔ, iyi opupisaga moni ka bambanzu banza na gutugu ka nibo banyɛ aka. Olukusaga mbwayi ka batu bongbingbili na gutugu ka nibo bakɛgu bongbingbili aka. ⁴⁶ Kika ni mupaga nibo aka bo bamupaga, minisana na izangiya tino? Gutugu bandombɛ ba manzanza aka bupaga bawai-dabu beyɔ! ⁴⁷ Kika ni mumuusogo bomomonu aka, magyaga likpamuka limbanga tino kaukitaga batu bagogo? A beyɔ, gutugu batu nibo bakamibigu Kunzi, bagyaga ibu beyɔ! ⁴⁸ Wikoni neki banza, mudongoni beyɔ Obonu ninɔ kugu wa lisyɛ o mina wanza.»

6

Mutu ko bulya yibinika buti ka batu ba yangya

¹ «Wibuulyonito, makikonitogu kaipupisa ko misa ka bambanzu ngbingo yi ninɔ mo mino kagya bunza. Kye makagya beyɔ, makinisonigu na izangiya kotukyoku ko Obonu ninɔ a kugu wa lisyɛ.

² Kuwa wa, ngbingo yi ninɔ wasingyi mino mutu wa yangya, wakibibonitogu. A beyɔ, batu ba kubokoku bo bagyaga beyɔ ka bandabu kabu baya malumba, ka bopisi kye bambanzu biki kaubiba. A lingunu, nakamubikya ambe, ibu binisononi kuwa na izangiya kabu. ³ Luki limoti, ngbingo yi ninɔ wo mino kapá mutu wa yangya luki, kubokuko kaku kwa kulekuke kibonitogu niyo kubokuko kwa kumbanzikaniko akagya.

⁴ Okwononi yigya yi niyo iki ko dikidi. Na

Abaku nino akaina gonni nilo wakagya ko dikidi, ukalyatu.»

Mutuu kugu wa malumba
(Luka 11:2-4)

⁵ «Ngbingo yi nino miko mino kalumba, makikonitogu mudongoni abe batu ba kuboboku. Ibu baraga kalumba bomononini bigba ka bandabu kabu baya malumba na ka bakpolo-kpolo baya bopisi. A lingunu, nakamubikya ambe, ibu binisononi kuwa na izangiya kabu. ⁶ Luki limoti, iwe, ngbingo yi nino wo mina kalumba, wingyo ka ndabu ya kuso. Widualaga mupumi, wakunga Abaku nino a wa ka pa yo dikidi. Iyi Abaku nino akaina nilo wakagya ko dikidi, ukalyatu. ⁷ Ngbingo yi nino mo mina kalumba, makikonitogu kaigilyaga likramaka limoti bikyoo mudongoni beyo batu nibo bakamibigu Kunzi bakagyo mino. A beyo, mutamanagi kabu a be Kunzi umukana kye banzinaga yakru. ⁸ Makogyonitogu mudongoni abe ibu. Kye kambwa kakunga, Obonu akaiba musasa kunu.»

Obosu nino kugu wa lisyε
(Luka 11:2-4)

⁹ «Ibunu, makwanana neki kaika kalumbaga be:

Obosu nino kugu wa lisyε,
bambanzu basi bibi be,
lino kaku a lotu.

¹⁰ Bungama kaku oduku,
sipananiso kaku igyonosi,
ka litombu mudongoni abe kugu wa lisyε.

11 Tipánɔ masye masi, malili nimo okwononi na ifusu.

12 Tipilyano lubu kusu,
mudɔngoni beyo ifusu tɔpilyago mino batu
nibo bikaga no lubu kusu.

13 Wakatisonitogu kogwa ka kuboboku,
luki limoti, tibuulyogo ka mumuyoniso.

[Kye bungama, ngu na ibiba a ba kaku, ka benze
na benze!

Iyo a beyo.]»

14 Yeso abikya ndi bata be: «A beyo, kika
ni mɔpilyagatu bomomonu bunye kabu, Obonu
nino kugu wa lisyɛ amɔpilyatu ndeke goni
ifunu. 15 Luki limoti, makupilyogi bomomonu,
Obonu kamɔpilyigu ndeke begayo.»

Mutu ko bulyo yiginyo malili ko ngbingo

16 «Ngbingo yi nino mo mina kakya malili
ko ngbingo, makikonitogu misa mundindilo
mudɔngoni abe batu ba kuboboku. Ibu
bondindilaga miso beyo kauwonisilo bambanzu
basi be boginyini malili ko ngbingo. A lingunu,
nakamubikya ambe, ibu binisononi kuwa na
izangiya kabu. 17 Luki limoti, iwe, ngbingo yi
nino wo mina kakya malili ko ngbingo, wisukusa
misa bingu na wibama malazi bipupupu ka mu.

18 Kuwa wa, bambanzu bakibigu be wakakya
malili ko ngbingo ko bulya kabu. Luki limoti,
ko bulya ka Abaku nino a wa ka pa yo dikidi.
Iyi Abaku nino akaina nilo wakagya ko dikidi,
ukalyatu.»

*Yeso akanzina ka lingama la kugu wa lisyɛ
(Luka 12:33-34)*

19 «Makikonitogũ kapimbya lingama wa ka oḅili wa. Makagya ḅeyo, bakēkedũ balyatũ na nzũma apũta. Batũ bo kubakũ bakwanana goni kobuna ndaḅũ, ḅibo. 20 Luki limoti, pimbyogoni lingama kunu kũgũ wa lisyē. Kũ ḅeyo, bakēkedũ bakalyigũ na nzũma kapũtigũ. Batũ bo kubakũ bakakwananigũ goni kobuna ndaḅũ na kaibo. 21 A ḅeyo, pa yi niyo mukumba kakũ o mino, limbengi kakũ ika kũ go kũ.»

Miso ni tala wa nzũyi
(Luka 11:34-36)

22 «Miso a tala wa nzũyi. Misa kakũ kiki no kolobũ, nzũyi kakũ yasi ika ka ḅungbanganya. 23 Luki limoti, miso kakũ kidwonoso, nzũyi kakũ yasi ika ko biti. Kika neki ni ḅungbanganya niḅo a kusũ kakũ a aḅe biti, biti yi niyo ika kũwa yopi kũgḅe.»

Kagugubyo Kunzi ikani buyi
(Luka 16:13)

24 «Mutũ ḅemoti kakwananigũ kaugugubya bangama baḅa. A ḅeyo, amũya ḅemoti, apa wagogo, ikani igũmya ka ḅemoti, amina wagogo payaya. Makakwananigũ kagugubya ko ngbinga ḅemoti Kunzi no buyi.»

Okwononi kaiko na baya ko Kunzi
(Luka 12:22-31)

25 «Kinili, imi, nakamũḅikya ambē: Makig-bomisonitogũ ḅamũ ko bulya oḅili kunu, iki ko bulya malili ikani luki limwo, iki ka nzũyi kunu ikani ko luki la kimokisyo. A ḅeyo, oḅili kunu a na izangiya kũgḅe kakitaga malili, na nzũyi kunu

a na izangiya kugbe kakitaga botu. ²⁶ Huminoni mbeyi bombu! Bakakunagigu, bakobuulyogigu, bakege na pa niyo bobisaga mina masolo. Obonu ninu kugu wa lisyε ulyolisagatu! Wina se, ibunu, ma na izangiya yidingi kugbe kaukitaga bombu! ²⁷ Wani no akwanana luga kunu, pisi kaigbomisa ma, kosisilo mina masyε ma obili kaki?

²⁸ Ko bulya iki yo mo mino kaigbomisa bamu ko bulya botu? Wondoni mbeyi mauwa mo tutu bizumuuu, winoni beyo abakago mino: kagyagigu ligubo, kakubagigu botu. ²⁹ Luki limoti, nakamubikya ambe, gutugu ngama Solomonu aka ka ibiba kaki yasi, kimokisyagu ndi kutuko kwanza gutugu kumoti aka abe liwa limoti luga wa nima. ³⁰ Kika neki ni Kunzi akomokisyogo mapaku mo tutu nimo a na lisyε li nili wa, na bugala badikita ko buku. Ko bulya iki yo kakwananigu mino kamumokisyogo ibunu bikpe? Eeze, se kuwa ibunu bana ma na baya yikedε aaa! ³¹ Makigbomisonitogu neki bamu be: <Talya se iki? Tomwo iki? Ikani timokisyo iki?> ³² A beyo, batu nibo bakamibigu Kunzi bo bikaga kaamama kakisa masi nimo. Obonu ninu kugu wa lisyε ibagatu be ma na musasa ma makpamuka mi nimo. ³³ Ibunu, kisoni mbeyi Bungama ko Kunzi na kabye bungbingbili nibo apaga. Iyi, amumatilyatu makpamuka magogo masi kugu yi. ³⁴ Kinili, makigbomisonitogu neki bamu ko bulya bugala. Bugala ikisilya ni iyi mombukwana-daki yi. Masyε masi a na bukpeki-kpeki kaki.»

7

*Makokonitogu mukombu ka batu bagogo
(Luka 6:37-38, 41-42)*

¹ «Makokonitogu mukombu ka mumbanzu, iba Kunzi kamukulyonitogu nimo kunu begayo.

² A beyo, Kunzi amukulya ndeke mukombu mufongoni beyo mukulyago mina bengeri. Mufongoni beyo mugyago mino bengeri, Kunzi amumigisilya ndeke ibunu mufongoni begayo.

³ Ko bulya iki yo wo mina kamina asi okuku aka nino a ko lisa ka mamaku, ni wakegu se kaina ingbi niyo a ka nilo kaku? ⁴ Wakwanana kabikya mamaku liki be: «Gya mbeyi nanyu okuku ko lisa kaku», ni ka nilo kaku ka mombukwana-daki yi a na ingbi? ⁵ Mutu wa kuboboku! Winyo mbeyi ingbi niyo a ko lisa kaku. Kumbuso yi, wakwanana kuwa kaina bingbanganya kanyo okuku ko lisa ka mamaku.

⁶ Makumbimbilyonitogu benva makrumuka nimo bapaga Kunzi, kye bakwanana kamuikyonilyo, bamukukaga. Na makumbimbilyonitogu bangaya makrumuka kunu ma lisika, kye bakwanana kobunaga na magu bikpwekpwepwe.»

*Nino akungaga, Kunzi apagatu
(Luka 11:9-13)*

⁷ «Kungoni, bamupatu. Kisoni, minisanatu nolu. Yiponi holi, bamuhukwilyatu. ⁸ A beyo, mutu wasi nino akungaga, bapagatu. Nino akisaga, inisanagatu nolu. Na nino ayipaga holi, bahukwilyagatu mupumi. ⁹ Wani no luga kunu akwanana kapá mikaki litalu ni akungini

mukati? ¹⁰ Ikani kakunga musu, akwanana liki kapá nzaka? ¹¹ Gutugu beyo mo mino banyeyo, luki limoti, mibagatu kapá bomiki kunu makpumuka manzanza. Obonu nino kugu wa lisyey akwanana kapá mutuwasi nino akungaga makpumuka manzanza kakitaga.

¹² Masi nimo mapaga be bamugyilyi, hugyilyoni bengeni beyeyo. Ikpikaga beyo ka Mutuu ka Musa na ka bakitabu ka bogyalandu.»

Mupumi makpwo

(Luka 13:24)

¹³ «Wingyogoni pisi ka mupumi makpwo. A beyo, mupumi ma kinda ka banyeyo a makpu na pisi yi yah. Na batubudingi babyege ku beyo. ¹⁴ Luki limoti, mupumi ma kinda ka obili wa benze a makpwo, pisi yi a bimbiliti. Nibo bakitaga ku, ba bacede.»

Bibogo sibukuso ko bumo yi

(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Wibuulyonito na bogyalandu ba bongu. Bamudulyogoku mudongoni abe bakondolo, luki limoti, ka mambengi kabu, ba bosukopi. ¹⁶ Mumibaga ndeke pisi ka yigya kabu. Bakapwagigu bumo ya muzabibu ka muligi mo mowo. Bakapwagigu goni bumo yanza ka sibukuso so mowo. ¹⁷ Kinili, sibukuso sanza abukutaga bumo yanzanza, niso sanyey abukuta bumo yanyenyey goni. ¹⁸ Sibukuso sanza kakwananigu kabukuta bumo yanyenyey, na sibukuso sanyey kakwananigu kabukuta bumo yanzanza. ¹⁹ Sibukuso sasi niso kabukutagigu bumo yanza, bagbitatu, badikita ko buku. ²⁰ A

βεϋϋ, mumibaga ndeke bogyalandu ba bongu pisi ka yigya kabu.»

Babiɓya ba linguu
(Luka 13:25-27)

²¹ «Κεγυ batu basi niɓo bemakaga be: <Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu!> ɓo bogulyo ndeke ka ɓangama ba kugu wa lisyε. Luki limoti, a ninu aka nu akagya sipananiso ka Baba ninu a kugu wa lisyε. ²² Ka lisyε li nilo, ɓambanzu budingi bebikyatu ndeke be: <Hebe Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu! Takanzinagigu mbeyi ndi na bugyalandu ko lino kaku? Tanokpumyo mambengi ma bunye, tagya makrumuka mumbanga-mbanga mudingi?> ²³ A beyo, nubikya ndeke bingbanganya be: <Imi, nakamumibagu ndi imi gutugu iki yi aka. Tukyoni buwobi na imi, ifunu bagya-manyε!>»

Bibu kugu wa bandabu bayiba
(Luka 6:47-49)

²⁴ «A beyo, mumbanzu ninu ukanaga likrumuka kami, anagya beyo ibikiyi mino, ika ndeke mudongoni abe mutu wa yimibo ninu opika ndi ndabu kaki kugu wa litalu. ²⁵ Ngbingo yi ninu mbwayi aluka ndi mino, mobo otumogo, muvivi mapu okukwa ndi ka ndabu yi niyu. Luki limoti, kofukanagu ndi kye bakpo ndi mubumbe mi kugu wa litalu. ²⁶ Luki limoti, mumbanzu ninu ukanaga likrumuka kami ni kegy kagya beyo ibikiyi mino, ika ndeke mudongoni abe ngingi. Kye opika ndi ndabu kaki kugu wo mbumi. ²⁷ Ngbingo yi ninu mbwayi aluka ndi mino, mobo otumogo, muvivi mapu okukwa ndi

ka ndabũ yi niyɔ. Kũwa wa, ofukana ndi wasi bigbatata.»

²⁸ Niyɔ Yeso ama ndi mino kanzina beyɔ, bambaza ka bambanzũ bombombaya ndi kugbe ka inguo ya mutũu kaki. ²⁹ A beyɔ, mutũu kaki a ndi no ngu ni kegũ mũdɔngɔni abe nimo ka bowonisilo kabũ ba mutũu.

8

*Yeso ahukusini kebu-kebu
(Malikɔ 1:40-45; Luka 5:12-16)*

¹ Ngbingo yi nino Yeso osya ndi mino ka ngũpa, ambaza mudingi ka bambanzũ a ndi kabye bingbooo. ² Kũwa wa, kebu-kebu bemoti akpuɔoku ndi. Obuna moli kambwa kaki, abikya ndi be: «Hiii, Mombukwono-dosu! Wakapa, wakwanana baka kengumoso.» ³ Yeso anana ndi kubokuko, avila. Abikya ndi be: «Eee! Noboilyini, ngũmana!» Wa aka wa, angũmana ndi bingɔ. ⁴ Kumbuso yi, Yeso agbityaga ndi be: «Wiminyatũ, wakabikyonitɔgũ mumbanzũ gutugũ bemoti aka! Luki limoti, waga kaimoniso ko kumu, wapá aperse mũdɔngɔni beyɔ Mutũu ka Musa abikyaga mino, iba mutũ wasi ibi be woukini bi.»

*Yeso ahukusini mũgya-ligubo ka ngama ka basũda
(Luka 7:1-10)*

⁵ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kogulya ka gũɔũ wa Kapelenaumu, ngama ka basũda akpuɔoku ndi, igama na iyi, ⁶ abikya ndi be: «Kikiliki Mombukwono-dosu, mũgya-ligubo kami a bikpwu ka ndabũ, nzayi adikogini

bidede.» ⁷ Yeso asikisya ndi be: «Nakodoku kahukuso.» ⁸ Luki limoti, ngama yi nino asikisya ndi be: «Eze, Mombukwono-dosu! Nakokwononigu be wingya ka ndabu kami. Luki limoti, bikyano likpamuka limoti aka, mugyaligubo kami ahukatu. ⁹ A beyo, gutugu imi, na goni kusili wa mutuu ka bangama. Natu goni na basuda nibo bikaga kusili wa mutuu kami. Nakabikya bemoti ambe: <Waga!>, aga. Nakabikya wagogo ambe: <Doku!>, odoku. Na nakabikya mugya-ligubo kami ambe: <Gya bene!>, agya beyo aka yo.»

¹⁰ Ngbingo yi nino Yeso ukana ndi mino likpamuka li nilo, ombomboya kugbe. Ubikya ndi batu nibo ba ndi kabibya be: «A lingunu, nakamubikya ambe, luga ka Bezaleli basi, nakanaminigu ndeke mutu wa baya yidingi mudongoni abe nimu! ¹¹ Nakamubikya bingbanganya ambe bambanzu budingi bodokuto ndeke katukya ka ingenge na ka Dumbe. Bambanzu bi nibo balyalya ndeke pa imoti na Abalahamu, Isaka na Yakobo ka bungama ba kugu wa lisyu. ¹² Luki limoti, nibo bibukuta ndi be bingyi ka Bungama bi nibo, bumbimbo ndeke kunzi ko biti. Ku beyo, bagamana ndeke na kailya manzu.» ¹³ Kumbuso yi, Yeso abikya ndi ngama ka basuda no be: «Wiga ku kaku! Igyonosi ku kaku mudongoni beyo baya kaku a mino.» Na ko ngbingo yi nino aka no, mugya-ligubo kaki ahuka ndi.

*Yeso uhukusini batu ba bokolobu budingi
(Maliko 1:29-34; Luka 4:38-41)*

¹⁴ Kumbuso yi, Yeso aga ndi ka ndabũ ka Petele. Kũ beyo, ogulya ndi, atakanya titaki Petele muko yi wakanga ni animakana badi. ¹⁵ Yeso agwi ndi kubokuko, badi asyo. Kũwa wa, mama no amaga ndi, apunga kagugubyo Yeso.

¹⁶ Niyo bugogo osyo, badulyoku ndi Yeso na bambanzu budingi ba mambengi ma bunye. Yeso okpumya ndi mambengi ma bunye mi nimo na munzina aka, uhukusa ndi batu basi ba bokolobu. ¹⁷ Agya ndi beyo, kye itulyani munzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya be: «Iyi, ava ndi buru kusu, abinika buti ba bokolobu kusu.»

Bambanzu bakapa kabye Yeso

¹⁸ Niyo Yeso amina ambaza ka bambanzu akungulini, ukpamya ndi babifya kaki be bazabi kusyakũ wa ibombu. ¹⁹ Kũwa wa, muwonisilo bemoti wa mutuu akpudoku ndi Yeso, abikya be: «Muwonisilo! Imi, nubifya pa yasi ku winda ndeke mino.» ²⁰ Yeso asikisya ndi be: «Banziyo ba na mabaga, bombu ba na bandabu. Luki limoti, Mika-mumbanzu kegũ na pa yakanga na yakimumbiso.» ²¹ Kumbuso yi, bemoti luga ka babifya kaki abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, isilya mbeyi ngbingo kaina kalumba baba.» ²² Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Iwe, ibyeku! Hũsa bamanda, bolumbi bamanda kabũ.»

*Yeso opomilyini mbumbo yarũ
(Maliko 4:35-41; Luka 8:22-25)*

²³ Kūwa wa, Yeso adfaka ndi ka ingbōlo yidingi, pa imoti na babibya kaki, bāga ndi. ²⁴ Ko ngbingo bemoti, mbumbo yapu apunga ndi kōvivo kugu wa ibombu. Mubaka a ndi buwobi kotikyo ingbōlo yidingi. Luki limoti, Yeso a ndi ni ololini bipe. ²⁵ Kūwa wa, babibya bisisila ndi kazuzukiso, babikya be: «Tihukusanō baka, Mombukwono-dosu! Tanolumwogo!» ²⁶ Yeso usikisya ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino kabanga? Eze, ma na baya yikefe!» Kūwa wa, amaga ndi, apamilya mbumbo na libo la ibombu. Pa aka ndi linguu biwo. ²⁷ Baluku bō bombombaya ndi kugbe, bimuusa be: «Mutu tino piye mu? Gutugu mbumbo yapu no libo akamukana!»

Yeso uhukusini batu ba mambengi ma bunye baba

(Maliko 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Ngbingo yi ninō Yeso bazaba ndi mino, bosila ndi ka Bagelasi*. Ku beyo, batu baba nibo ba ndi na mambengi ma bunye bopupoku ndi ka bekunde, basilya ndi Yeso. Batu bi nibo ba ndi bufiya kugbe, gutugu mumbanzu bemoti aka kikipundagigu ndi kabye ko pisi yi niyo. ²⁹ Bapunga kūwa ndi kapamikanaga be: «Miko-Kunzi, nilo kusu na ibunu opukogi buni? Woduku katigyogyiso kambwa ngbingo kaitulyana?» ³⁰ Ka kpolo wa, ambaza mudingi ka banguya a ndi kalyalya. ³¹ Kūwa wa,

* **8:28** 8:28 Gelasi: A ndi gudu ka batu nibo bakegu Bayuda. A ndi ka bakilometele banda tekebe miso ya Zebu na ya ibombu Genzaleti ikani ya Galilaya.

mambengi ma bunye mo itatanaga ndi na Yeso be: «Kika ni watikpummyini, titikano baka ka ambaza ka bangaya nimuna ku.» ³² Yeso ubikya ndi be: «Wogoni!» Mambengi ma bunye mi nimo opupo kuwa ndi, ogulyo ka bangaya. Ko ngbingo bemoti, ambaza wasi ka bangaya yi nino okpililoku ndi katukya ka ngupa, idikita ka ibombu bikudumu, olumwaga ndi.

³³ Niyo bobubulyo ka bangaya bina beyo, baga ndi mbangu ka gudfu, katumbulaga masi nimo igyonosa ndi mo, na nilo usilya ndi batu baba bi nibo ba ndi na mambengi ma bunye bo. ³⁴ Kuwa wa, bambanzu basi ba gudfu binda ndi ku Yeso a ndi mino. Niyo bamina, bitatanaga ndi na iyi be opupi ku kabu.

9

Yeso ahukusini zegesi

(Maliko 2:1-12; Luka 5:17-26)

¹ Yeso adaka ndi ka ingbolo yidingi, azaba bata ibombu, aga ka Kapelenaumu ka gudfu yi nino ikaga ndi mino. ² Ku beyo, badulyoku ndi na zegesi wakanga ka kalagba. Niyo Yeso ina baya ka batu bi nibo, abikya zegesi no be: «Mikami! Wigwi limbengi! Nupilyini bunye kaku.» ³ Kuwa wa, bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti babikya ndi luga kabu be: «Mutu yi nimu akatumbwa Kunzi!»

⁴ Luki limoti, Yeso andunga ndi tamanaga kabu. Umuusa kuwa ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino na tamanaga yanye beyo?» ⁵ Iki yo a yopoli kugbe, kabikya be: «Nupilyini bunye kaku», ikani kabikya be: «Wamaga, wakpakyana?»

⁶ Imi, nakapa ambe wiboni binza be Mika-Mambanzu a no ngu yipilya bunye kunu ka zibili.» Kwa wa, Yeso abikya ndi zegesi no be: «Wamaga! Wava kalagba kaku, wiga ku kaku.»
⁷ Aluku no amaga ndi, iga ku kaki. ⁸ Ngbingo yi ninu bambaza ka bambanzu bina ndi mino beyo, bombombaya ndi kugebe. Babibiso Kunzi ninu ura bambanzu inguo yo ngu yi niyi.

*Yeso amokini Matayo
 (Maliko 2:13-17; Luka 5:27-32)*

⁹ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mina kakitaga, amina ndi aluku bemoti ninu ina ndi be Matayo wakiko ka bilo yilipisa manzanza. Kwa wa, Yeso abikya ndi be: «Matayo! Ibyeku!» Matayo amaga ndi, apunga kabibya. ¹⁰ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kalyalya ku ka Matayo. Ku beyo, bandombe ba manzanza budingi na batu ba bunye bodoku kaiko, na kalyalya pa imoti na Yeso na babibya kaki. ¹¹ Ngbingo yi ninu Bafalisayo bina ndi mino beyo, bumuusa kwa babibya ka Yeso be: «Ko bulya iki yo muwonisilo kunu akalyalya pa imoti na bandombe ba manzanza na bagya-manye?» ¹² Niyo Yeso ukana beyo, ubikya be: «Batu baruru bakakisagigu munganga, luki limoti, nibo aka bo ba bokolofu. ¹³ Windoni mbeyi katamanaga kugu wa isi ya manzina mi nima: <Imi, nakegu kapa be iponi aperi, luki limoti, nakapa ambe huminyilyogoni bambanzu kumbu.> A beyo, nakodokugu kaukisa batu bongbingbili, luki limoti, nibo banye.»

Yeso akanzina ko bulyo yiginyo malili ko ngingo

(Maliko 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Kuwa wa, babibya ka Yuani-Mubatizai bakpudoku ndi Yeso, bamuusa be: «Ibusu na Bafalisayo toginyagatu malili ko ngingo. Ko bulya iki yo babibya kaku bakoginyogigu ibu mino?» ¹⁵ Yeso usikisya ndi be: «Makasima be bawai-daki mombukwono dumo wo vononi bakwanana kalya kumbu ngingo yi nino ba mbeyi mino pa imoti na mbunya muko? Kigyonosigu! Luki limoti, ikatu ndeke na lisyé nilo batumbo mino mbunya muko luga kabu. Ka lisyé li nilo, boginyatu ndeke malili ko ngingo.

¹⁶ Mumbanzu gutugu bemoti aka kodikogigu inanza na panga ya kutuko kwambiya. Kagya beyo, panga yambiya anawatu inanza, ngala ahumana bata kugbe.

¹⁷ Na bakabungwagigu goni vinya wambiya ka bambike bayo bokuto ta bamanya bayigbangbalaga. Bakagya beyo, vinya opumukisagatu bambike, bambike ulikaga, vinya agbo wasi. Luki limoti, badukogo vinya wambiya ka bambike bayambiya goni. Kuwa wa, makpumuka nimo masi ibuulyogo binza.»

Yeso ahukusini muko, abililiso musika

(Maliko 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Ngingo yi nino Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka na bambanzu bi nibo, ngama bemoti adulyoku ndi. Ngama yi nino obuna ndi moli kambwa kaki, abikya be: «Mikami musika yi apunya kosisa limbengi mbiya wanu. Gutugu beyo, dokuno baka, wabisilyo mafoku

kye inisoni bata na obili.» ¹⁹ Kwa wa, Yeso amaga ndi, abye ngama no pa imoti na babibya kaki.

²⁰ Ku beyo, a ndi na muka bemoti nino bangu apupaga ndi ka byanga tekebe na biba. Muko yi nino odoku ndi kumbuso ka Yeso, avila mu ma kutuko kaki. ²¹ A beyo, a ndi katamanaga be: «Nakavila gutugu kutuko kaki aka, nahukatu.»

²² Niyo Yeso ikwe kumbuso, amina ndi muko yi nino, abikya kwa be: «Mikami, wigwi limbengi! Baya kaku uhukusini.» Wa aka wa, muko yi nino ahuka ndi.

²³ Kumbuso yi, Yeso osila ndi ka ndabu ka ngama yi nino. Ku beyo, utakanya ndi bambanzu ni banimbila mambu ma kukwaku, batu bagogo ni banagama. ²⁴ Kwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Puponi wanu! Musika yi nimu kegu mukwo! Luki limoti, a ka toto!» Ngbingo yi nino bambanzu bukana mina beyo, batiba ndi bikyaaa. ²⁵ Gutugu beyo, bopupa ndi. Kwa wa, Yeso ogulya ndi ka ndabu ya kuso, agwi musika nino ka kubokuko. Wa aka wa, musika no amaga ndi. ²⁶ Mongoni mi nimo adfa ndi kugbe ka mugi masi.

Yeso uhukusini batu bo kolobu ya mamomo baba

²⁷ Ngbingo yi nino Yeso atukya ndi mino wa, batu bo bokolobu ya mamomo baba bapunga ndi kabye. Batu bi nibo ba ndi kapamikanaga be: «Hiii, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!» ²⁸ Ngbingo yi nino Yeso ingyo mina ka ndabu, batu ba bokolobu ya mamomo bi nibo bakpudoku ndi. Umuusa kwa ndi be: «Matu na

baya be nakwananatu kagya likpumuko li nilo?» Basikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu.»
 29 Kwa wa, Yeso uvilaga ndi miso, ubikya be: «Igyonosi na ibunu mudongoni beyo baya kunu o mino.» 30 Misa kabu oukwikana ndi. Yeso ugbityaga ndi be: «Wiminyonito, mumbanzu gutugu bemoti aka kibonitogu.» 31 Luki limoti, ngbingo yi nino aka no bopupa ndi mina wa, bapunga ndi kowowiso mongoni kugu ka Yeso ka mugi mi nimo masi.

Yeso ahukusini bobo

32 Ngbingo yi nino baluku baba bi nibo baga ndi mino, badulyoku ndi Yeso na bobo. Bobo yi nino a ndi ni limbengi la bunye andungulyogini. 33 Yeso okpumya ndi limbengi la bunye li nilo, bobo apunga kanzina. Bambaza ka bambanzu bombombaya ndi kugbe, babikya be: «Kuso wa mugi masi ma Izaleli, takaninigu ndeke inguo ya likpumuka li nili!» 34 Luki limoti, Bafalisayo babikya ndi be: «Ngama ka mambengi ma bunye no apaga ngu kokpumyo mambengi ma bunye!»

Yeso a no kumbu ka bambanzu

35 Yeso a ndi kolyngo bagudu no giyo yasi, anatiwa ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Anubikyaga bambanzu Mongoni Manza ma Bungama. Anohukusa bokolofu bayasi na bupo ba nzayi dididi. 36 Ngbingo yi nino Yeso ina ndi mina bambaza ka bambanzu, ukwilya ndi kumbu. Ba ndi kaigyogyiso, bupini bidapada mudongoni abe bakondolo nibo bakegu na mububulyo. 37 Kwa wa, ubikya ndi babibya

kaki be: «Masolo a mudingi, luki limoti, bagya-ligubo ba bakefe. ³⁸ Yeke a beyo, mufikyoni neki Mombukwona tiko ambe utikiku bagya-ligubo budingi kanyo masolo kaki.»

10

*Yeso na batutumbwa kaki tekebe na baba
(Maliko 3:13-19; 6:7-13; Luka 6:12-16; 9:1-6)*

¹ Yeso amaka ndi babibya kaki tekebe na baba. Upa kawa ndi ngu yikpumya mabengi ma bunye, yihukuso bokolobu bayasi na bupo ba nzuyi dididi. ² Mino ka batutumbwa bi ndi nima: mutu wa mambwa ni Simoni (nino bamakaga ndi goni be Petele) na mamaki beyo ka Andilia, Yakobo mika Zebedayo, na mamaki beyo ka Yuani, ³ kumbuso yi, Filipi, Batulumei, Tuma, Matayo nino a ndi ndombe wa manzanza, Yakobo mika Alufayo, Tadei, ⁴ Simoni nino a ndi goni bemoti ka lidu ka batu bi nibo ba ndi kakisa kulikanaga, se kawa Yuda Isikalioti nino agaba ndi Yeso.

*Yeso utikini batutumbwa tekebe na baba
(Maliko 6:7-13; Luka 9:1-6)*

⁵ Kawa wa, Yeso utika ndi batutumbwa tekebe na baba bi nibo, upa ndi mutuu be: «Makin-donitogu ka batu nibo bakegu Bayuda na mak-inyonitogu ka bagudu ka Basamalia. ⁶ Luki limoti, windoni ka Bezaleli aka. A beyo, ibu ba madongoni abe bakondolo nibo bobungogoni ndi. ⁷ Ko pisi, ubikyogoni bambanzu be: <Bungama ba kugu wa lisyε atikpudiniku!> ⁸ Huhukusoni batu ba bokolobu, mubililiso bamanda, huhukusoni bakebu-kebu, mokpumya

mambengi ma bunye. Bamurá ndi payaya, ibunu, hupóni neki goni bengeri payaya aka. ⁹ Kusó wa fuku kunu makovonitogu gutugu olo aka, ikani buyi, ikani bangweyi baya ligabu lapu. ¹⁰ Makuvonitogu bakugba ka ligundu, ikani botu bayiba, ikani bekpaku, ikani mudakpo. A beyo, magya-ligubo okwononi na malili kaki.

¹¹ Ngbingo yi nino mogulyaga banu mino ka gudfu ikani ka mugi mimoti bene, mukisoni mutu nino akwanana kamutilya. Wikoni ku kaki aka kadwe ko ngbingo yi nino mopupa ndeke mino. ¹² Niyo mogulyaga banu mino ka ndabu, uusogoni banu be: <Maziyo iki pa imoti na ibunu!>* ¹³ Kika ni batu ba ndabu yi niyo bamutilyini, maziyo mi nimo asikana wa. Luki limoti, kika ni bakamutilyigu, midukulo kambwa na maziyo mi nimo. ¹⁴ Kika ni bakamutilyigu na bakamumukonigu ka ndabu imoti bene ikani ka gudfu, puponi wa, mibumaga libungu la magu kunu. ¹⁵ A lingunu, nakamubikya ambe, ka lisyé liko ngbanga, batu ba gudfu yi nino bigyogyisa ndeke kugbe kaukitaga batu ba Sodomu na Gomolo.»

*Babiya bigyogyisatu banu
(Maliko 13:9-13; Luka 21:12-17)*

¹⁶ «Hukononi! Imi, namutiki mudongoni abe bakondolo luga ka bosukopi. Yeki a beyo, wikoni neki bakiminya abe banzuka na bitombiii abe bonzuwo. ¹⁷ Wibuulyonito, kye bambanzu bamulikisagatu ndeke ko bongbongu, bamutina pimbo ka bandabu kabu baya malumba.

* **10:12** 10:12 Yuuso ka Bayuda a ndi beyo

18 Bindagatu ndeke na ibunu kambwa ka bangama ba bewili na kambwa ka bangama bakpakpa ko bulya kami. Kwa wa, mika ndeke badema kami kambwa kabu na kambwa ka batu nibo bagega Bayuda. 19 Luki limoti, ngbingo yi nino bamusilisaga ndeke mina kambwa kabu, makigbomisonitogu bama be tanzina se piye bu? Ikani be tabikya se piye iki? Iyo, ko ngbingo yi nino aka no, Kunzi amupatu nilo mafikya. 20 A beyo, kega ibunu bo manzina ndeke, luki limoti, Limbengi ka Obonu lo anzinaga ndeke kuso kunu.

21 Ko ngbingo yi nino, mumbanzu agabaga ndeke mamaki bikpe ka kukwaku, baba agya mikaki begayo. Bomiki buitilya ndeke babukuta kabu, bumwisiso. 22 Bambanzu basi bamumaya ndeke ko bulya lino kami. Luki limoti, muti yi nino okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisanatu na muhukuso. 23 Bakamagyagyaga ndeke ka gudubemoti bene, mapikita ka nino wago. A lina, nakamabikya ambe, makamaga kolingyo giyo yasi ya Izaleli ni Mika-Mumbanzu kanodukugu.

24 Miki wa ikolo kakitagigu muwonisilo kaki. Na musunzu kakitagigu mombukwana-daki. 25 Okwononi miki wa ikolo iki mudongoni abe muwonisilo kaki, bosunzu abe mombukwana-daki. Kika mbei ni bamokini ngama wa livananza be Belizebuli, angenengene kwa batu ba livananza la ndabu kaki aka!»

*Nino okwononi kabanga
(Luka 12:2-9)*

²⁶ «Yeki a beyo, makubongonitogu bambanzu. A beyo, masi nimo a makisuma, inisanatu ka bungbanganya, masi nimo a ko dikidi, imibisikosatu ndeke. ²⁷ Masi nimo nakamubikya ko biti, bikyoni ka bungbanganya. Masi nimo bakamubikya ka bepisi-pisi, kuwoni ndeke ka bakugbondo. ²⁸ Makubongonitogu batu nibo bakwanana kamwo nzuyi aka ni bakomwigu limbengi. Luki limoti, mubongoni Kunzi nino akwanana iyi kamwo nzuyi na limbengi pa imoti ko buku ba benze na benze. ²⁹⁻³¹ Ambe, bakugabagigu mbeyi bakyo kyodfo baba ka ambuma bemoti aka? Luki limoti, gutugu bemoti kabu kakwananigu kogwoku wasi ni Obonu kopagu. Makobongonitogu, ibunu, ma na izangiya kaukitaga bakyo kyodfo budingi! Gutugu tukatu ta bamu kunu aka, Kunzi iba isabu yi yasi.

³² Mutu wasi kebinikyana kambwa ka bambanzu, imi, nabinikyana ndeke begeyo ko misa ka Baba nino a kugu wa lisyε. ³³ Luki limoti, mambazu kemanganya ko misa ka bambanzu, imi, namanganya ndeke begeyo ko misa ka Baba nino a kugu wa lisyε.»

*Yeso akabikya be bambanzu bigbananagatu
(Luka 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ «Makosimonitogu be nodoku ndi kapá maziyo ka obili. Nakodokugu kapá maziyo, luki limoti nodoku ndi kaudwonosa bambanzu luga kabu. ³⁵ A beyo, nodoku ndi kagbonoso miki na abaki, kagbonosa musika na amaki, kagbonosa muzyozyo na titaki. ³⁶ Bomuyonisa

ka mumbanzu bopupaga ndeke ka ndabu kaki aka.

³⁷ Mutu wasi nino apaga abaki ikani amaki kekitaga imi, iyi, kokwononigu kebiba. Nino apaga mikaki muluku yi ikani nino musika yi kekitaga imi, kokwononigu goni kebiba.

³⁸ Mutu nino kanobinigu musalaba kaki kebiba, kakwananigu kaika mubiba kami. ³⁹ A beyo, mumbanzu kapa kahukuso obili kaki, abungusatu. Luki limoti, nino abunguso ko bulya kami, inisanatu ndeke bata na iyi.»

Bambanzu nibo bakamutilya, baketilya imi bikpe

(Maliko 9:41)

⁴⁰ «Kika ni mumbanzu amutilyini, etilyi imi. Nino etilyi, atilyi nino etikoku ndi. ⁴¹ Kika ni mumbanzu atilyini mugyalandu kye a mugyalandu, bakalya ndeke mutu yi nino mudongoni abe mugyalandu. Kika ni atilyini mumbanzu wongbingbili kambwa ko Kunzi, kye a wongbingbili, bakalya ndeke mudongoni abe mutu wongbingbili goni. ⁴² A lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu kapá gutugu kopó wo libo lade aka ka bemoti ka bomiki nibana kye ika kani a mubiba kami, mutu yi nino inisanatu ndeke na mukalya kaki.»

11

¹ Ngbingo yi nino Yeso ama ndi mino kaupá babiba kaki tekebe na baba mutuu, atukya ndi wa. Aga kuwa ndi ka bagudu ba Galilaya

kautiwa bambanzu na kaubikyaga Mongoni Manza ko Kunzi.

Yuani-Mubatizai utikini batutumbwa ku ka Yeso

(Luka 7:18-35)

² Ngbingo yi ninu Yuani-Mubatizai a ndi mino ka boloko, ukana ndi mongoni ma mogubo ninu Kilisito a ndi kagya. Kuwa wa, utika babibya kaki kamuusoku be: ³ «Ambe, iwe ni mutu yi ninu akodoku, ikani takwanana kabunda wagogo?» ⁴ Yeso usikisya ndi be: «Windoni katumbulyaga Yuani likrumuka nilo makaukana na nilo makaina: ⁵ batu ba bokolobu baya mamomo bakaina bata, nibo ba mutingbi bakakpakyaana ngbingbili, bakebu-kebu boukini, baaduka bakaukana, bamanda akozuzuko na batu ba payaya bakaukana Mongoni Manza. ⁶ Igyagya ka mutu ninu kupigu ndeke kebibya ka baya!»

Yeso akanzina ko bulyo ka Yuani-Mubatizai
(Luka 7:18-35)

⁷ Ngbingo yi ninu babibya ka Yuani bopupa ndi mino, Yeso apunga ndi kanzinilya ambaza ka bambanzu ko bulya ka Yuani, anabikya be: «Minda ndi kaina iki ka isa? Ligugu nilo a ndi kodimbo na muvivi? Kali! ⁸ Ambe, minda ndi kaina iki? Mumbanzu bemoti wakimokisya yanzanza? Luki limoti nibo bimokisya botu baya ligabu lapu bikaga ka bandabu ka bangama. ⁹ Minda se kuwa ndi kaina iki? Mugyalandu bemoti? Iyo, nakamubikya ambe akitogito mugyalandu. ¹⁰ A beyo, Yuani a ninu Mobiso Motu ikpikaga kugu kaki be:

<Imi, natika banu atutumbwa kami kambwa kaku,

kaubungusilyaga pisi.>

¹¹ A linganu, nakamubikya ambe, kegu na mambanzu nino ibukuta na muko, nino a mudingi kakitaga Yuani-Mubatizai. Luki limoti, nino a mukede kuge ka Bungama ba kugu wa lisyε a mudingi kakitaga iyi.

¹² Katukya ka masyε ka Yuani-Mubatizai kadwe na lisyε li nili, bambanzu bakobumonisa bungama ba kugu wa lisyε. Na batu bo gilito bakakisa kava ko ngu. ¹³ A beyo,

bogyalandu basi na mutuu ka Musa banzina ndi na bugyalandu kugu wa Bungama kadwe ko ngbingo ka Yuani. ¹⁴ Na makapa kabailya, Yuani ni mugyalandu hliya nino akwanana ndi kodoku.

¹⁵ Nino a na motili, ukanito!

¹⁶ Nakwanana piye kaukingyasa batu ba lisyε li nili na beki? Ba mudongoni abe ba wani? Ba mudongoni abe bomiki bi nibo ba bakikaga ka pa yangba, banutubilaga bengeni be:

¹⁷ <Tamungbotilyi bi byembi,
ni makobinigu!

Tamumbimbilyi bi mambu ma idumasu,
ni makogomigu begayo!>

¹⁸ A beyo, niyo Yuani odoku ndi, kalyalyagigu ndi ikani komwo luki. Bambanzu barunga ndi kabikya be: <A na limbengi la bunye.>

¹⁹ Niyo kuwa Mika-mambanzu odoku, analyalya, anomwo, barunga ndi kabikya be: <Mundoni aluku wa musasa yi nimuna, akalyalya na

kamwa vinya pa imoti na bandombe ba manzanza na batu ba bunye!> Luki limoti, yimibo ko Kunzi inisononi pisi ka mogubo nimō agyaga ndi.»

Yeso akanzina ko bulya bagudfu niḅo amuyaga kabinikyana

(Luka 10:13-15)

²⁰ Kumbuso yi, Yeso apunga ndi kaunyakilya batu ba bagudfu niḅo agya ndi mina makpamuka mumbanga-mbanga mudingi. A beyo, ibu batu bi niḅo bakegu ndi kapa kayikoso obili kabu. Kuwa wa, apunga ndi kautiwa be: ²¹ «Kumbu kaku, gudfu wa Kolazini! Kumbu kaku gudfu wa Betesaida! Makpamuka mumbanga-mbanga nimō igyonosa ndi ku kunu kigyonosa ndi ka Tilo na Sidona, iba katukya ka bundeli, batu bi bowonisiloni ndi kumbu kabu, bimokisya botu baya lilebu, bibubisa nzuyi na libu bitu, boikono. ²² Kinili, imi, nakamubikya ambe ka lisyē liko ngbanga, yigyogyisa kunu ika ndeke yapu kugbe kaukitaga batu ba Tilo na niḅo ba Sidona!

²³ Se kuwa ibunu batu ba Kapelenaumu, makasima be Kunzi amudokisatu banu kadwe kugu wa lisyē? Makotomononitogu gutugu iki yi ikede aka! Amusisa ndeke kadwe ka babili. A beyo, makpamuka mumbanga-mbaga nimō igyonosa ndi ku kaku, kigyonosa ndi ka Sodoma, iba gudfu yi ninō atu mbeyi bata aka kadwe na lisyē li nili. ²⁴ Kinili, imi, nakamubikya ambe ka lisyē liko ngbanga, yigyogyisa ya Sodoma kigungu ndeke yapu kugbe kakitaga niyo kaku!»

*Yeso akamibikoso Abaki
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Ko ngbingo yi ninɔ, Yeso abikya ndi be: «Baba ooo, Mombukwana masi nimo a kugu wa lisyε na nimo kunu ka litombu, nubibisini kye uwonisiloni batu nibo bakibigu luki makpumuka mumbanga-mbanga nimo usumilya ndi batu ba yimibo na nibo ba akili.

²⁶ Iyo Ba, a beyo kye wabailya ndi beyo.

²⁷ Baba epɔni makpumuka masi. Gutugu mutu bemoti kamibigu Miki kiki asi Baba aka, na gutugu mumbanzu bemoti aka kibigu be Baba ni wani kiki asi Miki aka, na se kuwa nibo Miki akapa kaumibiso.

²⁸ Doniku ku kami! Ibunu basi nibo ma bakupo na likumbogi liti, imi, namumumbisatu.

²⁹ Wikoni bakitulya kabinika likumbogi na kabye mutuu kami. A beyo, imi, na wotombiii na na limbengi la kisiso. Namuyukumisatu.

³⁰ Likumbogi kami a lanza na buti bi a bipoli.»

12

*Yeso ni Mombukwana Lisyε la kimumbiso
(Maliko 2:23-28; Luka 6:1-5)*

¹ Kumbuso wo ngbinga mukede, Yeso a ndi kakitaga ka botiko baya nganu ka Lisyε la kimumbiso. Babibya kaki bimukana ndi nza, bapunga kuwa kakogo bekaza baya nganu, banalya. ² Niyɔ Bafalisayo bina beyo, babikya Yeso be: «Wina! Babibya kaku bakagya likpumuka nilo bapakya kagya ka Lisyε la kimumbiso!» ³ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Ambe, makonotongulogigu ndi ibunu

likpamuka nilo ngama Daudi agya ndi, ngbingo yi nino bimukana ndi mino nza pa imoti na bawai-daki? ⁴ Ingya ndi ka Ndabu ko Kunzi pa imoti na bawai-daki, balya ndi mukati nino ba ndi ni bapini Kunzi. Wina se, mutuu kak-pamyagu ndi be balyagi kiki ni bokumu aka.

⁵ Ambe, makanotongulogigu ndi goni ka mutuu ka Musa? Masye ma kimumbiso, bokumu nibo bagyaga ligubo ka Ndabu ko Kunzi, bakpakanaga kunzi wa mutuu. Ibu bakikogigu kaiba be bagyaga bunye! ⁶ Luki limoti, nakamubikya ambe, wanu atu na mboku wa izangiya kakitaga Ndabu ko Kunzi! ⁷ Ibunu, makibo bi ka lingunu isi ya Mobiso Motu mi nima: <Imi, nakegu kapa be iponi apee, luki limoti, huminyilyogoni bambanzu kumbu,> makakwananigu bi kamakya batu nibo bakogyigu bunye ka mukombu. ⁸ A beyo, Mika-mumbanzu no a Mombukwana Lisyé la kimumbiso.»

Yeso ahukusini mumbanzu wa kubokuko kukwo

(Maliko 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹ Kuwa wa, Yeso atukya ndi ka pa yi niyo, ogulya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda.

¹⁰ Ku beyo, a ndi na mutu bemoti wa kubokuko kukwo. Bambanzu bemoti-bemoti nibo ba ndi goni ku beyo ba ndi kapa kasungulya Yeso. Kuwa wa, bamuusa ndi be: «Mutuu atikpamyagatu be tahukusi mumbanzu ka Lisyé la kimumbiso?»

¹¹ Yeso usikisya ndi be: «Kika ni bemoti kunu a na kondolo bemoti aka, kondolo yi nino ogwa ka libye ka Lisyé la kimumbiso, kanyugu ka lisyé

li nilo aka lo? ¹² Ξεε! A beyo, mumbanzu no a na izangiya kugbe kakitaga kondolo! Yeki a beyo, mutuu akatikpama be tiki tanagyaga bunza ka Lisyε la kimumbiso.» ¹³ Kuwa wa, Yeso abikya ndi aluku no be: «Nana kubokuko.» Anana ndi, kubokuko kwi nikwo iita ndi mudongoni abe kwagogo. ¹⁴ Bafalisayo bamumukana ndi, бага kagya dikidi kakisa pisi tina yo bamwisiso mina Yeso.

Yeso ni mugya-ligubo nino Kunzi apunaga ndi

¹⁵ Niyo Yeso ukana be Bafalisayo bogoni kagyilya dikidi, opupa ndi wa. Bambaza bakpakpa ka bambanzu babibya ndi. Uhukusa ndi batu ba bokolobu basi. ¹⁶ Ugbityaga ndi bikpokpokpo be bakanyonitogu mugongu kunzi. ¹⁷ Igyonosa ndi beyo kye itulyani likpumuka nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya be:

¹⁸ «Muminoni mugya-ligubo kami, nino napunaga ndi,

a mikami mupaka. Napaga kugbe.

Nobisa ndeke Limbengi kami kugu kaki.

Ufikyaga ndeke mababa ka bambanzu likpumuka kami longbingbili.

¹⁹ Kasaanigu ndeke na bambanzu ikani kamakya ipumbu.

Na bakukanigu ndeke liyu kaki ko bopisi.

²⁰ Kobunigu ndeke ligugu nilo liyiga, kolimigu ndeke itambi niyo akodunguwo.

Agyaga ndeke beyo,

kadwe ku kwa ku bungbingbili inisa ndeke mina ka bapa bayasi.

21 Mababa obisa ndeke mutamanagi kabu ko lino kaki.»

Babikyini Yeso be akagya ligubo no ngu ka Belizebuli

(Maliko 3:20-30; Luka 11:14-23)

22 Kuwa wa, badulyoku ndi Yeso na mutu nino a ndi na limbengi la bunye, no kolobu ya mamomo, a ndi goni bobo. Yeso ahukusa ndi, apunga ndi kanzina na kaina. 23 Bambaza ka bambanzu basi bombombaya ndi kugbe. Iba aka ndi be: «Kegu mbeyi Mika ngama Daudi mu?» 24 Ngbingo yi nino Bafalisayo bukana mina beyo, babikya ndi be: «Aluku yi nimu akokpumya mambengi ma bunye ko ngu ka Belizebuli, ngama ka bomuyoniso!»

25 Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu, ubikya kuwa ndi be: «Livananza la bungama bumoti kapunga kaigbanana luga yi, iba bungama bi nibo osyini. Bambanzu ba gudu bemoti ikani ndabu yimoti bakigbanana, gudu yi nino ikani ndabu yi niyo omisikanatu. 26 Kika ni Abili akakpumya Abili-daki, akaibumoniso iyi mombukwana-daki yi bikpe. Bungama kaki akwanana kuwa kaidukulaga kaamaga liki? 27 Kika ni imi nakokpumyo mambengi ma bunye no ngu ka Belizebuli, bomikunu, ba kuwa iba kokpumyo no ngu ka wani? Kinili, ibunu bamombukwana-donu bi bo mika ndeke bazozi. 28 A beyo, imi nakokpumya mambengi ma bunye no ngu ya Limbengi ko Kunzi. Niyo akowonisilo be Bungama ko Kunzi odunuku luga kunu.

²⁹ Kegũ na mũmbanzũ ninũ akwanana kogulya ka ndabũ ko tutungyo katũpa lingama kaki ni kanakondigũ mbeyi. Luki limoti, kika se kũwa ni akondini, akwanana kagya ßeyo! ³⁰ Mutũ ninũ kegũ pa imoti na imi, a mumuyoniso kami. Mutũ ninũ kegũ kamũmũla pa imoti na imi, a komisyo. ³¹ Kinili nakamũbikya ambe, bakwananatu kaupilya bambanzũ ßunye, na mosikoni masi nimũ ßasikaga Kunzi. Luki limoti, bakakwananigũ ndeke kapilya mũmbanzũ ninũ asiki Limbengi-Lotu. ³² Mutũ wasi ninũ akanzina yanyenye ko bulya ko Mika-mũmbanzũ, inisatu na mũpilya. Luki limoti, ninũ anzinaga yanyenye ko bulya Limbengi-Lotu, bakapilyigũ ndeke ka oßili yi nimũ ikani ka ninũ akodoku.»

*Bibogo sibũkũso ko bumo yi
(Luka 6:43-45)*

³³ «Kika ni sibũkũso a sanza, bumo yi ika yanza gũni. Kika ni a sanye, bumo yi ika ßegeyo. A ßeyo, ßibaga sibũkũso ko bumo yi. ³⁴ Livananza ka ßanzũka! Makwanana piye kabikya makrũmũka manzanza liki, ni ma ßanye? A ßeyo, mũnũkũ opupisaga nimũ ikaga mutumo ka limbengi ka mũmbanzũ! ³⁵ Mutũ wanza agyaga makrũmũka manzanza nimũ opupaga ka limbengi kaki lanza. Mutũ wanye opupisaga makrũmũka manyenye nimũ opupaga ka limbengi kaki lanye. ³⁶ Nakamũbikya ßingbanganya ambe, ka lisyẽ liko mũkũmbũ, bambanzũ ßatũmbũlaga ndeke makrũmũka ma payaya masi nimũ opupaga ndi ka nũkũ kabũ.

³⁷ A βεγϳ, muhukuso ikani kukwaku kaku inisana ndeke kabuyenene na münzina kaku.»

Bambanzu bakakunga Yeso be ugilyi likrmtuka limbanga

(Maliko 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Kwa wa, bemoti-bemoti luga ka Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu, babikya ndi Yeso be: «Muwonisilo! Takapa be tiwoniso likingyosi.»

³⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ibunu batu ba lisyeli nili, ma banye na makokwononigu ko misa ko Kunzi! Makakunga be bamuwonisi likingyosi. Luki limoti, makinigu ndeke bata likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona.

⁴⁰ Begeyo, Yona agya ndi mino masye masaa, biti na lisyeli ka mama ka musu mudingi, Mika-Mambanzu agya ndeke iyi masye masaa begeyo, biti na lisyeli ka mbuku. ⁴¹ Ka lisyeli liko ngbanga, batu ba Ninawe bamanana ndeke ka mudongo bigwo kausungulya batu ba lisyeli nili! Kye bagomosyanatu ndi ibu obili kabu ngbingo yi nino bamukana ndi mino Yona. Wina se wanu a na mutuu mudingi kakitaga Yona!

⁴² Ka lisyeli liko ngbanga, ngama muko yi nino otukyoku ndi byi ka guduu wa Siba kodoku kaukana münzina ma yimibo ka ngama Solomono amaga ndeke kambwa ka batu ba lisyeli nili kausungulya! Winoni se, wanu, a na mutuu mudingi kakitaga Solomono.»

Limbengi la bunye amigilyini mambanzu
(Luka 11:24-26)

⁴³ «Limbengi la banyε kapupa mumbanzu, aga kolingyo bapa ka besa bilelele. Akisa pa ya kimumbiso, luki limoti ni kinigu, ⁴⁴ ilu aka be: «Nakaiga ka ndabu kami, ku nopupiku bi mino.» Niyō iga bata, atakanya bikpo, yikpaga bingō na yibungusya binza. ⁴⁵ Aga kuwa kava mambengi ma banyε magogo madiya na ika nino manyenyε kakitaga iyi, bogulyo, bilikisyo wa. Jbili ka mutū yi nino ika kuwa wanyε kakitaga wa a ndi mino kambwa. Ika ndeke mūdōngōni beyo ka batū ba livananza lanyε li nili.»

*Ba iki bo ba bamamaki Yeso?
(Maliko 3:31-35; Luka 8:19-21)*

⁴⁶ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi bata mina kanzina aka na bambaza ka bambanzu bi nibo, amaki na bamamaki ba ndi bakamagaga kunzi. Iba, ba ndi kapa kanzina na iyi. ⁴⁷ Mutū bemoti abikya kuwa ndi be: «Wikwe! Amaku na bamamaku ba bakamagaga kunzi. Bakapa kanzina na iwe.» ⁴⁸ Yeso asikisya ndi aluku no be: «Mama ni wani? Bomika-mama ni ba iki?» ⁴⁹ Kumbuso yi, uwanya ndi babibya kaki na kubokuko, abikya be: «Huminoni! Mama na bomika-mama niba! ⁵⁰ A beyo, mutū wasi nino agyaga sipananiso ka Baba nino a kugu wa lise, iyi ni mama, mika-mama muluku yi ikani musali kami.»

13

*Lizuni ka mukukuna
(Maliko 4:1-9; Luka 8:4-8)*

¹ Ka lisyε li nilo, Yeso opupa ndi ka ndabu, ikoku ndi ka kpolo wo liba lidingi. ² Ku beyo, bambaza bakpukpu kugbe ka bambanzu bakungula ndi bikululu. Kinili, adaka ndi, ika ka ingbolo yidingi. Bambaza bi nibo basikana ndi bakamanana kubi.

³ Kuwa wa, Yeso unzinilya ndi makpumaka mudingi bindi pisi ka mozuni. Iyi aka ndi na ibu be: «Lisyε limoti, aluku bemoti inda ndi kakuna mupunga. ⁴ Niyɔ a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyukaga ko pisi. Bombu bodoku ndi, balya. ⁵ Masolo magogo anyukaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegɔ ndi na litombu lakpu. Nimɔ, abaka ndi bigala-gala litombu kegɔ ndi lakpu wa. ⁶ Luki limoti, niyo moni osumbo, awisiya, umilaga kye lyo yi kigwinanagu ndi binza ka litombu. ⁷ Masolo magogo anyukaga ndi ko kpokiki. Kpokiki abaka ndi, akandaga bikpeki-kpeki ni kopingiga. ⁸ Luki limoti, nimɔ anyukaga ndi ka litombu la dɔbo, abukuta biyuyuyu. Litino limoti abukutaga ndi bumo miya, lagogo batekebe madiya na lagogo bata batekebe basaa.» ⁹ Yeso opipila kuwa ndi be: «Nino a na motili, ukanito!»

Ko bulya iki yo Yeso anzinaga ndi mino na mozuni?

(Maliko 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Kuwa wa, babibya ka Yeso bakpuɔoku ndi, bamuusa be: «Ko bulya iki yo wo mina kaunzinilya bambanzu bi niba na mozuni aka?» ¹¹ Usikisya ndi be: «Kunzi amumibisatu ibunu bodikidi baya Bungama ba kegɔ wa lisyε. Luki

limoti, keḡu beyo ka batu bagogo. ¹² A beyo, mambanzu nino a no luki, bamatilyatu bata, ika kuwa na imu makru. Luki limoti, muti yi nino keḡu no luki bakupa gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaika nolu. ¹³ Kinili, imi, nunzinyaga na mozuni.

Gutugu bakika kaanda, bakinigu,

Gutugu bakika kaukana, bakukani ikani
bakotombisyigu.

¹⁴ Italyana kuwa ndi kugu kabu likrumuka nilo mugyalandu Isaya abikya ndi be:

Mikatu kaukana binza, luki limoti makotombisyigu.

Mikatu kaanda binza, luki limoti makinigu.

¹⁵ A beyo, mambengi ka batu nibana
a kuwa muti.

Bidulogoni ndi motili,

babuwa miso,

kye misa kabu kinonitogu,

motili kabu kukononitogu,

mambengi kabu kotombisyonitogu

bekye bakemigilyonitogu, nuhukuso.

¹⁶ Luki limoti, igyagya ku kunu, kye misa kunu akaina na motili kunu akaukana. ¹⁷ A linganu, nakamubikya ambe, bogyalandu bakru na batu bongbingbili ba ndi na musasa kaina makrumuka mambanga-mbanga nimana makaina ma, luki limoti bakinagu ndi. Ba ndi goni na musasa kaukana nimana makaukana ma, luki limoti bakukanagu ndi.»

Yeso akatumbulaga isi ya lizuni ka mukukuna (Maliko 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ «Hukononi neki isi ya lizuni ka mukukuna.

¹⁹ Masolo nimo anyukaga ndi ka kpolo wo pisi, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpumuka la Bungama ko Kunzi, luki limoti, ni kobinikyonigu. Mumuyoniso odoku, anyogo masi nimo ikuna ndi ka limbengi kaki.

²⁰ Masolo nimo anyukaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegu ndi na litombu lakpu, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpumuka ko Kunzi bikwa, ogwi na magyagya. ²¹ Luki limoti, ni likpumuka li nilo kegu no lyo kuso kaki, ogwi ko ngbinga mukede aka. Niyo bukpeki-kpeki na yigyogyiso usilyogo mino ko bulya Likpumuka ko Kunzi, batukya bikwa ka baya.

²² Masolo mi nimo anyukaga ndi lugo wo kpokiki, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpumuka ko Kunzi, luki limoti, bukpeki-kpeki ba obili na musasa ma lingama, akandaga Likpumuka li nilo kuso kaki bikpeki-kpeki ni kopigu bumo.

²³ Na nimo anyukaga ndi ka pa ya idobo a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpumuka ko Kunzi, abinikyana. Likpumuka li nilo abukuta bumo ka obili kaki. Mumbanzu bemoti ika no bumo miya, wagogo batekebe madiya, wagogo bata batekebe basaa.»

Yeso akatwa lizuni kugu wa tonito tanye

²⁴ Yeso utwilya bata ndi lizuni lagogo nili: «Tokingyoso Bungama ba kugu wa lisyε na mutu bemoti nino akuna ndi masolo manza ko tiko kaki. ²⁵ Biti yimoti, ngbingo yi nino

bambanzu basi ba ndi mina ka batoto, mumuyoniso kaki odoku ndi bipelē kakuna tonito tanye ka mupunga, aga ndi iyi. ²⁶ Niyo mupunga abaka, abukuta, tonito tanye ti nito inisana ndi goni.

²⁷ Bosunzu ka mombukwano tiko, bodoku ndi kamuusa be: <Mombukwono-dosu, wakakunagu mbeyi ndi asi masolo manza aka ko tiko kaku? Tonito tanye ti niti apunya kuwa tu yani?>

²⁸ Usikisya ndi be: <Mumuyoniso no ogyi bi beyo.> Bosunzu bamuusa ndi be: <Wapatu be taga kanyogo?>

²⁹ Iyi aka ndi na ibu be: <Kali! Makinda kanyogo, yagogo manyogotu goni mupunga nino ko tiko. ³⁰ Wosoni masi angati pa imoti kadwe ko ngbingo mubuulyo. Ngbingo yi nino, nabikya banu bagya-ligubo be: Nyogoni mbeyi tonito tanye, makandaga ka begbi kye babusyi. Kumbuso yi, mamumula mupunga ka basa ya masolo kami.>>

*Yeso akatwa lizuni ko bulya libumo likede
(Maliko 4:30-34; Luka 13:18-21)*

³¹ Yeso utwilya ndi bata lizuni lagogo be: «Bungama ba kugu wa lisyē a abe libumo likede nilo mutu bemoti ava ndi, akuna ko tiko kaki. ³² Gutugu beyo a ndi mina likede yo kakitaga bumo yagogo yasi, luki limoti, niyo abaka, opinga kuwa kakitaga malili masi mo tiko. Iita sibukuso sidingi, bombu bodoku ndi kopika bandabu kabu kugu wa tabi yi.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya sibukuso niso ofulisogo mukati

(Luka 13:20-21)

³³ Yeso utwilya bata ndi lizuni lagogo be: «Bungama ba kugu wa lisyε a mudongoni abε sibukuso niso ofulisaga mukati. Muko bemoti ava ndi, opula ka bambike bayisaa baya fufu kadwe kukwaku fufu ofula ndi mino wasi bidai-dai.»

³⁴ Yeso unzinilyaga ndi bambaza ka bambanzu makpumuka masi mi nimo ka mozuni aka. Na kegu ndi na likpumuka nilo ubikyaga ndi ni kotwigu lizuni.

³⁵ A beyo, igyonosa ndi beyo kye itulyani nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu be: «Nanzinaga ndeke pisi ka mozuni. Natumbulaga ndeke bingbanganya makpumuka nimo isuma ndi katukya ka mupunganagi ma obili.»

Yeso akatumbulaga isi ya lizuni la tonito tanye

³⁶ Kumbuso yi, Yeso usa ndi bambaza ka bambanzu, ogulya ndi ka ndabu. Babibya kaki bodoku ndi kabikya be: «Titumbulyaga isi ya lizuni la tonito tanye nito a ndi ko tiko.»

³⁷ Yeso usikisya ndi be: «Nino akunaga masolo manza ni Mika-Mumbanzu. ³⁸ Tiko ni obili. Masolo manza ni bambanzu nibo ka bungama ko Kunzi. Na tonito tanye ni bambanzu nibo bukananaga na Mumuyoniso. ³⁹ Aluku nino odoku ndi kakuna tonito tanye ni mumuyoniso. Buulya masolo ni mulibo ma obili. Na

bagya-ligubo ni bamalaika. ⁴⁰ Beyo banyogo mino tonito tanye badikita ko buku, ika ndeke mudongoni begeyo ka mulibo ma obili.

⁴¹ Mika-Mumbanzu utika ndeke bamalaika kaki, kautumba ka bungama kaki batu basi nibo bumakyaga bengeri ka bunye na basi nibo bagyaga bunye. ⁴² Budikita ndeke ko fulu wo buku. Na ku beyo, bagamana ndeke na bilya manzu bikyalu-kyalu. ⁴³ Ko ngbingo yi nino, batu bongbingili bika ndeke biwenge-wenge abe moni ka bungama ka Ababu. Nino a na motili, ukanito!»

Yeso akatwa lizuni ko bulyo luki la izangiya nilo isuma ndi

⁴⁴ «Bungama ba kugu wa lisyε a mudongoni abe luki la izangiya nilo isuma ndi ko tiko. Niyo mutu bemoti ina ndi, asuma bata. Ogwa ndi magyagya kugbe, inda kagaba makpumuka kaki masi bingbufu, oluwa tiko yi niyo.

⁴⁵ Bungama ba kugu wa lisyε a bata mudongoni abe ambula bemoti nino akisaga ndi koluwo sanga yanzanza. ⁴⁶ Ngbingo yi nino ina ndi mino musanga ma ligabu lapu kugbe, inda ndi kagaba makpumuka kaki masi, odoku ndi koluwo.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya banyo bosu

⁴⁷ «Bungama ba kugu wa lisyε a bata mudongoni abe moyo nimo bodinga ndi ko liba lidingi. Moyo mi nimo ugwi mobi ma bosu masi. ⁴⁸ Niyo otiwo, bodudula kuwa ndi kubi. Banyo bosu bikanana ndi kamumula bosu banzanza

ka bengbolo. Luki limoti, fumbimba ndi niḅo banyenyε.

⁴⁹ Ika ndeke mḁḁongḁni βεγεγḁ ka muliḅo ma ḁbili. Bamalaika ḅodoku ndeke kaugbanana batḁ banyε na niḅo bongbingbili. ⁵⁰ Niḅo banyε, ḅḁfikitaga ndeke ko fulu wo buku. Na kḁ βεγḁ, ḅagamana ndeke na ḅilya manzḁ ḅikyalḁ-kyalḁ.»

Mḁtḁḁ mambiya na niḁḁ mandeli

⁵¹ Yeso umuusa kḁwa ndi ḅabiḅya kaki ḅε: «Amβε, mukonito ḅinza makpḁmḁka masi niḁḁ namuḅikyι?» Iḅḁ aka ndi ḅε: «Iyo.»

⁵² Kumbuso yi, ubikyoku ndi ḅε: «Kinili, muwonisilo wa mḁtḁḁ wasi niḁḁ ḅawonisilo likpḁmḁka la Bḁngama ḅa kugḁ wa lisyε, a mḁḁongḁni abε mombukwana ndaḅḁ. Mombukwana ndaḅḁ yi niḁḁ anyḁgḁ ka lingama kaki makpḁmḁka mambiya na niḁḁ mandeli.»

Batḁ ḅa Nazaleti ḅakegḁ kabinikyana Yeso (Malikḁ 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Niyo Yeso ama ndi katwaga mozuni mi niḁḁ, atḁkya ndi wa. ⁵⁴ Aga ndi ka Nazaleti kḁ opinga ndi mino. Kḁ βεγḁ, apḁnga ndi kapḁ mḁtḁḁ ka ndaḅḁ ya malḁmba ka Bayuda.

Nḁkḁ ḁdika ndi ḅambanzḁ ḅide, ḅanimuusa ḅε: «Wani nḁ apḁ yimibo no ngu yigya makpḁmḁka mḁmbanga-mbanga ḅενε? ⁵⁵ Amβε, kegḁ mbeyi mika mḁsemala mḁ? Kegḁ amaki ni Malia? Kegḁ mbeyi ḅamamaki ni Yakḁḁḁ, Yεzεfḁ, Simoni na Yuda? ⁵⁶ Takikogigḁ mbeyi na ḅasali kaki ḅasi pa imoti wanḁ? Wani

no apá kúwa yimibo no ngu niyo?» ⁵⁷ Kinili bakakwananagu ndi kabini kyana.

Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Mugyalandu a na ibiba pa yasi, luki limoti, kegú nolu ka mugi nimo ibukuto mino ikani ka livananza kaki.»

⁵⁸ Kinili, Yeso kagyagu ndi bata makpamuka mambanga-mbanga mudingi ku beyo, kye batu bi nibo bakegu ndi kabini kyana.

14

Kukwaku ka Yuani-Mubatizai (Maliko 6:14-29; Luka 9:7-9)

¹ Ko ngbingo yi nino, Elodi ngama mudingi wa iwili ya Galilaya, ukana ndi mongoni ka Yeso. ² Ubikya ndi bagya-ligubo kaki be: «Mutu yi nimu ni Yuani-Mubatizai! Oupiniku ka babili! Kinili, a kúwa no ngu kagya makpamuka mambanga-mbanga.»

³ A beyo, Elodi a ndi ni agwisisini Yuani, akondisiso, badikita ka boloko. Elodi agya ndi beyo, ko bulya ka muka bemoti nino ina ndi be Elodia. Iyi Elodia a ndi muka mamaki Yuani nino ina ndi be Filipi. ⁴ Yuani a ndi kayoyisa ngama Elodi bingbanganya be: «Kakwananigu kava Elodia.» ⁵ Kúwa wa, Elodi a ndi kapa kamwisisa Yuani. Luki limoti, a ndi kaubanga bambanzu. Bambanzu basi baminaga ndi Yuani be a mugyalandu.

⁶ Wina se, a ndi lisyε lo dumo mutomosya yibukuta ka ngama Elodi. Mika Elodia nino musika yi obina ndi kambwa ka batu nibo bumaka ndi wa. Miki no ako ndi Elodi limbengi bika, ⁷ kinili, Elodi apá ndi agame pisi ka silika

βε: «Nupátu luki lasi nilo wekunga.» ⁸ Kwa wa, musika no inda ndi kamuusa amaki. Niyo amaki atiwa, inda kwa kabikya Elodi be: «Ipóku, wa aka wanu, mu ka Yuani-Mubatizai ka papi.» ⁹ Ngama alya ndi kumbu kugbe. Luki limoti, kakwananagu ndi bata kakya ko bulya silika nino ako ndi kambwa ka batu nibo umaka ndi ko dumo wa. ¹⁰ Atika ndi kakoku Yuani-Mubatizai mu ka ndabu ya boloko.

¹¹ Kwa wa, bodoku nomu ka papi, bapa ndi musika yi nino. Iyi, amindilya ndi na imu amaki.

¹² Kumbuso yi, babibya ka Yuani bodoku ndi kava manda kaki, baka kolumbo. Binda kwa ndi katumbulyaga Yeso mongoni mi nimo.

Yeso uilyoyisini bambanzu belofu kubukumuti (Maliko 6:30-44; Luka 9:10-17; Yuani 6:1-14)

¹³ Ngbingo yi nino Yeso ukana ndi mina mongoni mi nimo, atukya ndi wa mukaka ka ingbolo yidingi. Inda ndi bikedede ka pa niyo mumbanzu kegumu ndi mino. Luki limoti, wa bambanzu bukana mina beyo, batukya ndi ka bagudu na magu, binda kabye. ¹⁴ Ngbingo yi nino Yeso osya ndi mina ka ingbolo, umina ndi bambanzu budingi kugbe, ukwilya kumbu. Luga kabu, uhukusa ndi batu nibo ba ndi na bokolobu.

¹⁵ Niyo bugogo osyo, babibya bakpuoko ndi, babikya ndi be: «Wanu a isa, na ngbingo okitogini. Yeki a beyo, ukpamyamba bambanzu niba baka ko giyo kailuulyo luki lilya.»

¹⁶ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Kokwononigu be baka ku. Hupono ni ibunu aka bamombukwono-donu bi malili.»

17 Ifu, babikya ndi be: «Wanu, ifusu ta na mukati kubukumuti aka na bosu baba.» 18 Yeso ubikya kuwa ndi be: «Ipóniku wanu.»

19 Kumbuso yi, ukpama ndi bambanzu kaikonono ka tonito. Ava ndi mukati kubukumuti na bosu baba bi nibo, atumba miso kugu wa lisyé, abibisa Kunzi. Obunanaga ndi mukati mi nimo, upága babibya kaki. Ifu, bugbananilyaga ndi bambanzu. 20 Ifu basi balyalya ndi na bikutogo bikpekede-kpekede. Kumbuso yi, babibya bamamula ndi bodongbu nibayo asikana ndi, otumo mumbi tekebe na mifa. 21 Batu nibo balyalya ndi ba ndi banda baluku belofu kubukumuti ni bakutongigu boko na bomiki.

*Yeso akakpalyana kugu wo libo
(Maliko 6:45-52; Yuani 6:15-21)*

22 Kumbusa wa niyo, Yeso ukpama ndi babibya kaki be badaki ka ingboló yidingi, utakanyi kusyaku wa ibombu. Ko ngbingo yi nino, iyi asikana ndi kaupá bambanzu ligundu. 23 Niyo upá bambanzu ligundu, adaka ndi bikede ka ngupa kalumba. Niyo biti osyo, Yeso a bata ndi ku kwa ku mukaka. 24 Ingboló yi niyo a kuwa ndi ni itundulini ka limbengi lo libo. Mubaka a ndi koyungo biyongo-yongo. Na muvivi a ndi kakpingbaga. 25 Ko mbolugo, Yeso inda ndi misa ku babibya kaki ba ndi mino ni anakpalyana kugu wo libo bipapapa. 26 Niyo babibya bamina ndi kakpalyana kugu wo libo beyo, babanga ndi kugbe. Babikya ndi be: «Abili mu!» Barunga ndi kakugwaga na kubangaku.

²⁷ Luki limoti, ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, Yeso ɔbikya ndi bɛ: «Wigwini mambengi, imi nɔ! Makobongonitɔgɔ.» ²⁸ Petele asikisya ndi bɛ: «Mombukwono-dosu! Kiko linguɔnɔ bɛ iwe nɔ, ikpama nindi kɛ wo mino ni nanakpakyana gɔni kugɔ wo libo.» ²⁹ Yeso aka ndi na iyi bɛ: «Dokunɔ.»

Kɛwa wa, Petele osya ndi ka ingbolɔ, apɔnga ndi kakpakyana kugɔ wo libo bɔpapapa kainda misa kɛ Yeso a ndi mino. ³⁰ Luki limoti, ngbingo yi ninɔ ino mino muvivi mapɛ, abanga, apɔnga ndi kolindo. Apamikana ndi bɛ: «Hiii Mombukwono-dosu, ihukusanɔ baka!»

³¹ Wa aka wa, Yeso ananilya ndi kɛbɔkukɔ, agwi. Kɛwa wa, ɔbikya ndi bɛ: «Eze, wa mutɔ wa baya yikɛdɛ! Ko bulya iki yɔ wo bi mino na botumo?» ³² Niyo badaka ndi ibɛ basi baba ka ingbolɔ, muvivi mi nimɔ osya ndi. ³³ Kɛwa wa, babibya nibɔ ba ndi ka ingbolɔ bɔbuna ndi moli kambwa ka Yeso, babikya bɛ: «A linguɔnɔ, wa Miko Kunzi!»

*Yeso uhukusini batɛ ba bokolobu ka Genezaleti
(Malikɔ 6:53-56)*

³⁴ Niyo Yeso na babibya kaki bazaba ndi, bosila kɛwa ndi ka iwili ya Genezaleti. ³⁵ Batɛ ba kɛ bɛyɔ bamiba ndi Yeso. Bapɔnga kɛwa ndi kowowisa mongoni kaki ka iwili yasi, banadulyoku na batɛ ba bokolobu basi. ³⁶ Batɛ ba bokolobu bi nibɔ, bitatanaga ndi na Yeso bɛ bavilinɔ baka gutugɔ mɛ ma kutuko kaki aka. Batɛ basi nibɔ bavilaga ndi, bahukagatu ndi.

15

Lutono kugu wa yigya ka batite (Maliko 7:1-13)

¹ Lisye limoti, Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu botukyoku ndi ka Yelusalema. Ngbingo yi nino basilya ndi mina Yeso, bamuusa be: ² «Ko bulya iki yo babibya kaku bakobuno mina yigya ka botitosu? A beyo, bakisukusagigu maboku ni bakalyalya!»

³ Yeso usikisya ndi be: «Yegu se ibunu, ko bulya iki yo mo mino kobuna mutuu ko Kunzi ko bulya yibye yigya ka botitonu? ⁴ A beyo, Kunzi abikya ndi be: «Mubanga abaku na amaku.» Omotiloku be: «Mumbanzu kagbusyu abaki ikani amaki, okwononi bamwi.»

⁵ Luki limoti, ibunu mabikyaga be mumbanzu akwanana kabikya abaki ikani amaki be: «Luki nilo nakwanano bi nolu kausingyo, nopi kuwa ka apee ko Kunzi.» ⁶ Mutu yi nino kakananigu bata kabanga abaki ikani amaki. Ibunu makolimogo Likpamuka ko Kunzi ko bulya yibye yigya ka botitonu.

⁷ Batu ba kuboboku! Bugyalandu ka Isaya a ndi ba lingunu kugu kunu, ngbingo yi nino abikya ndi mina be:

⁸ «Batu bi niba babikyaga be bebangagatu, luki limoti, beminaga payaya.

⁹ Malumba nimo begyilyaga a payaya.

A beyo, mutuu kabu akabyenene na bopisi nibayo bibisilyogo aka.»

*Luki nilo akwanana kapá mumbanzu bunye
(Maliko 7:14-23)*

10 Kumbuso yi, Yeso amaka ndi ambaza ka bambanzu, ubikya be: «Hukononi, motombisya binza likrumaka li nili. 11 Luki nilo ingyaga ka muncu ka mumbanzu kapagigu bunye. Luki limoti, nilo opupogo lo apaga bunye.»

12 Kuwa wa, babibya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa be: «Wibito bi be manzina kaku utulito bi Bafalisayo?»

13 Yeso usikisya ndi be: «Luki lasi nilo abakaga ni Baba ninu kugu wa lisy kokunigu, bomukatu.

14 Yeki a beyo, husoni! Ba batu bo kolobu ya mamomoni bakaukpkyonisa badabu! Mutu wo kolobu ya mamomoni kika kakpkyonisa daki, ibu basi baba bogwatu ka libye.»

15 Petele abikya ndi be: «Titumbulyaga isi ya lizuni li nili.»

16 Yeso usikisya ndi be: «Ambe na gutugu ibunu aka, makakwananigu kayibo isi yi?

17 Ambe, makibogigu mbeyi be luki lasi nilo ingyaga ka muncu, osyaga ka muma, kumbuso yi, opupo, inda ka limbi?

18 Luki limoti, lasi nilo opupaga ka muncu ka mumbanzu, atukyaga ka limbengi kaki. Na ilu lo apaga mumbanzu bunye.

19 A beyo, tamanaga yanye opupogo ka limbengi ka mumbanzu, limwomwo, kasye na muko ikani mbunya bengeni, budanda, kubaku, mutamanagi mubikya bongoni na banvenve.

20 Nimana masi mo apaga mumbanzu bunye. Luki limoti, kalyalya ni wakisukusigu mafuku kakwananigu kapamumbanzu bunye.»

*Wabakanana abinikyonini Yeso
(Maliko 7:24-30)*

²¹ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi wa, inda ndi misa ya iwili ya Tilo na niyo ya Sidona.

²² Ku beyo, Wabakanana bemoti asilya ndi. Muko yi nino akukwaga ndi, abikya be: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi, ik-wilyano baka kumbu! Mikami musika yi akaigyogyisa kugbe na limbengi la bunye!»

²³ Luki limoti, Yeso kasikisyagu ndi likpamuka gutugu limoti aka. Kuwa wa, babibya kaki bakpudoku ndi, bitatanaga na iyi be: «Mukpamya neki muko yi nimu aga, kye akatigbomisa bamu aka na mupamu.»

²⁴ Usikisya ndi be: «Betikoku ndi ka Bezaleli aka, nibo ba mudongoni abe bakondolo nibo bobungaga ndi.»

²⁵ Luki limoti, muko yi nino odoku ndi kobuna moli kambwa kaki, itatanaga ndi na iyi be: «Hiii Mombukwono-dosu, kikeliki, isingyano baka!»

²⁶ Yeso asikisya ndi be: «Kegu binza kava malili ka bomiki, kaumbimbilya benva.»

²⁷ Muko yi nino abikya ndi be: «A beyo, Mombukwono-dosu. Luki limoti, gutugu benva aka balyagatu goni kumbo ya bamalili nimo anyukaga ka miza ka mombukwana-dabu.»

²⁸ Kuwa wa, Yeso asikisya ndi be: «Ye ma, baya kaku a yidingi! Igyonosi ku kaku mudongoni beyo baya kaku o mino.» Ko ngbingo yi nino aka no, mikaki musika yi ahuka ndi.

Yeso uhukusini batu budingi ba bokolobu

²⁹ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi ku, inda ka mutili ma ibombu ya Galilaya. Ku beyo, afaka ndi ka ngupa, iko. ³⁰ Kuwa wa,

bambaza ka bambanzu budingi bakpudoku ndi. Badulyogoku ndi na batu ba mutingbi, nibo ba bokolobu baya mamomo, bazegesi, bobobo na batu bagogo ba bokolobu budingi. Ibu basi, bubisaga ndi kambwa ka Yeso na iyi anuhukuso.

³¹ Nokw udika ndi bambanzu nibo ba ndi ka bambaza wa bide kaumina babobo kanzina, batu ba mutingbi kananikana, bazegesi kakpakyana na batu ba bokolobu baya mamomo kaina. Barunga kuwa ndi kabibiso Kunzi wa Izaleli.

Yeso ulyolysinini bambanzu belofu bakwanganya
(Maliko 8:1-10)

³² Yeso umaka kuwa ndi babibya kaki, ubikya be: «Nakauminyilya batu bi nibana kumbu. Ta kuwa na ibu na masye masaa, bakegu bata no luki lilya. Nakegu kapa kausa be baga ni banimukana banza. Bakaga beyo, yagogo nzuyi udikagatu ko pisi.»

³³ Babibya kaki bamuusa ndi be: «Wanu ka isa, tinisonoku na malili yani nimo akwanana be ambaza mudingi ka bambanzu bene ikuti?»

³⁴ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga?» Basikisya ndi be: «Ta na mukati madia na ika na bosu bakede aka.»

³⁵ Kuwa wa, Yeso ukpamyanda ndi bambanzu be bikononi wasi. ³⁶ Ava ndi mukati madia na ika na bosu bi nibo. Kumbuso kabibiso Kunzi, obunonogo, upaga babibya kaki, bugbananilyaga kuwa ndi bambanzu.

³⁷ Ibu basi balyalya ndi, bikutogo bikpekede-pekede. Kumbuso yi, babibya bamumalaga

ndi bodongbu nibayo asikana ndi, otuma ndi mumbi madfiya na ika. ³⁸ Batu nibo balyalya ndi, ba ndi banda baluku belofu bakwanganya ni bakutongigu boko na bomiki.

³⁹ Kumbuso Yeso kaupá bambanzu bi nibo ligundu, afaka ka ingbolo, aga ndi ka iwili ya Magadani.

16

Bafalisayo na Basadukayo bakungini Yeso likingyosi

(Maliko 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Bafalisayo na Basadukayo bakpuḍoku ndi Yeso kabobo. Babikya kuwa ndi be uwanyi likingyosi kotukyoku kugu wa lisyε.

² Luki limoti, usikisya ndi be: «Na buḡoḡo, niyo minaga be bekuḡa a bingbu, mabikyaga be lisyε asyetu lanza na buḡala. ³ Na busobi, bekuḡa kopiyo, mabikya be mbwayi alukatū. Ibunu, makwananatu kaiba mokingyosi dididi ma bekuḡa. Luki limoti, makakwananigu kaiba mokingyosi mo ngbingo yi nima. ⁴ Ibunu batu ba lisyε li nili, ma banye na makokwononigu ko misa ko Kunzi! Makakunga be samuwonisi likingyosi. Makinigu likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona.» Kuwa wa, Yeso usa ndi, imagalya iyi.

Yigya ka Bafalisayo na Basadukayo

⁵ Ngbingo yi nino babiḡya ka Yeso bazaba ndi mina libo lidingi, babusala ndi kava mukati.

⁶ Ubikya kuwa ndi be: «Wiminyonito na

kuboboka ka Bafalisayo nikwo a abe sibukuso niso ofulisaga mukati na yigya ka Basadukayo.»

⁷ Babibya bapunga ndi kanzina luga kabu be: «Akabikya beyo kye takavigu bi mukati.»

⁸ Yeso iba ndi tamanaga kabu, ubikya kuwa ndi be: «Eze, ma batu ba baya yikedde! Ko bulya iki yo mo mina kanzina luga kunu be makegu na mukati? ⁹ Makonotombisyigu ndeke? Makegu mbeyi katamana beyo bambanzu elofu kubukumuti bikutaga ndi mino mukati kubukumuti? Mamumula ndi mumbi minga ka nimo asikana ndi? ¹⁰ Bambanzu elofu yikwanganya nibo bikutaga ndi mukati madhya na ika, na mumbi minga mo mamumula ndi?

¹¹ Iki kuwa makegu bi kotombisyo be nakegu bi kamenzinilya ko bulya mukati ngbingo yi nino no bi mino kamubikya be: Wikoni ni manibuulyo na yigya ka Bafalisayo na Basadukayo niyo a abe sibukuso niso ofulisago mukati?»

¹² Kuwa wa, babibya biba ndi be kegu kabikya be biki kaibuulya na sibukuso ka Bafalisayo na Basadukayo niso ofulisaga mukati. Luki limoti, a ndi kaubikya be bibuulyi na mutwi ka Bafalisayo na Basadukayo.

¹³ Ngbingo yi nino Yeso inda ndi mina misa ya mugi ma Kaizalia-Filipi, umuusa ndi babibya kaki be: «Bambanzu ba piye kabikya be Mika-Mambanzu ni wani?»

¹⁴ Basikisya ndi be: «Bemoti-bemoti bakabikya be iyi ni Yuani-Mubatizai. Bagogo be iyi ni fliya. Bagogo bata be iyi ni Yelemia, ikani bemoti ka bogyalandu.»

15 Yeso umuusa ndi bata be: «Yegu se ibunu, makabikya be imi ni wani?»

16 Simoni Petele asikisya ndi be: «Iwe, wa Kilisito! Wa Miko Kunzi ninu a na obili!»

17 Yeso abikya ndi be: «Simoni mika Yona, wa mutu wa maziyo! A beyo, kegu mumbanzu no utumbulyogi. Luki limoti, Baba ninu a kugu wa lisyε. 18 Imi, nakaubikya ambe iwe ni Petele*. Na kugu wa litalu li nili, nopika banu mino kanisa kami. Na ngu ya kukwaku kigungu ndeke kugu yi. 19 Nupá ndeke lifungula la bungama ba kugu wa lisyε. Lasi nilo wakandaga ndeke wanu ka obili, bakandaga ndeke kugu wa lisyε. Lasi nilo wakulaga ndeke wanu ka obili, bakulaga ndeke kugu wa lisyε beyo.»

20 Kuwa wa, Yeso ugbityaga ndi babibya kaki be bakabikyonitogu mumbanzu be iyi ni Kilisito.

*Yeso obikyini be okwatu na opupo ka mbuku
(Maliko 8:31-9:1; Luka 9:22-27)*

21 Katukya ko ngbingo yi ninu, Yeso arunga ndi kaubikya babibya kaki bingbanganya be okwononi indi ka Yelusalema. Na ku beyo, igyogiyisatu kugbe ka mafoku ka bamboku-mboku, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu. Bamwisisatu, kumbusa wa masyε masaa opupo ka mbuku.

22 Kuwa wa, Petele amaka ndi bikede, arunga kayoyiso, anabikya be: «Mombukwono-dosu! Kunzi ukpingbilyito baka nilo! Haaa, nilo kigungu ndeke na iwe gutugu iki yi aka!»

* **16:18** 16:18 Petele: Isi yo lino li nilo ni litalu.

²³ Luki limoti, Yeso oyikana ndi, abikya Petele be: «Abili mu! Kitaga kumbuso kami! Wakakisa kegwisiso! Tamanaga kaku kegu abe niyo ko Kunzi, luki limoti, a abe niyo ka bambanzu.»

²⁴ Kumbuso yi, Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «Mumbanzu kapa kebibya, okwononi imayi iyi mombukwana-daki yi bikpe, abinika musalaba kaki, apunga kebibya. ²⁵ A beyo, mumbanzu kapa kahukuso obili kaki, abungusatu. Luki limoti, ninu abunguso ko bulya kami, inisanatu bata na iyi. ²⁶ A izangiya tino mumbanzu kainisana na lingama lasi la obili ni aputini obili kaki? Iki yo akwanana bata kapu kye ahukusi obili kaki?»

²⁷ Mika-Mumbanzu odokuto ka ibiba ka Abaki pa imoti na bamalaika kaki. Akalya mumbanzu yikaka-yikaka kabyenene na yigya kaki. ²⁸ A lingunu, nakamubikya ambe: «Bambanzu bemoti-bemoti luga kunu wanu, bakokwigu kani ni bakaminigu Mika-Mumbanzu kodoku ka bungama kaki.»»

17

Miso ka Yeso igomosyonini (Maliko 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Kumbusa wa masye madia, Yeso ava ndi Petele, Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. Adfaka ndi na ibu basi bikede ka ngupa yikungu kugbe. ² Ku beyo, misa ka Yeso igomosyana ndi kambwa kabu, apunga kanze abe moni. Botu kaki ofuba ndi bitu kugbe abe libu.

³ Babibya basaa bi nibo bamina ndi Musa na hliya bigbututu ni bananzina na Yeso. ⁴ Kuwa wa, Petele abikya ndi Yeso be: «Mombukwondosu! A binza ibusu kaiko wanu. Wakapa, nopiki wanu bangbangba bayisaa, niyo kaku, niyo ka Musa na niyo ka hliya.»

⁵ Ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino kanzina aka, lindindi lawenge-wenge utikya ndi. Kuso yi ku, liyu opuponoku ndi be: «Nimuna, a Mikami mapaka! Nobisa limbengi kugu kaki! Mumukononi iyi!» ⁶ Niyo babibya bukana mina beyo, babanga ndi kugbe. Bogwaga ndi mokpukpu wasi bingomu-ngomu.

⁷ Luki limoti, Yeso ukpudoku ndi, avilaga, abikya be: «Womogoni, makobongonitogu!» ⁸ Niyo bikwe, bamina kuwa ndi Yeso aka mukaka.

⁹ Niyo ba ndi kosyoku ka ngupa, ugbityaga ndi be: «Kpokpokpo, makatumbulyogonitogu mumbanzu likpumuka li nilo mini lo, kadwe ku kwa ku Mika-mumbanzu opupa banu mina ka mbuku.»

Yuuso kugu wa doku ka hliya

¹⁰ Kumbuso yi, babibya ka Yeso bamuusa ndi be: «Ko bulya iki yo bowonisilo ba mutuu babikyaga mina be okwononi hliya igiku mbeyi?»

¹¹ Yeso usikisya ndi be: «A beyo, okwononi hliya igiku mbeyi, obungusyaga makpumuka masi. ¹² Nakamubikya bingbanganya ambe hliya odoniku ndi. Luki limoti, bambanzu bakamibagu ndi, ba ndi kagya beyo aka yo ba

ndi mina kapa. Gutugu Mika-mumbanzu aka, bagyogyiso ndeke βεγεγο.»

¹³ Babibya biba kuwa ndi βε Yeso a ndi kaunzinyila kugu ka Yuani-Mubatizai.

*Yeso ahukusini miki wa liga
(Maliko 9:14-29; Luka 9:37-43)*

¹⁴ Niyo Yeso na babibya kaki badwe ndi buwobi na pa niyo ambaza ka bambanzu a ndi mino, mutu bemoti akpudoku ndi. Mutu yi nino obuna ndi moli kambwa kaki. ¹⁵ Abikya kuwa ndi βε: «Hiii, Mombukwono-dosu! Mukwilyano baka mikami kumbu. A na kolobu ya liga, akaigyogyisa kugbe. Ogwaga kuwa bongbinga basi ko buku ikani ko libo. ¹⁶ Nindito bi na iyi ka babibya kaku. Luki limoti, bakokwononigu bi kahukuso.»

¹⁷ Yeso usikisya ndi βε: «Eeeze ibunu, livananza la masye mi nima makegu na baya, ma banye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti na ibunu bongbinga binga? Nakwanana kapila buzu kunu bongbinga binga? Doku neki na iyi kunu!»

¹⁸ Niyo bapa ndi miki, Yeso apamilya limbengi la banye nilo a ndi kuso kaki. Limbengi la banye opupa ndi, wa aka wa miki no auka ndi.

¹⁹ Kumbuso yi, babibya kaki bakpudoku ndi ni ba kuwa asi ibu aka, bamuusa ndi βε: «Ko bulya iki yo ibusu takokwononigu bi mina kokpumyo limbengi la banye li nilo?»

²⁰ Yeso usikisya ndi βε: «A kye baya kunu a yikedε. A lingunu, nakamubikya ambe makiko bi na baya gutugu kani a yikedε aka abe maya ma agbedε-gbedε, makwanano bi kabikya ngupa

yi niyi be: «Tukya wanu, waga ku», agatu bi. Kikigu bi no luki gutugu limoti aka nilo kakwananigu bi ku kunu.» [21 *]

Yeso obikyini bata be okwatu, opupoku ka mbuku

(Maliko 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mina pa imoti na babibya kaki ka iwili ya Galilaya, ubikya ndi be: «Basutatu banu Mika-mumbanzu ka maboku ka bambanzu, ²³ bamwo. Kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.» Niyo babibya bukana beyo, balya ndi kumbu kugbe.

Kakalya manzanza wa ndabu ya malumba

²⁴ Ngbingo yi ninu Yeso na babibya kaki badwe ndi mino ka Kapelenaumu, batu nibo bolipisaga ndi manzanza wa ndabu ya malumba bakpudoku ndi Petele, bamuusa be: «Muwon-isilo kunu kakalyagigu iyi manzanza ma ndabu ya malumba?» ²⁵ Petele usikisya ndi be: «Iyo, akalyagatu.»

Ngbingo yi ninu Petele ingya ndi mino ka ndabu, Yeso apunga ndi ni iyi kanzina. Amuusa ndi be: «Simoni! Wakaina buni? Ngbingo yi ninu bangama ba obili nimu bikogo mino kolipiso manzanza, bulipisogo batu ba livananza kabu ikani bobiko?» ²⁶ Petele asikisya ndi be: «Bulipisogo bobiko aka.»

Yeso abikya kuwa ndi be: «A beyo, livananza la bungama kakalyagigu ilu manzanza. ²⁷ Luki

* **17:21** 17:21 Mugele-gele mi nima kegwa kuswa wa Mobiso mandeli ma Ligiliki. **17:24** 17:24 Wanda ko Pupo 30:11-16.

limoti, takegu kapa kaugwisiso batu bi nibo. Kinili, winda ka ibombu, wadikita kungaku. Musi nino wanyo wa mambwa, wahukwa manoku, kuso yi, watakanya ambuma wa lifalanga. Wava ambuma yi nino, wakalya ko bulya manzanza kusu na iwe.»

18

Wani no a mutu wa ibiba ka Bungama ba kugu wa lisyε?

(Maliko 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ Ko ngbingo yi nino aka no, babibya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa be: «Kuso wa bungama ba kugu wa lisyε, wani no a mutu wa ibiba kuge?»

² Yeso amaka kuwa ndi miki, abisa luga kabu.

³ Ubikya ndi be: «A linguna, nakamubikya ambe, kika ni mokoyikonigu, mika mudongoni abe bomiki bakekeke, makingyigu ndeke ka Bungama ba kugu wa lisyε. ⁴ Kika ni mumbanzu isisini, ika mudongoni abe miki mukede yi nimu, iyi no ika banu mudingi ka Bungama ba kugu wa lisyε. ⁵ Na kika ni mumbanzu atilyini miki mukede mudongoni abe nimu ko lino kami, etilyi imi bikpe.»

Mutu ko bulya bunye

(Maliko 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Luki limoti, mumbanzu kagwisisa bemoti ka bomiki nibo bebinikyana ka bunye, okwononi kakpikila litalu lakpu ko singasu, badikita ko libo lidingi bikudumu. ⁷ Kumbu ka obili! Bopisi kogwa ka bunye a bayakpu! A beyo, a binza be

Ɔopisi Ɔa kugwakũ ikito. Luki limoti, kumbu ka matũ yi nino ulutaga Ɔengeni kagya Ɔunye!

⁸ Kika ni kubokuko ikani kuguko kaku umokyini ka Ɔunye, ko, wombimba byi! A Ɔinza ku kaku kogulya ka Ɔbili walingunu na kubokuko ikani kuguko kumoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, Ɔudikita kũwa ko buku Ɔa Ɔenze na Ɔenze. ⁹ Kika ni liso umokyini ka Ɔunye, muko, wombimba byi! A Ɔinza ku kaku kogulya ka Ɔbili walingunu no lisa limoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, Ɔudikita ko buku Ɔa Ɔenze na Ɔenze.»

*Lizuni ka kɔndɔlɔ nino obungaga ndi
(Luka 15:3-7)*

¹⁰ «Wiminyonito, makaminonitogu gutugu bemoti ka bomiki bi niba payaya! A Ɔeyo, nakamubikya ambe, Ɔamalaika kabũ nibo kugu wa lisyẽ Ɔa masyẽ masi buwobi na Baba. [¹¹ Mika-Mumbanzũ odoku ndi ka Ɔbili kauhukuso nibo Ɔobungaga ndi.]

¹² Makaina Ɔu? Kika ni mumbanzũ a mbeyi na Ɔakɔndɔlɔ miya, bemoti luga kabũ obungogo. Ambe, kusigu mbeyi Ɔatekebe kubomu na kubomu ka ngũpa, aga kakisa nino bemoti kika kani obungogini?

¹³ A lingunu, nakamubikya ambe, ngbingo yi nino amino mino, ogwa magyagya kugbe, kakitaga Ɔeyo ikago mino na magyagya ka nibo Ɔakɔndɔlɔ Ɔatekebe kubomu na kubomu, nibo Ɔakobungagagu ndi. ¹⁴ A mudɔngoni Ɔegeyo, Obonu nino kugu wa lisyẽ kapagigu Ɔe gutugu bemoti aka ka bomiki nibana obungogi.»

Karà mumbanzu ninɔ ogyi bunye mutuu

¹⁵ «Kika ni mamaku ugyilyini bunye, winda kamina, miko ibunu na iyi aka. Na kika ni umukonini, migilya kuwa bata yukanana.

¹⁶ Luki limoti, kika ni kumukonigu, mava mutuu wagogo bemoti ikani batu baba, kye <likpamuka imibisikosi lingunu kambwa ka bademu baba ikani basaa.>

¹⁷ Kika ni okyini kamukana, winda katumbulaga ka kanisa. Kanya goni kahukana kanisa, wava abe mutuu ninɔ kamibigu Kunzi na mugya manye abe bandombe ba manzanza.

¹⁸ A lingunu, nakamubikya ambe, masi nimo makandaga ndeke ka obili, bakandaga ndeke kugu wa lisyε begeyo. Na masi nimo makulaga ndeke ka obili, bakulaga ndeke kugu wa lisyε begeyo.

¹⁹ A lingunu, nakamubikya ambe, kika ni batu baba luga kunu ka obili buknononini kakunga lasi, Baba ninɔ kugu wa lisyε upatu luki li nilo. ²⁰ A beyo, pa niyo batu baba ikani basaa bomumukoni mino ko lino kami, imi, na wa luga kabu.»

Bibu ka mugya-ligubo ninɔ akya ndi kapilya

²¹ Kuwa wa, Petele akpuda ndi Yeso, amuusa be: «Mombukwono-dosu, kika ni mika-mama egyilyini bunye, nakwanana kapilya kadwe nganga yinga? Kadwe nganga madiya na ika?»

²² Yeso asikisya ndi be: «Nakamubikya ambe, kegu asi kadwe nganga madiya na ika aka. Luki

limoti, nganga batekebe madiya na ika nganga madiya na ika.

²³ Kinili, likingyosi la Bʉngama ba kugu wa lisyε a mʉdʉngʉni abε ngama bemoti, ninʉ a ndi kapa be bosunzu kaki babikyɪ isabu ya bolubu kabu. ²⁴ Ngbingo yi ninʉ apunga ndi mino kaumuusogo, badulyoku ndi na bemoti ninʉ a ndi no lubu wo buyi bakpu kugbe. ²⁵ Muga-ligubo yi ninʉ kegu ndi no pisi yikalya lubu yi ninʉ. Mombukwana-daki akpama ndi be bagabi, pa imoti na mukaki, bomikaki na makpumu ka kaki masi, kadwe ku kwa ku igiso mino lubu kaki. ²⁶ Musunzu yi ninʉ obuna ndi moli kambwa ka mombukwana-daki, abikya be: <Ipilyano baka! Nakalyatu lubu kamu wasi.> ²⁷ Mombukwana-daki akwilya ndi kumbu. Asa lubu yi ninʉ, akpama ndi be aga.

²⁸ Ngbingo yi ninʉ opupa ndi mino, babangana na daki muga-ligubo. Daki muga-ligubo yi ninʉ a ndi no lubu kaki mukede wa bambuma miya. Kawa wa, agwi ndi, ambimbita ko singasu bimbitali, abikya be: <Ikalya makpumu kami!> ²⁹ Daki muga-ligubo yi ninʉ obuna ndi moli kambwa kaki. Abikya be: <Ipilyano baka! Nakalyatu makpumu kamu.> ³⁰ Luki limoti, akya ndi. Aga kamoky-isiso daki ninʉ ka ndabu ya boloko, kadwe ko ngbingo ninʉ akalya ndeke mino lubu yi ninʉ. ³¹ Ngbingo yi ninʉ bawai-daki bagya-ligubo bina ndi mino beyo, mambengi utula ndi kugbe, baga katumbulyaga mombukwana-dabu masi ninʉ akitanaga ndi. ³² Kawa wa,

mombukwana-dabũ amaka ndi mũgya-ligubo yi ninɔ, iyi aka na iyi bɛ: <Wa mũgya-ligubo wanyɛ! Ngbingo yi ninɔ witatanaga ndi mino na imi bɛ nũpilyi lubu kaku, nũpilyatũ ndi ka masi. ³³ Ƴwɛ, wakakwananigũ bi kapilya daku mũgya-ligubo, mũdɔngɔni bɛyɔ imi nũpilya ndi mino?> ³⁴ Limbengi akandikanaga kũwa ndi mombukwana-daki bisulũ-sulũ. Asũta ndi alũkũ nɔ bɛ bagyagyĩ kadwe kũ kwa kũ akalya ndekɛ mino makpũmũka kaki masi.»

³⁵ Yeso abĩkya ndi bata bɛ: «Baba ninɔ a kũgũ wa lisyɛ amũgya ndekɛ bɛgɛyɔ, kika ni bɛmoti kunu kegũ kapilya mamaki na limbengi kaki lasi.»

19

Mũtũũ ka Yeso ko bulya yibuna ndũwa (Malikɔ 10:1-12)

¹ Ngbingo yi ninɔ Yeso ama ndi mina kabĩkyaga makpũmũka mi nimɔ, atũkya ka Galilaya, ında kũwa ndi ka Yudea kũsyakũ wa Yolɔdani. ² Bambaza budingi ka bambanzũ babye ndi. Kũ bɛyɔ, uhukuso niɓɔ ɓa ndi na bokolɔɓu.

³ Kũwa wa, Bafalisayɔ bɛmoti-bɛmoti bakpudoku ndi kabɔɓɔ, ɓamuusa bɛ: «Ambe, mũtũũ kusu akpamyatũ mũlũkũ kasikisa mukaki ko bulya ɓunye ɓasi?»

⁴ Yeso usikisya ndi bɛ: «Makanotongulogigũ ndekɛ ibunu bɛ katũkya ka mũpũnganagi <Kunzi agya ndi mũlũkũ na muko?> ⁵ Kumbuso yi,

abikya ndi be: «Kinili, muluku asaga ndeke abaki na amaki. Bavanana na mukaki, ibu basi baba biita kuwa nzayi yimoti.» ⁶ Kuwa wa, bakikigu bata baba, luki limoti, nzayi yimoti. Yeki a beyo, mumbanzu kogbonosonitogu nilo Kunzi omotoni.»

⁷ Bafalisayo bamuusa bata ndi be: «Ko bulya iki Musa akpamyanda ndi be muluku akwanana kapá mukaki baluwa mubuna nduwa kambwa kasikiso?»

⁸ Yeso usikisya ndi be: «Musa amukpamyanda ndi kausikiso boko kunu beyo ko bulya buru ba mambengi kunu. Luki limoti, ka mupunganagi kabikyagu ndi beyo. ⁹ Nakamubikya ambe, kika ni mumbanzu asikisini mukaki, kiki ni agwini na muluku aka, ava wagogo, muluku yi nino ogyini bilya.»

¹⁰ Kuwa wa, babibya ka Yeso babikya ndi be: «Kika ni mutuu a beyo kugu ka muluku na mukaki, kegu neki binza kavanana!»

¹¹ Yeso usikisya ndi be: «Bambanzu basi bakakwananigu kaukana mutuu mi nima. Kiki nibo aka bo Kunzi upunaga ndi. ¹² Kabyenene na niyo, bambanzu bemoti-bemoti bakavananagigu, kye dibukuta gongu bibobobo. Bagogo kye bambanzu bo bugya ndi be bakobukutonitogu ibu. Na bagogo nibo bakakwananigu kavanana ko bulya bungama ba kugu wa lisyé. Nino akwanana kaukana mutuu mi nima ukana.»

*Yeso ufukilyini bomiki bumbunga
(Maliko 10:13-16; Luka 18:15-17)*

¹³ Kwa wa, bambanzu badulyoku ndi Yeso na bomiki be ubisilyi maboku, ulumbilya. Luki limoti, babibya bunyakilya ndi. ¹⁴ Yeso ubikya kwa ndi babibya kaki be: «Husoni bomiki boduku kenu no mino! Makupokyonitogu, kye bungama ba kugu wa lisyε a ko bulya ka batu bi nibo ba abε ibu.»

¹⁵ Kwa wa, Yeso ubisilya ndi bomiki bi nibo maboku. Kumbuso yi, atukya ndi wa.

Muwanza bemoti wa lingama bakanzina na Yeso

(Maliko 10:17-31; Luka 18:18-30)

¹⁶ Kwa wa, aluku bemoti adulyoku ndi Yeso, amuusa be: «Muwonisilo, bunza tino bo nakwanana kagya, kye ninisoni na obili wa benze na benze?»

¹⁷ Yeso asikisya ndi be: «Ko bulya iki yo wo mino kemuusa kugu wa bunza? A beyo, mutu bemoti aka no a wanza! Wakapa kogulya ka obili wa benze na benze, byege mutuu.»

¹⁸ Muwanza no amuusa kwa ndi Yeso be: «Mutuu tino?»

Yeso asikisya be: «Wakamwonitogu mumbanzu, wakogyonito bilya, wakibonitogu, wakabukulyogonitogu mumbanzu likpumuka.

¹⁹ Mubanga abaku na amaku, wapa mamaku mufongoni beyo wipago mino iwe mombukwana-daku.»

²⁰ Aluku no abikya ndi be: «Nagyaga mutuu mi nimo masi. Iki bata yo etigolyi?»

21 Yeso abikya kuwa ndi be: «Wakapa kaika mutū wanza, waga, wagaba makpamuka nimo wa nomu masi. Buyi bi ugbananilyaga batū ba yangya. Kuwa wa, winisana ndeke na lingama kugu wa lisyε. Kumbuso yi doku, webyoku.»

22 Niyō aluku nō ukana beyō, atukya ndi wa ni analya kumbu kye a ndi na lingama lidingi.

23 Kuwa wa, Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «A lingunū, nakamubikya ambe: «A yapupu ka mutū wa mukumbo kogulya ka bungama ba kugu wa lisyε!» 24 Nakamubikya bata ambe: «A yapupu ka ngamia kakitanaga ka ngala ya musada. Luki limoti, a bata yapupu kugbe mutū wa lingama kogulya ka bungama ko Kunzi!»»

25 Ngbingo yi ninō babibya bukana ndi mina beyō, bombombaya ndi kugbe. Bimuusa kuwa ndi be: «Wani se kuwa nō akwanana kainisana na muhukuso?»

26 Yeso unda ndi bizumuuu, ubikya be: «Luki nilo bambanzū bakakwananigū kagya gutugū iki yi aka, Kunzi agyatū iyi.»

27 Kuwa wa, Petele abikya ndi be: «Ibusu, tosoni ndi masi, tapunga kaubibya. Tinisana kuwa ndeke ibusu na iki?»

28 Yeso usikisya ndi be: «A lingunū, nakamubikya ibunu niō mebibya ambe: ka obili wambiya, wa Mika-mumbanzū ika ndeke mino ka buliki kaki ba ibiba, ibunu mika ndeke gonī bakikonono ka moliki tekebe na maba kosombisa mababa tekebe na maba ka Bezaleli.

29 Mumbanzū wasi kasa ndi bandabu kaki, usa bamamaki, asa abaki, ikani amaki, usa bomikaki ikani fotiko kaki ko bulya kami, inisanatū ndeke

bata na masi nimo nganga miya imoti kakitaga. Inisana goni na obili wa benze na benze. ³⁰ Luki limoti, batu budingi nibo ba kambwa bika ndeke kumbuso, na nibo budingi ba kumbuso bika kuwa ndeke kambwa.»

20

Yeso akapá likingyosi ko bulya mukalya ka bagya-ligubo

¹ «Takwanana kokingyasa Bungama ba kugu wa lisyε na mombukwono tiko nino opupa ndi kunzi na busobi bibo. Opupa ndi beyo, kaukisa bagya-ligubo bo tiko kaki ya muzabibu.

² Ukanana ndi na bagya-ligubo bi nibo be akalyaga banu mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti ka lisyε. Kumbuso yi, utika ndi ko tiko kaki.

³ Niyo itulyana saa tatu, opupo bata ndi kunzi. Umina batu bagogo bakamanana payaya aka ka pa yangba. ⁴ Ubikya ndi be: «Windoni goni ibunu kagya ligubo ko tiko kami. Napá banu mumbanzu yikaka-yikaka mukalya nimo okwononi.» ⁵ Kuwa wa, бага ndi.

Mombukwono tiko opupa bata ndi kunzi na musikatu, kumbuso yi na saa tisa, anagya asi mudongoni aka. ⁶ Buwobi kadwe bugogo, opupa bata ndi kunzi. Umina bata batu bagogo bakamanana ka pa yangba wa. Umuusa ndi be: «Ko bulya iki yo molipyogi mino bakamanana aka bene?» ⁷ Basikisya ndi be: «Kegu na mumbanzu nino atiwonyi pa ya ligubo.» Ubikya kuwa ndi be: «Windoni goni ibunu kagya ligubo ko tika kami ya muzabibu.»

8 Niyo bũgogo ogwo, mombukwono tiko yi niyo abikya ndi kapita kaki be: <Hamaka bagya-ligubo, wapá mumbanzu yikaka-yikaka mukalya kaki. Wapunga na nino osiliku ka mulibo, wopipilo na nino wa mambwa.> 9 Bagya-ligubo nibo bapunga ndi ligubo na bũgogo, bodoku ndi. Bapá mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti.

10 Nibo bodoku ndi ka ligubo na busobi, bisisiloku ndi. Ba ndi kasima be bupátu buyi kakitaga. Luki limoti, bapá goni mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti aka.

11 Niyo bavago mina mukalya kabu, bapunga ndi kanzinzinya mombukwono tiko. 12 Banabikya be: <Batú nibo bosiliku ka mulibo bogyi ligubo ka saa imoti aka! Ukolyi mufongoni abe ibusu nibo tolipyogi ni moni anatilya ka ligubo lapu kuge.>

13 Luki limoti, mombukwono tiko yi niyo asikisya ndi bemoti ka bagya-ligubo bi nibo be: <Ye wai, nakubifigu imi! A beyo, tukononi bi ambe nika kakalya na ambuma bemoti ka lisyé! 14 Yeki a beyo, va mukalya kaku, watukya ko misa kami. Imi no noboilyi kakalya mutú wa mulibo mufongoni abe iwe. 15 Ambe, nakokwononigu kagya na mukumbo kami mufongoni beyo nopo mino? Ikani wa na imi no miso mopi kye na na yiga yanza?>>

16 Yeso amatila bata ndi be: «A beyo, batú nibo bakumbuso bika ndeke bamambwa, na nibo bamambwa bika kúwa ndeke bakumbuso.»

Yeso obikiyini ka nganga ya yisaa ɓɛ okwatɔ, opupa ka mbɔkɔ

(Malikɔ 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mina kaɗaka ka Yelusalema, ite ndi na babibya kaki tekeɓe na baba bikedɛ. Ƴbikya ɓɛ: ¹⁸ «Hukononi! Mbiya wanɔ, takadaka ka Yelusalema. Kɔ ɓeyɔ, basutatɔ Mika-mumbanzɔ ka maɓokɔ ka bokumu-kumu na ɓowonisilo ɓa mutuu. Babikya ɓanɔ ɓɛ ɓamwi. ¹⁹ Kumbuso yi, basuta ka maɓokɔ ka batɔ niɓɔ ɓakamibigu Kunzi. Iɓɔ, batiba ɓanɔ bikyaaa, batina pimbo, ɓabangilaga ka mɔsalaba. Luki limoti, kumbusa wa masyɛ masaa, opupoku ka mbɔkɔ.»

Bomika Zɛɓɛdayɔ ɓakakisa ɓungama

(Malikɔ 10:35-45)

²⁰ Kɔwa wa, muka Zɛɓɛdayɔ pa imoti na ɓomikaki ɓakpuɗoku ndi Yeso. Iyi mama nɔ obuna ndi moli kambwa ka Yeso kakungu luki limoti. ²¹ Yeso amuusa ndi ɓɛ: «Wakapa iki?» Iyi aka ɓɛ: «Ngbingo yi ninɔ wika ɓanɔ mino ka Ƴungama kaku, huɓikiyanɔ ɓaka ikani ɓomikami ɓaba ɓi niɓana bikatɔ ɓemoti ka kumbanzikanikɔ kaku, wagɔɔ ka kulekuke.»

²² Yeso usikisya ndi ɓɛ: «Makɛgu kaiba nilo makekunga. Makwananatu kamwo kɔɔ wa yigyogyiso ninɔ namwo ɓanɔ?» Basikisya ɓɛ: «Iyo, takwananatu.»

²³ Yeso ɔbikya ndi ɓɛ: «Makwananatu kamwo kɔɔ wa yigyogyiso yi ninɔ. Luki limoti, ka nilo o ndi kalikisa mumbanzɔ ka kumbanzikanikɔ ikani wa kulekuke kami, kegu liguba kami.

Bapa nibayo a ko bulya ka batu nibo Baba ubungusilyaga ndi.»

²⁴ Ngbingo yi nino babibya bagogo tekebe bukana ndi mina mongoni mi nimo, mambengi utula ndi na yigya ka bomika Zebedayo.

²⁵ Kuwa wa, Yeso umaka ndi ibu basi, ubikya be: «Mibagatu be bangama bakrukru ba bevananza ba obili yi nima batiwaga bevananza kabu na mupamu. Batu bakrukru buditaga batu bagogo na bungama kabu binvi. ²⁶ Luki limoti, kikonitogu beyo luga kunu. Nino akapa kaika mutu mudingi luga kunu, okwononi iki mugya-ligubo kunu. ²⁷ Mumbanzu kapa kaiko wa mambwa luga kunu, okwononi iki musunzu kunu.

²⁸ Kinili, gutugu Mika-mumbanzu aka kodokugu ndi kye biki kagugubyo. Luki limoti, odoku ndi kaugugubya bambanzu, kapa obili kaki abe mukalya kaulaga batu budingi ka bunye.»

Yeso uhukusini batu baba bokolobu ya mamomom

(Maliko 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Ngbingo yi nino Yeso na babibya kaki ba ndi mina katukya ka gudfu wa Yeliko, ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabibya bingboo.

³⁰ Na ka kpolo wo pisi, batu baba bo kolobu ya mamomom ba ndi bakikaga wa. Niyoy bukana be Yeso no akakitaga, bakugwaga ndi be: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi! Tik-wilyano baka kumbu!»

³¹ Niyoy ambaza ka bambanzu ukana mino beyoy, unyakilya ndi binyaka-nyaka be badaki.

Luki limoti, bapamikanaga bata ndi be: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi! Tik-wilyano baka kumbu!»

³² Yeso amaga ndi, umaka, umuusa be: «Makapa be namugyilyi iki?» ³³ Iba aka be: «Mombukwono-dosu, takapa be miso atihuk-wikoni.»

³⁴ Yeso ukwilya ndi kumbu, uvilaga miso. Wa aka wa, miso uhukwikana ndi. Kuwa wa, babye ndi Yeso.

21

Yeso akogulya ka Yelusalema

(*Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40; Yuani 12:12-19*)

¹ Ngbingo yi ninu Yeso na babibya kaki ba kuwa ndi mina buwobi kadwe ka Yelusalema, bosila ndi ka Betefagi, misa ya Ngupa ya Mizeituni. Kuwa wa, Yeso utika ndi babibya baba kambwa, ² ubikya ndi be: «Widoni ka mugu nimo a kambwa kunu ma, matakanya omoyi wa punda bemoti no mikaki bukandila. Hukulogoni, modoku na iba kunu. ³ Mumbanzu kamumuuso likpamaka ko bulya bapunda bi nibo, masakisa be: «Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.» Wa aka wa, muti yi ninu amusilyatu.»

⁴ Nilo igyonosa ndi beyo, kye itulyani munzina nimo ibikya ndi pisi ka mugyalandu be:

⁵ «Hubikyoni batu ba Siona be:

«Winoni, ngama kunu akamudulyoku,
mutumo na yisiso, kugu wa omoyi wa punda,

na kugu wa mwanza wa mikya punda, mika omoyi wa punda.»»

⁶ Babibya baba bi nibo baga ndi, bagya beyo aka yo Yeso ukpamyā ndi mino. ⁷ Bodoku ndi na omoyi wa punda nino no mikaki. Bumolosaga ndi na botu, Yeso ika ndi kugu yi. ⁸ Bambanzu budingi ka ambaza ba ndi koolosaga botu kabu ko pisi. Bagogo ba ndi kakogo mangū ma masisi, banolosaga begyo. ⁹ Bambanzu nibo ba ndi kakpakyana kambwa na kumbuso ka Yeso ba ndi kapamikanaga, banabikya be:

«Ibiba ko Mika ngama Daudi!

Kunzi adukilyi nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu bubanga!

Ibiba ko Kunzi kugu kuge!»

¹⁰ Niyo Yeso ingya kuwa ndi mino ka Yelusalema, gudū wasi ogulya ndi ka bukpwuku-kpwuku budingi. Bambanzu baranga ndi kaimuuso be: «Wani piye mu?»

¹¹ Bambanzu nibo ba ndi ka bambaza bosikisya ndi be: «Yeso no. A mugyalandu ka gudū wa Nazaleti, ka Galilaya.»

Yeso ukpomyini bambula ka Ndabu ko Kunzi (Maliko 11:15-19; Luka 19:45-48; Yuani 2:13-22)

¹² Yeso ogulya ndi ka Ndabu ko Kunzi. Ku beyo, ukpomya ndi batu basi nibo ba ndi kaigagabya, na nibo ba ndi koluwo. Ugbukumisaga ndi bamiza ka bogomosyana buyi. Umisya bokiti ka nibo ba ndi kaugaba bonzuwo. ¹³ Ubikya ndi be: «Ikpikaga be: «Balikyaga ndeke ndabu

kami be ndabu ya malumba.» Luki limoti, ifunu moitisini kawa pa ya kisma ka batu bo kubaku!»

¹⁴ Ku ka Ndabu ko Kunzi, batu bo kolobu baya mamomom na batu ba mudili basilyoku ndi Yeso. Iyi, uhukusa ndi. ¹⁵ Ngbingo yi ninom Yeso agya ndi mina beyo, bokumu-kumu, na bowonisilo ba mutuu bina ndi likpumuka limbanga li nilo. Bukana ndi gonibeyo bomiki ba ndi mino kapamikanaga ka Ndabu ko Kunzi ku be: «Ibiba ko Mika ngama Daudi!»

Likpumuka li nilo utulisa ndi bangama bi nibomambengi kugbe. ¹⁶ Kawa wa, bamuusa ndi Yeso be: «Watu kawkana likpumuka li nilo bomiki nibana bakabikya?»

Yeso usikisya ndi be: «Iyo. Ambe makanotongulogigu mbeyi ndi beyo ikpikaga mino ka Mobiso Motu be:

«Pisi ka noku ka bomiki bakeketeke na ka nibomawese,
bimbilaga ibiba kaku.» »

¹⁷ Kumbuso yi, Yeso usa ndi. Opupa ka Yelusalema, inda ndi kasye ka Betania.

Yeso ogbongini sibukusom nisono kapagigu ndi bumo

(Malikom 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Na busobi ba bugala bi, ko ngbingo ninom Yeso a ndi mino kaigoku ka Yelusalema, imukana ndi nza. ¹⁹ Ka kpom wo pisi, ina ndi sibukusom simoti, akpuda. Luki limoti, atakanya ndi asi

21:13 21:13 Wanda ka Isaya 56:7. **21:13** 21:13 Wanda ka Yelemia 7:11. **21:16** 21:16 Wanda ka Mambu 8:3.

mapakw aka ni kegw no bumo kwgw yi. Kuwa wa, agbanga ndi sibukwso si niso be: «Katukya na lisyε li nili, wakabukutigu ndeke bata bumo kadwe ka mulibo!» Wa aka wa, sibukwso si niso okwa ndi.

²⁰ Niyo babibya ka Yeso bina ndi mina beyo, bombombaya ndi kwge. Bamuusa kuwa ndi be: «Igyonosi piye bunī sibukwso si nisi kokwo ko ngbinga bemoti aka bene?»

²¹ Yeso usikisya ndi be: «A lingunū, nakamubikya ambe, kika ni ma na baya, ni makegw na botumo, ibunu makwanano bi kagya aka mufongoni beyo nogyi mina ka sibukwso si nisi. Luki limoti, gutugu ngupa yi niyi, mabikyatu bi be: «Mukuko, widikitoku ko liba lidingi.» Ko ngbingo bemoti aka igyonoso bi beyo. ²² Kika ni ma na baya, yasi niyo makunga, Kunzi amupatu.»

Wani no apa Yeso ngu?

(Maliko 11:27-33; Luka 20:1-8)

²³ Yeso ingya ndi bata ka Ndabu ko Kunzi. Ngbingo yi nino a ndi mino kabikyaga Mongoni Manza, bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda bodoku ndi kamuusa be: «Masi nimana wakagya ma, wakagya no ngu tino? Wani no apa ndi ngu yi niyo?»

²⁴ Yeso usikisya ndi be: «Na imi, nakamu-muusa likpamaka limoti aka. Makesikiso, namutumbulyaga kuwa be nakagya no ngu ka wani. ²⁵ Yeki a beyo! Ibatiso ka Yuani apunya yani? Kwgw wa lisyε ikani ka bambanzu?»

Kuwa wa, bapunga ndi kainzinzinya luga kabu, banabikya be: «Takosikisya be arunya kugu wa lisyε, atimuusatε be: <Yeki a beyo! Ko bulya iki yo makabinikyanagu ndi likpumuka kaki?»²⁶ Takosikisya ambe ka bambanzu, tabangatε bi ambaza ka bambanzu bi nifa. A beyo, ibu basi bibagatu ndi be Yuani a ndi mugyalandu.»

²⁷ Kuwa wa, basikisya ndi Yeso be: «Tak-ibigu.» Iyi aka goni na ibu be: «Gutugu imi aka, nakamutumbulyigu goni ikani nagyaga makpumuka mi nino no ngu ka wani.»

Lizuni ka bomiki baluku bi baba

²⁸ Yeso abikya ndi bata be: «Ibunu makaina buni ko bulya lizuni li nili? A ndi na aluku bemoti nino a ndi na bomiki baba. Aluku yi nino abikya ndi mikaki wa mambwa be: <Mikami! Na lisyε li nili waga kagya ligubo ko tika ya muzabibu.»²⁹ Iyi aka be: <Nakopagu!» Luki limoti, kumbuso yi oyikosa ndi tamanaga kaki, inda ndi kagya ligubo.

³⁰ Aluku no abikya ndi mikaki wagogo mufongoni beyo abikya ndi mino nino wa mambwa. Iyi, asikisya ndi be: <Iyo ba, nagatu!» Luki limoti, ni kogagu.

³¹ Yeki a beyo! Luga ka bomiki baba bi nifo, wani no agya ndi mufongoni beyo ababu a ndi mino kapa?» Basikisya ndi be: «Nino wa mambwa.»

Yeso ubikya ndi be: «A lingunu, nakamubikya ambe, bandombe ba manzanza na badanda bo bogulyo ndeke kambwa kunu ka Bungama ko Kunzi.³² A beyo, Yuani odoku ndi ku

kunu kamuwanya pisi ya bungbingbili, ibunu makabailyagu ndi. Luki limoti, bandombe na badanda, babailyatu ndi. Gatuga ko ngbingo yi nino mina ndi mino makpamuka mi nimo, makopupagu ndi ka bunye kunu be mabailyi.»

*Lizuni ka bagya-ligubo budiya
(Maliko 12:1-12; Luka 20:9-19)*

³³ Yeso ubikya ndi bata be: «Hukononi lizuni lagogo. A ndi na mutu bemoti nino akuna ndi tiko ya muzabibu, okungula ndi, akpo ndi libye liuta bumo yi, opika ndi na munala manda ko bulya ka bobubulyo. Kumbuso yi, ukanana ndi na bagya-ligubo kobuulyaga tiko yi niyo, akpakyana ndi.

³⁴ Niyo ngbinga mubuulya masolo itulyana ndi, utika bagya-ligubo kaki ku ka bagya-ligubo bi nibo be hapiku kuwa masolo mi ma kaki.

³⁵ Luki limoti, badima-botiko bi nibo bugwi ndi bagya-ligubo kaki. Balya ndi bemoti na buma bisususu. Bamwo wagogo, bayipaga ndi wagogo bata na matamu kadwe ku kwa ku badikisa ndi mino.

³⁶ Kuwa wa, utika bata ndi bagya-ligubo bagogo. Bagya-ligubo bi nibo ba ndi budingi kaukitaga nibo a ndi ni utikini kambwa. Luki limoti, badima-botiko bugyagya ndi bagya-ligubo bi nibo mudongoni beyo bugya ndi mino nibo ba mambwa.

³⁷ Ka mulibo, atika ndi mikaki bikpe, anasima be: <babangatu.> ³⁸ Luki limoti, niyo bagya-ligubo bo tiko yi niyo bamina kodoku, babikyana luga kabu be: <Aluku yi nino alya ndeke lisima nima! Donuku, tamwini, ibusu kawa bo totigoli

na lisimo kaki.> ³⁹ Kɔwa wa, bagwi ndi, bambimba kunzi wo tiko, bamwo ku beyo.»

⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa ndi be: «Ngbingo yi nino mombukwono tiko igoku ndeke mino, ugya bagya-ligubo bi nibo bu?» ⁴¹ Basikisya ndi be: «Mombukwono tiko ulumwisaga ni kegu no nzonzi, upa kɔwa bagya-ligubo bagogo tiko yi niyo nibo biko banapaga masolo ko ngbingo nino okwononi.»

⁴² Kɔwa wa, Yeso ubikya ndi bata be: «Makanotongulogigu mbeyi ndi ka Mosiso Motu ku ikpikaga mino be:

«Litalu nilo bopipiko bakya ndi,
ilu lo ita kɔwa la angba.

Mombukwono-dosu no agya ndi beyo.

Ku kusu, a likpamuka limbanga.»

⁴³ Yeki a beyo, nakamubikya bata ambe: bamukopyatu ibunu bungama ko Kunzi, bupa batu nibo bika kabukuta bumo yi. [⁴⁴ Mutu wasi nino ogwa kugu wa litalu li nilo obunikaga ndeke biseke-seke, na mutu yi nino litalu li nilo agwilya ndeke, akputikana ndeke biseke-seke.]»

⁴⁵ Niyo bokumu-kumu na Bafalisayo bukana beyo, biba ndi be a ndi kabikya ko bulya kabu. ⁴⁶ Bakisa kɔwa ndi pisi kagwi, luki limoti, babanga bambaza ka bambanzu kye bambaza bi nibo bibagatu ndi be Yeso a mugyalandu aka.

22

*Lizuni ko bulyo dumo wo vononi
(Luka 14:15-24)*

1 Yeso idukulaga ndi kaunzinilya bata bambaza ka bambanzu bi nibo na mozuni, ubikya ndi be: 2 «Bungama ba kugu wa lisyε a mufongoni abε ngama bemoti ninu alyisisya ndi mikaki maluku yi dumo mudingi mavanana. 3 Ngama yi ninu utika ndi bagya-ligubo kaki kaumokoku batu nibo butikisya ndi ko dumo. Luki limoti, batu bi nibo bakya ndi kodoku.

4 Kuwa wa, utika ndi bata bagya-ligubo bagogo, ubikya be: «Widoni kaubikya batu nibo nutikisyi bi be: Mbiya wanu, malili a kuwa mubyo! Numwisisini bi bangombe na banyama kami bagogo banvufu-nvufu. Masi a makitulya, doniku ko dumo wo vononi!»

5 Luki limoti, yalikya yi niyo kudwisagu ndi po gutugu limbengi aka. Bemoti imagalya ndi iyi ko tiko kaki na wagogo inda ndi kagaba makpamuka kaki. 6 Batu bagogo bugwi ndi bagya-ligubo bi nibo, bulya ndi bisususu, bumwogo.

7 Limbengi akandikanaga ndi ngama yi ninu bisulu-sulu. Utika kuwa ndi basuda kaki kaulumwisogo batu banyε bi nibo bumwogo ndi bagya-ligubo kaki na kabusa gufu yi ninu.

8 Kumbuso yi, ubikya ndi bagya-ligubo kaki be: «Malili mo dumo obyini bi. Luki limoti, batu nibo nutikisyi bi bakokwononigu kodoku. 9 Yeki a beyo, syoni ma sengi. Hubikyoni batu basi nibo mabangana na ibu be boduku ko dumo wo vononi.»

10 Bagya-ligubo bi nibo bosya ndi pisi. Bumumala batu basi nibo ba ndi kabangana na

ibũ iki batũ banyɛ ikani banza. Bodoku kũwa ndi na ibũ, ndabũ yo dumo otuma ndi bidɛ.

¹¹ Niyo ngama yi ninɔ ogulya ndi ka ndabũ kye umini bobiko, amina ndi mutũ bemoti ninɔ kimokisyagũ ndi botu bayo dumo. ¹² Amuusa ndi bɛ: <Yɛ wai! A bunĩ wingyiku mino kũnũ, ni wakimokisyigũ botu bayo dumo?> Luki limoti, alũkũ nɔ adaka ndi iyi biwo.

¹³ Kũwa wa, ngama yi ninɔ ubũkya ndi bagyaligubo kaki bɛ: <Mukondoni alũkũ yi nimũ magũ na mabokũ, mambimba kunzi ko biti! Kũ bɛyo, ika ndekɛ kaigomisogo na kailya manzũ bikyalũkyalũ.>> ¹⁴ Kumbuso yi, Yeso omosisyoku bɛ: «Batũ niɓɔ bũmakaga ba bakrũ, luki limoti niɓɔ bũpũnaga ba bakaɛɛ.»

Bafalisayo bakamuusa Yeso ko bulya yikalya manzanza

(Malikɔ 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Bafalisayo baga ndi kagyũlya Yeso dikidi, balika ndi bɛ igwinoni pisi ka mũnzina kaki.

¹⁶ Kũwa wa, batikilyoku ndi babibya bemoti-bemoti kabũ pa imoti na batũ ba lidũ ka Elodi. Batũ bi niɓɔ bamuusa ndi Yeso bɛ: «Muwonisilo! Takaiba bɛ wa mutũ walingũnũ, wowonisilogo na bungbingbili bɛyo Kunzi apago mino bɛ ɔbili kusu iki. Wakabangagigũ mũmbanzũ gutũgũ bemoti aka, kye wakũdagigũ goni bambanzũ kabũyɛnɛnɛ na ibiba kabũ. ¹⁷ Tibũkya nekĩ mutamanagi kakũ: Ambe, takwananatu kakalya ikani takokolyonitogũ manzanza ka Ngama Kaizali?»

¹⁸ Luki limoti, Yeso iba ndi tamanaga kabũ yanyɛ. Usikisya bɛ: «Batũ ba kabɔbokũ! Ko

bulya iki yɔ mo mina kakisa keɓo? ¹⁹ Iwonyoni buyi niɓo makalyaga na ifu manzanza.»

Ɔapá kɔwa ndi ambuma ɓemoti. ²⁰ Yeso umuusa ndi ɓe: «Mulundu no lino li niɓi, a la ka wani?» ²¹ Basikisya ndi ɓe: «Ma ka Ngama Kaizali.»

Yeso aka ndi na ifu ɓe: «A ɓeyo, mupɔni neki Kaizali makɔmɔka niɓo okwononi na iyi. Mapá Kunzi niɓo ko Kunzi.»

²² Niyo ɓakana sikisyo yi niyo, ɓombombaya ndi kugbe, ɓasa ndi wa, ɓaga.

Basadukayo ɓakamuusa Yeso ko bulyo pupo ka mbuku
(*Maliko 12:18-27; Luka 20:27-40*)

²³ Ka lisyɛ li niɓo aka lo, Basadukayo ɓemoti-ɓemoti ɓakpuɓoku ndi Yeso. (Ifu ɓabikyaga ɓe ɓamanda kopupogigu ka ɓambuku.) Ɔamuusa kɔwa ndi ɓe: ²⁴ «Muwonisilo! Musa abikya ndi ɓe: «Kika ni mambanzu okwini, asa mukaki ni kobukuti na iyi, akwanana ɓe mamaki amigilyi woko yi niɓo, kye abukutilyagi yaa-daki niɓo okwa ndi ɓomiki.»

²⁵ Wina se, luga kusu a ndi na ɓomiki ɓaluku ɓi maɓiya na ika niɓo ɓopupa ndi muma mimoti. Pɔta ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigu na iyi. Asilya kɔwa ndi syononoga kaki woko yi niɓo. ²⁶ Syononoga kaki yi niɓo okwa ndi gɔni. Igyonosa ndi maɓɔngɔni ɓegeyo ka mamabu yi niɓo wa masaa, kadwe ka niɓo wa maɓiya na ika. ²⁷ Kumbuso ifu ɓasi kolumwogo, muko yi niɓo ubye kɔwa ndi gɔni iyi. ²⁸ Ka lisyɛ lipupa ka ɓambuku, muko yi niɓo ika ndeke

muka wani luga kabu? A beyo, ibu basi maɗiya na ika bavatu ndi!»

²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ma buɓungogo, kye makegu kotombisyo Mobiso Motu ikani ngu ko Kunzi. ³⁰ A beyo, ngbingo yi nino bamanda opupa ndeke mino ka bambuku, baluku bakuvigu ndeke bata boko ikani boko kavyege. Luki limoti, bika ndeke mufongoni abe bamalaika ba kugu wa lisy!»

³¹ Ko bulyo yipupa ka bambuku, makanotongulogigu mbeyi beyo Kunzi abikya ndi mino be: ³² «Imi, na Kunzi ka Abalahamu, ka Isaka na ka Yakobo.» Yeso omotiloku ndi be, Kunzi kegu Kunzi ka bamanda, luki limoti, a Kunzi ka batu nibo ba na obili!»

³³ Bambaza ka bambanzu nibo bukana ndi mutwi mi nimo, bombombaya ndi kuge.

*Mutu ma nimo okitogi magogo na izangiya
(Maliko 12:28-34; Luka 10:25-28)*

³⁴ Ngbingo yi nino Bafalisayo bukana ndi mina be Yeso udokisini Basadukayo, Bafalisayo bi nibo bamumukana kuwa ndi pa imoti. ³⁵ Bemoti kabu nino ibaga ndi mutu kuge, akpuɗoku ndi Yeso kakisa kabobo, amuusa be: ³⁶ «Muwonisilo! Kuswa mutu masi, mutu tina mo okitogi magogo na izangiya kuge?»

³⁷ Yeso asikisya ndi be: «Mupa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi na yimibo kaku yasi.»

³⁸ Mutu ma izangiya kuge na ma mambwa nimo. ³⁹ Mutu ma miba a mufongoni: «Mupa

mamaku mufɔngoni beyo wipago mino iwe mombukwana-daku yi.» ⁴⁰ Mutuu miba mi nimo a madulu ma masi nimo ikpikaga ka Mutuu ka Musa na ka bakitaɓu ka bogyalandu.»

*Kilisito ni Mombukwana ngama Daudi
(Maliko 12:35-37; Luka 20:41-44)*

⁴¹ Ngbingo yi nino Bafalisayo ɓa ndi mina bumumukana, Yeso umuusa ndi ɓe: ⁴² «Mutamanagi kunu a ɓuni kugu ka Kilisito? Opupa ndi ka livanza ka wani?» Basikisya ndi ɓe: «A miko-mika ngama Daudi.»

⁴³ Yeso abikya ndi ɓe: «Yeƙi a beyo, pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu, Daudi akwanana ndi liki kamaka Kilisito ɓe Mombukwono-dosu? A beyo, Daudi abikya ndi ɓe:

⁴⁴ <Mombukwono-dosu abikya ndi Mombukwana-dami ɓe:

Da wiki ka kumbanzikaniko kami,

kadwe ku kwa ku nubiso mino bomuyoniso kaku kusili kaku.» ⁴⁵ Kika neƙi ni Daudi akamaka Kilisito ɓe Mombukwono-dosu, igyonosa kuwa liki ɓe iki bata miko-mikaki?»

⁴⁶ Keɓu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana ndi kasikisya Yeso likpumuka. Katukya ka lisyɛ li nilo, keɓu na mutɔ nino ikpunda ndi bata ɓe amuusogi makpumuka.

23

Yeso akauyoyo bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo

(Maliko 12:38-40; Luka 11:39-44, 46-52; 20:45-47)

¹ Yeso ubikya kuwa ndi bambaza ka bambanzu na babibya kaki be: ² «Ligubo ka bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo ni kautumbulyaga bambanzu Mutuu ka Musa. ³ Yeki a beyo, humukononi, managya masi nimo bika kamutumbulyaga.

Luki limoti, makobyenitogu yigya kabu. A beyo, mutuu nimo bamupaga, kegu imu mo bagyaga. ⁴ Bukandilyaga bambanzu mokumbogi mutititi, yapupu kabinika, subinikisa ka mambiga. Luki limoti, ibu bamombukwanadabu bi bakaviligu po gutugu na kpengbe aka kaubinikiso.

⁵ Makpumuka masi nimo bakagya, ikaga ko bulya kaiwonisa aka kambwa ka bambanzu. Bikpikilaga hapanga baya botu ka tundukuto ikani ka makamba. Kugu yi, bokpikaga ndi mina gele-gele yimoti-yimoti ya Mongoni ko Kunzi. Bopundisaga ndi goni bamu baya balopo kabu bayindanda na malende*. ⁶ Ko dumo, hapaga kaikonono ka bapa baya ibiba. Ka bandabu baya malumba kabu, bikononogo ka moliki ma kambwa. ⁷ Ibu hapaga kugbe be biki kaumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni, banumaka be: <Muwonisilo!>.

* **23:5** 23:5 malende: Bayuda bopundisaga ndi bamu baya balopo kabu, kowonisilo likingyosi be Kunzi upunogoni ndi.

8 Luki limoti, ifunu makoboilyonitogũ lino la <Muwonisilo!>. A ßeyo, Muwonisilo kunu a ßemoti aka. Na ifunu ßasi ma luki-limoti. 9 Makamokogonitogũ mũmbanzũ gutugũ ßemoti aka ka oßili ße <Baba!>. A ßeyo, Obonu a ßemoti aka ninõ kũgũ wa lisyẽ. 10 Makoboilyonitogũ ße ßamũmakagi ße <Ngama!>. A ßeyo, Ngama kunu a ßemoti aka ni Kilisito.

11 Mũmbanzũ wa ifiba kũgũe luga kunu, akwanana ße iki mũgya-ligubo kunu. 12 Mũtu wasi ninõ ibinikaga, Kunzi asisagatũ. Luki limoti, ninõ isisogo, Kunzi abinikagatũ.

13 Kumbu kunu ßowonisilo ßa mũtũũ na ßafalisayo! Ma ßatũ ßa kũoßokũ! Makaũdũyaga ßambanzũ pisi yigulyo ka ßũngama ßa kũgũ wa lisyẽ. Ifunu ßamombukwono-donu ßi makegũ kogulya kũ ßegeyo na manũkpingba goni ßatũ nißo ßakapa ße ßogulyi.

[14 Kumbu kunu, ßowonisilo ßa mũtũũ na ßafalisayo! Ma ßatũ ßa kũoßokũ! Mũkũpyaga ßowoko mukumba kabũ masi, magyaga malũmba mandandanda ka yiwoniso kambwa ka ßambanzũ. Kinili, ßamusombisa ndeke yapũ kũgũe.]

15 Kumbu kunu, ßowonisilo ßa mũtũũ na ßafalisayo! Ma ßatũ ßa kũoßokũ! Molingyogo giyo kũgũe, manakpakyana ko mobo mudingidingi, kakisa pisi tino yo makwanano mino kayikoso oßili ka mũtũ gutugũ ßemoti aka ße iiti mũßiþya kunu. Kamũbailya, maðikitisa kũwa ko ßuku ßa ßenze na ßenze nganga yiba kamũkitaga ifunu!

¹⁶ Kumbu kunu, ibunu batɔ bokolobu ɔaya mamɔmɔ nɔɔ mukpokyonisogo ɔodonu! Mabikyaga ɔe mɔmbanzɔ kako silika ko lino la Ndabɔ ko Kunzi, niyɔ kagyigɔ likpɔmɔka. Luki limoti, kika ni akuni ko lino la ɔlo ninɔ ikaga ka Ndabɔ ko Kunzi, okwononi ɔe agyi nɔlo aku mina silika. ¹⁷ Ma ɔongingi na batɔ ɔa kolobu ya mamɔmɔ! Iki yɔ a na izangiya kugbe kakitaga? ɔlo ikani Ndabɔ ko Kunzi niyɔ abubisaga ɔlo yi ninɔ bitu?

¹⁸ Mabikyagatɔ gɔni ɔe: <Mɔmbanzɔ kako silika ko lino la gbɔgbɔ ninɔ ɔapágo mino aɔɔɔɔ, niyɔ kagyigɔ likpɔmɔka. Luki limoti, kika ni akuni ko lino la aɔɔɔɔ ninɔ a kugɔ wa gbɔgbɔ, okwononi ɔe agyi nɔlo aku mino silika.> ¹⁹ Batɔ ɔa kolobu ya mamɔmɔ! Iki yɔ a na izangiya kugbe kakitaga? Aɔɔɔɔ ikani gbɔgbɔ yi ninɔ abubisaga aɔɔɔɔ bitu? ²⁰ Yeki a ɔeyɔ, mɔtɔ yi ninɔ akɔgɔ silika ko lino la gbɔgbɔ ninɔ ɔapágo mina aɔɔɔɔ, akako ko lino li nɔlo na ko lino la masi nimɔ a kugɔ yi.

²¹ Na gɔni, mɔtɔ yi ninɔ akɔgɔ silika ko lina la Ndabɔ ko Kunzi, akako ko lino li nɔlo na ko lino ko Kunzi ninɔ ikaga kɔsɔ yi. ²² Na mɔmbanzɔ yi ninɔ akɔgɔ silika ko lino la kugɔ wa lisyɔ, akako ko lino lo kiti wa ɔungama ko Kunzi na ko Kunzi ninɔ ikaga kugɔ yi.

²³ Kumbu kunu ibunu ɔowonisilo ɔa mɔtɔ na ɔafalisayɔ! Ma batɔ ɔa kɔɔɔɔkɔ! A ɔeyɔ, mapága Kunzi zaka wa makpɔmɔka masi. Luki limoti, minaga payaya makpɔmɔka mi nimɔ a na izangiya kugbe ka Mɔtɔ mɔɔngɔni abe: kaika ngbingbili, kaika no kumbu na kaika

mutu walingunu. Makwanano bi kagya nimo ni makinigu magogo payaya. ²⁴ Ibunu batu bi nibo bukpyonisaga batu ba kolobu ya mamomo! Mutumbaga bobingi bakekete ko lobo limwo, luki limoti, mamyo nyama mudingi abe ngamia!

²⁵ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kuboboku! Masukusaga kopo na sani kunzi yi aka. Luki limoti, kuso yi ika mutumo na makpumuka mo kubaku na tamanaga yanye. ²⁶ Mufalisayo! Wa mutu wo kolobu ya mamomo! Sukusa mbeyi kopo kuso yi, kawa wa kunzi yi isukusatu goni bingō!

²⁷ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kuboboku! Ma mudongoni abe bambuku nibayo bogbodyaga na makpundu bitu, aninisana bayanza kunzi yi. Luki limoti ni a bayitumo no kuwo ya bamanda na popotu dididi kuso yi bide. ²⁸ Ibunu ma mudongoni begayo, ko misa ka bambanzu, minisanaga abe makika batu bongbingbili, luki limoti, ma butumo kuso kunu na kuboboku na yigya yanye.

²⁹ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kuboboku! Makopika bambuku ka bogyalandu ko Kunzi, manobungusya binza, bingō nibayo ka batu nibo ba ndi bongbingbili ko misa kaki. ³⁰ Ibunu, mabikyaga be: <Takika ndi goni ko ngingo ka botitosu, takukananigu ndi na ibu ko dikidi yidukusaga bantu ka bogyalandu.> ³¹ Ibunu, miyipaga goni kubatu be ma bomiko-mika baluku nibo bulumwisaga ndi bogyalandu.

³² Likpɔmuka nilɔ botitonu ɓapɔnga ndi, ibunu, wisisiloni kɔwa nolu na kodwisa ka mulifo!

³³ Livananza ka ɓanzuka! Pisi tina yɔ makwanana ndeƙe mina kanyika yigyogyiso ko buku ɓa ɓenze na ɓenze? ³⁴ Kinili, imi, namutikilyatu ɓogyalandu, ɓatu ɓa yim-ibo na ɓowonisilo. Mamwoƙo ndeƙe ɓemoti-ɓemoti kabu, mɔɓangilaga ɓagɔƙo kugu wa salaba, mutina ɓagɔƙo ɓata pimbo ka ɓandabu ɓaya malumba kunu na mukpumyo ka ɓaguɗu ɓemoti-ɓemoti. ³⁵ Eee, ibunu kɔwa ndeƙe ɓo miɓunya linunu ko bulya ɓangu ka ɓatu ɓasi niyɔ adukaga ndi payaya ka ɔbili. ɓapɔnga mbeyi ndi kodukusaga ɓangu ka Abeli ninɔ a ndi mutɔ wongbingbili kadwe ka niyɔ ka Zakalia ninɔ a ndi mika Balakia. Iyi Zakalia, mamwo ndi ka Nɔabu ko Kunzi luga wa pa yotu kuge na gbogbo. ³⁶ A lingunu, nakamɔbikya ambe: ɓatu ɓa livananza la lisyɛ li nili, ɓiɓunya ndeƙe linunu ko bulya makpɔmuka nimo masi.»

*Yeso akalya kumbu ko bulyo Yelusalema
(Luka 13:34-35)*

³⁷ «Eeeze ibunu ɓatu ɓa Yelusalema, ɓatu ɓa Yelusalema, ibunu makaumwisiso na matamu ɓogyalandu niɓo Kunzi utikoku! Nganga yinga yɔ napa ndi mino kaumumula ɓatu kaku mɔɗɔngoni ɓeyɔ kɔku amumulago mino ɓomikaki ka ɓepapandulu, luki limoti, ibunu makapagu ndi! ³⁸ Wiboni se ɓinza ambe ndabu kunu otigala ndeƙe ngundu. ³⁹ Nakamɔbikya ambe, katukya mbiya wanu, makeminigu ɓata kadwe ka kwa ka mabikya ndeƙe mino ɓe:

«Kunzi adukulyi mutũ yi ninũ akodoku bũbũnga ko lino ka Mombukwono-dosu!» »

24

Yeso akabikya bε bapanzatũ banũ Ndabũ ko Kunzi

(Malikũ 13:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Ngbingo yi ninũ Yeso a ndi mino kaaga ni opupini ka Ndabũ ko Kunzi, babiũya kaki bakpuɔoku ndi. Bamonisilo kũwa bεyũ Ndabũ ko Kunzi ipika ndi mino. ² Luki limoti, Yeso ubikya ndi bε: «Matũ kaina masi nima? A lingũũ, nakamubikya ambe, ka masi nimũ makaina wanũ, litalũ gutũgũ limoti aka kotigoligũ ndeke wanũ kũgũ wa lagogũ, apanzikana ndeke masi.»

Mokingyosi nimũ igyonosa ndeke ka mulibo ma ɔbili

(Malikũ 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Ngbingo yi ninũ Yeso a ndi mina wakika ka Ngũpa ya Mizeituni, babiũya kaki bakpuɔoku ndi bikedε, bamuusa bε: «Tibikya mbeyi, likpũmaka li nilũ igyonosa ndeke ngbinga tino? Likingyosi tino lũ atimibisa ndeke yigoku kakũ na mulibo ma ɔbili?»

⁴ Yeso usikisya ndi bε: «Wiminyonito, mũmbanzũ gutũgũ bemoti aka kamubonitũgũ!

⁵ Bambanzũ buɔdingi buɔokuto ndeke ko lino kami, banabikya bε: «Imi ni Kilisito!» Bũbungusaga ndeke bambanzũ buɔdingi!

⁶ Mũkanatũ ndeke bomongoni ba mũnga na

bakwambe bi. Gutugu beyo, makobongonitogu. A beyo, masi nimo igyonosatw, luki limoti kikigu mbeyi mulibo ma obili.

⁷ A beyo, livananza limoti abumanaga ndeke na livananza lagogo, bungama bimoti ulananaga ndeke na bungama bagogo. Ayundi na bazigizo bika ndeke ka bapa dididi. ⁸ Luki limoti, niyo yasi ika ndeke mudongoni abe mupunganagi ma muzuzula ma libukuti aka.

⁹ Kwa wa, bamugaba ndeke kayigyogyiso, bamumwogo. Bamumya ko giyo yasi ko bulya lino kami. ¹⁰ Ko ngbingo yi nino, bambanzu budingi bogwa ndeke ka baya kabu. Bagabanaga ndeke na bamuyana luga kabu. ¹¹ Bogyalandu budingi ba bongo bopuponokuto ndeke, bubungusaga bambanzu budingi. ¹² Banye ika kwa ndeke bakpu kuge, sipananiso ka bambanzu budingi adikaga.

¹³ Luki limoti, muti yi nino okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisanatu na muhukuso.

¹⁴ Babikyaga ndeke Mongoni Manza ma Bungama ba kugu wa lise ka obili wasi, iba budemu inisoni ka mababa masi. Kwa wa, mulibo ma obili odoku.»

Yigyogyiso obedulini

(Maliko 13:14-23; Luka 21:20-24)

¹⁵ «Ko ngbingo yi nino, maminatu ndeke aluku nino bamakaga be <Mupuputa mumbanga>, bamomosini ka Pa yo Tu. A muti yi nino mugyalandu Danyele anzina ndi ko bulya kaki.

(Mutu yi ninɔ akatangulaga likpɔmuka li nili, ũkanito isi yi.)

¹⁶ Kwa wa, batu niɔ bika ndeke ka Yudea bogwa ndeke mbangu miso ya bangupa.

¹⁷ Mumbanzu kiko kugbondo, kosyigu ndeke bata kava luki ka ndabu. ¹⁸ Mumbanzu kika ko tiko, kigigu ndeke bata kava kutuko.

¹⁹ Ka masye mi nimo, boko ba bamuma na niɔ bika ndeke kaulunguso bomiki balya ndeke kumbu! ²⁰ Lumboni ambe mbangu kunu kikonitogu ko ngbinga wa ndobo ikani ka Lisyε la kimumbiso.

²¹ A beyo, ka masye mi nimo, yigyogyisa ika ndeke yakpa kugbe niyo kanigyonosigu ndeke katukya ka mupunganagi ma obili kadwe na lisyε li nili. Na inguo ya yigyogyiso yi niyo kigyonosigu ndeke bata. ²² Kunzi kokundumosi ndi masye mi, iba kegε na mumbanzu gutugu bemoti aka ninɔ ahuka ndeke. Luki limoti, okundumosa ndi beyo ko bulya ka batu niɔ upunaga ndi.

²³ Kika ni mumbanzu amubikyini be: <Winoni! Kilisito a wanu!> Ikani <A ku!>, makabinikyonositogu. ²⁴ A beyo, bakilisito ba bongɔ na bogyalandu ba kuboboku bopupokuto ndeke. Bagyaga ndeke mokingyosi makpakpa na makpamuka mumbanga-mbanga kakisa kaubungusaga gutugu batu niɔ aka bo Kunzi upunaga ndi. ²⁵ Eεε, hukononi! Imi, namutukusyogini motili kambwa aka.

²⁶ Kika ni mumbanzu amubikyini be: <Winoni! Kilisto a ka isa!>, makindonitogu ku beyo. Ikani

kamufikya ɓe: <Winoni! A ka ndaɓu ya kusɔ!>, makabinikyononitɔɓu.

²⁷ A ɓeyɔ, doku ko Mika-mumbanzu ika ndeke mɔɗɔngɔni abe ngbangbata kanginana, ozigo ɔbili wasi katukya ka ingenge adwe ka dumbe.

²⁸ Pa yasi niyɔ manda ika ndeke mino, bombu niɓɔ ɓalyaga makɔɔ ɓamumukana wa go wa.»

*Doku ko Mika-Mumbanzu
(Maliko 13:24-27; Luka 21:25-28)*

²⁹ «Ngbinga mukede kumbusa wa masye ma yigyogyiso yi niyɔ,
<Moni olimika ndeke bipi.

Timba kanzigu ndeke bata.

Mangutu onyukogoku ndeke kotukyoku kugu wa lisyɛ.

Makrumuka mo ngu nimo kugu wa lisyɛ izukula ndeke bingbwuku-ngbwuku.»

³⁰ Kuwa wa, likingyosi ko Mika-Mumbanzu inisanatu ndeke kugu wa lisyɛ. Mababa masi ka ɓambanzu niɓɔ kusili wa moni igomis-agatu ndeke. Bamina kuwa ndeke Mika-Mumbanzu ni anodoku ka ɓekuɓa no ngu na ibiba yakru. ³¹ Bofya ndeke siɓa niyɔ apaga liyu lapu. Mika-Mumbanzu utika ndeke ɓamalaika kaki ka mondu masi makwanganya ma ɔbili, kaummula ɓatu ɓasi niɓɔ urunaga ndi ka ɓanakpangbala ɓasi ɓa ɔbili.»

*Yeso akatwa lizuni ko bulya sibukuso niso
abukutaga*

(Maliko 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Hukononi mutiwi nimo sibukuso akapá. Ngbingo yi nino mapaku ma sibukuso obuukonogo mino, magogo arunga kabaka, mibaga be syangasu a kawa buwobi kobuniko.

³³ Mufongoni goni, ngbingo yi nino ibunu mina ndeke mina makpumuka mi nimo masi, wiboni ambe doku ko Mika-Mumbanzu a kawa buwobi, a ka mupumi.

³⁴ A lingunu, nakamubikya ambe, batu ba livananza li nili bakolumwogigu basi ni makpumuka mi nimo masi kanigyonosigu.

³⁵ Lisyε na litombu olimikatu ndeke, luki limoti likpumuka kami kolimikigu ndeke lu.»

Kunzi yikaka aka no akaibo ngbingo wa mulibo

(Maliko 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu lisyε ikani ngbingo yi nino makpumuka mi nimo igyonosa ndeke mino, iki bamalaika ba kugu wa lisyε ikani Miki. Luki limoti, Baba mukaka aka no akaibo.

³⁷ Mufongoni begeyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka Nua, ika ndeke begeyo ko ngbingo yi nino Mika-mumbanzu odoku ndeke mino.

³⁸ A beyo, kambwa wo tumo yidingi, bambanzu bikaga ndi kalyalya, banomwo, banavanana, banugaba bomikabu ka bovononi kadwe ka lisyε li nilo Nua ogulya ndi mino ka ingbolo.

³⁹ Bakatamanagigu ndi likpumuka gutugu limoti aka, kadwe ku kwa ku tumo yidingi odoku ndi mino kaulumwisaga basi bigbatata.

Ika ndeke mufongoni begeyo ka lisyε li nilo Mika-mumbanzu igoku ndeke mino. ⁴⁰ Ngbingo yi ninu, bambanzu baba bikaga ndeke ko tiko, bavaga ndeke bemoti, basa wagogo. ⁴¹ Boko baba bikaga ndeke kadwa mupunga, bava ndeke bemoti, basa wagogo.

⁴² Yeki a beyo, wikoni neki subisi, kye makibigu lisyε nilo Mombukwono-donu igoku ndeke mino. ⁴³ Wiboni binza ambe, mombukwana ndabu kibaga ndi ngbingo yi ninu mutu wo kubaku odoku mino, iba ikaga bongbinga basi wakitulya kye bakobunonitogu ndabu kaki. ⁴⁴ Kinili, wikoni neki bakitulya, kye Mika-mumbanzu odoku ndeke ko ngbingo yi ninu makikigu mino na mutamanagi.»

Lizuni ka mugya-ligubo wongbingbili na wa yimibo

(Luka 12:41-48)

⁴⁵ «Wani se kuwa nu a mugya-ligubo walingunu na wakimibo? A ninu mombukwana-daki asilya ligubo lilupyaga malili ka bagya-ligubo bagogo ko ngbingo yi ninu okwononi mino. ⁴⁶ Igyagya ka mugya-ligubo ninu mombukwana-daki kigoku, atakanya idukufini bigubu kagya ligubo li nilo. ⁴⁷ A lingunu, nakamubikya ambe, mombukwana-daki abisa ngama kaanda mukumba kaki masi.

⁴⁸ Luki limoti, kika mugya-ligubo wanyε ninu ibikyaga be: «Mombukwana-dami kegu kaigoku mbiya wanu.» ⁴⁹ Apunga kuwa kaubuma bawai-daki bagya-ligubo, kalyalya na komwo pa imoti na badangbala.

⁵⁰ Mombukwana-daki yi nino igoku banu ka lisyε na ko ngbingo yi nino kikiḡu mino kaibo. ⁵¹ Akpummyo, agyogyisa mufɔngoni beyo Kunzi ugyogyisa ndeke mino batu ba kuboboku, ambimbo ka pa niyo bagamanaga mino, banilya manzu bikyalu-kyalu.»

25

Bibu ka basika tekebe

¹ «Ka lisyε li nilo, bokinyasa ndeke bungama ba kugu wa lisyε na basika tekebe. Ibu, buva ndi batala kabu, бага katilya mombukwono dumo wa nduwa. ² Luga kabu, kubukumuti ba ndi nibo bakimibo. Na kubukumuti bagogo batu buzinga. ³ Nibo buzinga buva ndi batala kabu aka, ni bakovigu molingo magogo mumatila kuso yi. ⁴ Luki limoti, nibo bakimibo, buva ndi batala na molingo magogo ka basupa.

⁵ Niyo mombukwono dumo wa nduwa olipya ni kanodukugu, boko bi nibo basi barunga ndi kazinga batoto, balalana ndi.

⁶ Lugo wo biti, liyu limoti abikya ndi be: <Winoni! Mombukwana dumo wa nduwa a ko pisi! Gyoni, togoni katilya!> ⁷ Kuwa wa, boko basi bozuzuka ndi, butunaga batala kabu.

⁸ Basika buzinga bubikya ndi nibo bakimibo be: <Tiponi goni mino ikya molingo, kye batala kusu banolimiko.> ⁹ Luki limoti, busikisya ndi be: <Kali! Molingomi nima a makefe, kakwananigu katitulyana basi! Windoni koluwo mokunu ka batu nibo bagabaga.>

10 Ngbingo yi ninɔ binda ndi mino, mombukwono dumo wo vononi osiloku. Bawai dabu kubukumuti niɔ ba ndi bakitulya, bingya ndi pa imoti na ibu ka ndabu yo dumo. Kumbuso yi, badula ndi mupumi.

11 Kwa wa, niɔ buzinga bigoku ndi, babikya be: <Hiii Mombukwono-dosu! Mombukwono-dosu! Tihukwilyano baka mupumi!> 12 Luki limoti, osikisya ndi be: <A linguna, nakamubikya ambe, nakamumibigu!>»

13 Yeso abikya bata ndi be: «Wikogoni neki bubisi! Kye makibigu lisyε ikani ngbingo.»

*Lizuni ka bagya-ligubo niɔ bupara ndi buyi
(Luka 19:11-27)*

14 «Bokingyasa ndeke Bungama ba kugu wa lisyε na mutu bemoti ninɔ a ndi na ligundu. Kambwa katukya, amaka ndi bagya-ligubo kaki, ugbananilyaga makpumuaka kaki. 15 Kabyenene no ngu ka mumbanzu yikaka-yikaka, apa ndi mugya-ligubo bemoti bambuma kubukumuti. * Wagogo, apa ndi bambuma baba. Na wagogo bata, apa ambuma bemoti. Kumbuso yi, aga ndi iyi.

16 Mugya-ligubo ninɔ bapa bambuma kubukumuti, aga ndi na ibu koyikosogo, inisana ndi bata na bagogo kugu yi kubukumuti. 17 Ninɔ bapa ndi bambuma baba, aga ndi iyi koyikosogo begayo, inisana ndi na bagogo kugu yi baba goni. 18 Luki limoti, ninɔ bapa ndi ambuma bemoti, inda ndi kakpo libye, olumbo, asuma ndi.

* 25:15 25:15 Ambuma bemoti wo buyi bi niɔ uluwaga ndi bangombe kubukumuti.

19 Niyo masye akitaga mudingi, mombukwana-dabu igoku ndi. Ubikya kuwa ndi bagya-ligubo kaki bi nibo be batumbulyagi isabu ya makpumuuka kaki. 20 Muga-ligubo nino bapa ndi bambuma kubukumuti, odoku, apa bagogo kubukumuti kugu yi. Abikya ndi be: <Mombukwono-dosu! Wesa ndi na bambuma kubukumuti. Wina! Ninisana ndi bata na bagogo kubukumuti goni.>

21 Mombukwana-daki abikya ndi be: <A binza! Wa muga-ligubo wanza. Wo bi na bungbingbili ko luki likede, nubisa banu ngama kobuulyaga makpumuuka mudingi. Gulyo ka igyagya ka Mombukwana-daku!>

22 Muga-ligubo nino bapa ndi bambuma baba, odoku ndi goni iyi, abikya ndi be: <Mombukwono-dosu! Wesa ndi na bambuma baba aka. Wina! Ninisana ndi bata na bambuma bagogo baba kugu yi.>

23 Mombukwana-daki abikya ndi be: <A binza, wa muga-ligubo wanza na walingunu! Wo bi mutu walingunu kobuulyogo luki likede, nubisa banu ngama kobuulyogo makpumuuka mudingi. Gulyo ka igyagya ka Mombukwana-daku!>

24 Kuwa wa, muga-ligubo nino bapa ndi ambuma bemoti, odoku, abikya ndi be: <Hiii Mombukwono-dosu, nibagatu ambe wa mufiya. Wobuulyaga ku wakakunagigu mino, wanyogo masolo ku wakokunigu mino. 25 Kinili, nabagatu ndi, naga kasuma ambuma kaku ka litombu. Wina! Va ambuma kaku nimu.>

26 Mombukwana-daki asikisya ndi be: <Wa muga-ligubo wanyu, mufolobondo! Wibagatu ndi be nobuulyaga ku nakakunagigu mino,

namumula masolo nino nakokunigu. ²⁷ Yeki a beyo! Wakwanana ndi kobisa buyi kami ka baki, iba wa nigiku mino, nakwanano bi konyoku ni itundini. ²⁸ Mukupyoni neki ambuma yi nino, mapá mutu yi nino a ndi nobu tekebe. ²⁹ A beyo, mumbanzu kika no luki, bamatilyatu bata, ika kuwa na imu makru. Luki limoti, mutu yi nino kegu no luki bakupa gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaika nolu. ³⁰ Muga-ligubo yi nima kegu na izangiya, mudikitoni kunzi ko biti, a pa ya kigomisogo na kailya manzu.»

Beyo Mika-Mumbanzu ako ndeke mino mungimbo ma obili

³¹ «Ngingo yi nino Mika-Mumbanzu odoku ndeke mina ka ibiba kaki, pa imoti na bamalaika basi, ika ndeke ko kiti kaki wa bungama, ka ibiba ya kugu wa lisy. ³² Bumbanzu bo giyo yasi bamumukana ndeke kambwa kaki. Ugbanana ndeke bambanzu dididi mudongoni beyo mububulyo ugbananaga mino bamemi na bakondolo. ³³ Ubisa ndeke bakondolo ka nakpangbala wa kumbanzikaniko kaki, ubisa bamemi ka kulekuke.

³⁴ Nibo ba ka kumbanzikaniko, ngama ubikya kuwa ndeke be: «Doniku, ifunu nibo Baba amufukulyoni ndi bubunga. Voni lisimo la bungama nilo bamubungusilyaga ndi katukya ko ngingo nino aka no bagya ndi mino obili. ³⁵ A beyo, na ndi kaimukana nza, mepatu ndi malili. Na ndi na musasa, mepa libo limwo. Na ngingo yi nino na ndi mino mubiko, metilyatu ndi. ³⁶ Ngingo yi nino na ndi mino ndumbu,

mepátu ndi botu. Na ndi no kolobu, modokuto ndi kenda. Ko ngbingo yi ninɔ na ndi mino ka boloko, modokuto ndi kenda.>

³⁷ Kɔwa wa, batu bongbingbili bamuusa ndeke be: <Mombukwono-dosu, ngbinga tino no tumina ndi mina na nza, tupa malili? Ikani na musasa, tupa libo limwo? ³⁸ Ngbinga tina no wa ndi mino mubiko, tutilya? Ikani wa ndi ndumbu, tupa botu? ³⁹ Na ngbinga tina no tumina ndi mino no kolobu, ikani ka boloko taga kaunda?>

⁴⁰ Kɔwa wa, ngama usikisya ndeke be: <A linguu, nakamubikya ambe, lasi nilo magyilya ndi bemoti luga ka bomiki bakekeke bi niba ikani bemoti luga ka bomika-mama, megyilya ndi imi bikpe.>

⁴¹ Kɔwa wa, ubikya ndeke nibo bika ndeke ka kulekuke kaki be: <Tukyoni buwobi na imi, ibunu migbongisisoni! Windoni ko buku ba benze na benze. Buku bi nibo ibungusyaga ndi ko bulya ka mumuyoniso na bamalaika kaki!

⁴² A beyo, na ndi kaimukana nza, makepagu ndi malili. Na ndi na musasa, makepagu ndi libo limwo. ⁴³ Ngbingo yi ninɔ na ndi mina mubiko, maketilyagu ndi. Ngbingo yi ninɔ na ndi mina ndumbu, makepagu ndi botu. Na ngbingo yi ninɔ na ndi mina no kolobu ikani ka boloko, makodokugu ndi kenda.>

⁴⁴ Kɔwa wa, basikisya ndeke be: <Mombukwono-dosu, ngbinga tina no wa ndi mina kaimukana nza, ikani musasa, ikani wa ndi mubiko, ikani wa ndi ndumbu, ikani no kolobu, ikani ka boloko ni takusingyigu?>

⁴⁵ Ngama usikisya k \ddot{u} wa ndeke ƒe: «A lingu \ddot{u} , nakam \ddot{u} bikya amb \ddot{e} , lasi ni \ddot{o} makagyilyagu ndi bemoti luga ka bomiki bak \ddot{e} k \ddot{e} k \ddot{e} bi nifa, makegyilyagu ndi imi.» ⁴⁶ Bat \ddot{u} ƒi ni \ddot{o} ƒopupa ndeke wa, ƒaga kaigyogyiso ka ƒenze na ƒenze. Luki limoti, ni \ddot{o} ƒongbingbili, ƒogulyo ndeke ka ƒbili wa ƒenze na ƒenze.»

26

*Bangama bakagya dikid \ddot{i} kamwisiso Yeso
(Malik \ddot{o} 14:1-2; Luka 22:1-2; Yuani 11:45-53)*

¹ Ngbingo yi nin \ddot{o} Yeso ama ndi mina kap \ddot{a} matiw \ddot{i} mi nim \ddot{o} masi, \ddot{u} bikya ƒabifya kaki ƒe: ² «Makaiba ƒe yinga wa Pasika ika ƒan \ddot{u} kumbusa wa masy \ddot{e} maba. Bas \ddot{u} tat \ddot{u} Mika-M \ddot{u} mбанзу kye ƒabangilagi ka m \ddot{u} salaba.»

³ K \ddot{u} wa wa, ƒokumu-kumu na ƒambok \ddot{u} -mbok \ddot{u} ka Bayuda ƒam \ddot{u} m \ddot{u} kana ndi ka ndab \ddot{u} ko kumu-kumu ƒey \ddot{o} ka Kayafa. ⁴ Bagya ndi dikid \ddot{i} kagwisiso Yeso ƒipele na kamwisiso. ⁵ Luki limoti, ƒa ndi kabikya ƒe: «Takagwinit \ddot{o} g \ddot{u} ko ngbinga wa yinga, kye ƒambanz \ddot{u} ƒakovikimonogoni.»

*Muka bemoti akpozyini Yeso na malazi ka m \ddot{u}
(Malik \ddot{o} 14:3-9; Yuani 12:1-8)*

⁶ Ngbingo yi nin \ddot{o} Yeso a ndi mina ka Betania, ogulya ndi ka ndab \ddot{u} ka Simoni nin \ddot{o} a ndi kebu-kebu. ⁷ Muko bemoti akpuƒoku ndi. Muko yi nin \ddot{o} a ndi na malazi ma ligab \ddot{u} lap \ddot{u} k \ddot{u} gb \ddot{e} ko supa nin \ddot{o} bagya ndi na lital \ddot{u} la alibati. Ngbingo yi nin \ddot{o} Yeso a ndi mino kalyalya, muko yi nin \ddot{o} akpazyaga ndi na malazi mi nim \ddot{o} ka m \ddot{u} . ⁸ Niyo

babibya kaki bina beyo, utula. Babikya be: «Ko bulya iki yo akaputa mino malazi beyo? 9 Bakwanano bi kagaba ka ligabu lapu kugbe na kaupá batu ba yangya buyi bi!»

10 Yeso andunga ndi yikpukpukya kabu, umuusa kuwa be: «Ko bulya iki yo mo mino kaikpukpukya kugu ka muko yi nimu? Nilo egyilyi, a yanza! 11 A beyo, mika ndeke pa imoti na batu ba yangya masye masi. Luki limoti, imi, takikigu ndeke pa imoti na ibunu aka. 12 Ngbingo yi ninu ekpozyi mino na malazi nima ka nzayi, akebungusyogo ko bulya lisyé nilo belumba banu mino. 13 A lingunu, nakamubikya ambe: bapa bayasi ku babikyaga ndeke mino Mongoni Manza mi nima ka obili wasi, batamanaga ndeke nilo muko yi nimuna ogyi, banatumbalaga yi.»

*Yuda Isikalioti obingisyini kagaba Yeso
(Maliko 14:10-11; Luka 22:3-6)*

14 Kuwa wa, Yuda Isikalioti, bemoti luga ka batutumbwa tekebe na baba, inda ndi ka bokumu-kumu. 15 Umuusa ndi be: «Nakamugabila, mepá iki?» Kuwa wa, bapá bambuma bayo buyi batekebe basaa. 16 Katukya ko ngbingo yi ninu, Yuda apunga kuwa ndi kakisa pisi kaugabila Yeso.

*Yeso akalya Pasika na babibya kaki
(Maliko 14:12-26; Luka 22:7-23; Yuani 13:21-30; 1 Bakolito 11:23-25)*

17 Ka lisyé la mambwa la yinga wa Mukati mokofulu, babibya ka Yeso bakpuduku ndi, bamuusa be: «Wakapa be tubungusilyogiku malili ma Pasika yani?»

18 Usikisya ndi ɓe: «Windoni ka ɓuɗu, * ka aluku bemoti ɓene. Mabikyoku ɓe: Muwonisilo akabikya ɓe: <Ngbingo kami a kuwa buwobi. Nakalya Pasika ku kaku pa imoti na babibya kami.>» 19 Babibya bagya ndi muɗongoni ɓeyo Yeso ukpama ndi mino, bamba kuwa ndi malili ma Pasika ku ɓeyo.

20 Niyo buɗugo ogwo, Yeso ika ndi kalyalya pa imoti na batutumbwa tekeɓe na baba.

21 Ngbingo nino ba ndi mino kalyalya, abikya ɓe: «A liguɗu, nakamubikya ambe, bemoti kunu egabatu.» 22 Batutumbwa balya ndi kumbu, ɓaranga kamuusogo yikaka-yikaka ɓe: «Mombukwono-dosu! Imi?»

23 Yeso osikisya ɓe: «Mutu yi nino akamakyaga kubokuko ka sani pa imoti na imi no egaba banu.» 24 Mika-mumbanzu akokwa muɗongoni ɓeyo ikpikaga ndi mino ko bulya kaki. Luki limoti, kumbu yidingi ka mutu yi nino akagaba yi! Ika gutugu ndi binza kugbe ni kibukutigu!»

25 Kuwa wa, Yuda nino a ndi kagaba, amuusa ɓe: «Muwonisilo! Imi?» Yeso asikisya ndi ɓe: «Wobikiyi ni iwe!»

26 Ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya, Yeso ava ndi mukati. Kumbuso kabibisa Kunzi, obunonogo, upaga babibya kaki. Ubikya kuwa ndi ɓe: «Voni, malya, a nzayi kami.» 27 Kuwa wa, ava ndi kopo, kumbuso kabibiso Kunzi, upa. Ubikya ndi ɓe: «Mwoni ifunu basi!» 28 A ɓeyo, niyina a bangu kami. Bangu ya agume ko Kunzi. Ofukonaga ndeke ko bulya ka

* **26:18** 26:18 ɓuɗu yi nino ni Yelusalema.

batu budingi na ko bulya mupilya ma bunye.
 29 Nakamubikya ambe, nakamwigu ndeke bata vinya wa muzabibu, kadwe ka lisyε nilo namwo ndeke mino nino wambiya pa imoti na ibunu basi ka bungama ka Baba.»

30 Kuwa wa, bimbila ndi limbū libibisa Kunzi.
 † Kumbuso yi, bopupa ndi wa, bāga ka Ngupa ya Mizeituni.

Yeso obikyini be Petele amanganyatu

(Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34; Yuani 13:36-38)

31 Kuwa wa, Yeso ubikya ndi babifya kaki be: «No biti ya lisyε li nili, ibunu basi memanganyatu. A beyo, ikpikaga ndi be: <Namwo ndeke mububulyo ka bakondolo. Na ambaza kabū omisikana bingwi.>

32 Luki limoti, kumbuso imi kopupo ka mbuku, metokonyoku ndeke ka Galilaya.»

33 Kuwa wa, Petele abikya ndi be: «Gutugu bengeni basi bakuginyo, luki limoti, imi nakumanganyigu ndeke!»

34 Yeso asikisya ndi be: «A lingunū, nakaubikya ambe, no biti ya lisyε li nili, kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.»

35 Petele asikisya ndi be: «Gutugu kiko be tokwi pa imoti, nakumanganyigu ndeke!» Babifya bagogo basi babikya ndi begeyo.

† **26:30** 26:30 Bayuda, ngbingo yi nino bamaga ndi mino kalya malili ma Pasika, bimbilaga ndi Mambu 113-118 na 136. **26:31** 26:31 Wanda ka Zakalia 13:7.

*Yeso akalumba ko tiko ya Getesemani
(Maliko 14:32-42; Luka 2:39-46)*

³⁶ Kūwa wa, Yeso na babibya kaki bosila ndi ka Getesemani. Ngbingo yi ninɔ badwe ndi mino, ubikya be: «Wikonononi wanu ko ngbingo yi ninɔ na mbeyi mino kaında kalumba ku.»

³⁷ Kumbuso yi, baga ndi na Petele na bomika Zebedayo baba. Yeso apunga ndi kalya kumbu, otuma na kubangaku bidε.

³⁸ Kūwa wa, ubikya ndi be: «Nakalya kumbu kugbe buwobi kokwo. Wikoni wanu, mika bubisi aka pa imoti na imi.»

³⁹ Kumbuso yi, isisila ndi kambwa yikedε, ogwo mokpukpu. Apunga kalumba be: «Babooo! Kika ni akwananatu, ikidisyano baka kopo wa yigyogyiso yi nimu! Gutugu beyo, kikonitogu sipananiso kami. Luki limoti, iki niso kaku aka.»

⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso igoku ndi wa usa ndi mina babibya kaki, utakanya kuwa ndi ka batoto. Amuusa ndi Petele be: «Wakokwononigu kaika mubisi pa imoti na imi gutugu ka saa-imoti aka?»

⁴¹ Wikoni bubisi, manalumba, kye makogulyonitogu ka kuboboku! Limbengi a na musasa kagya bunza, luki limoti, nzayi a na burɔ.»

⁴² Yeso ukida ndi ka nganga ya yiba, alumba be: «Babooo! Kika ni kokwononigu bi be kopo wa yigyogyiso yi nimu akidi ni nakamwigu, sipananiso kaku igyonosi neki!»

⁴³ Ngbingo yi ninɔ igoku ndi mino buwobi na babibya kaki, utakanya bata bulalana aka kye toto a ndi ni ubedulini. ⁴⁴ Kūwa wa, Yeso usa ndi bata, ında kalumba ka nganga ya yisaa.

Malumba mi a ndi mufongoni abe nimo ma mambwa aka.

⁴⁵ Kumbuso yi, igoku ndi ku babibya ba ndi mino, ubikya be: «Amba, ma asi ka batoto aka na kaimumbiso? Ngbingo itulyonini! Biko kasuta Mika-mumbanzu ka maboku ka batu banye. ⁴⁶ Zuzukoni, togoni! Winoni, mutu yi nino akegaba, osilniku!»

Bagwini Yeso

(Maliko 14:43-50; Luka 22:47-53; Yuani 18:3-12)

⁴⁷ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi mina kanzina aka no, bemoti luga ka babibya kaki tekebe na baba nino ina ndi be Yuda opuponoku. A ndi pa imoti na ambaza mudingi ka bambanzu. Batu bi nibo ba ndi na badukpa na bengbingili. Bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda bo butikoku ndi. ⁴⁸ Yuda nino a ndi ni agobini Yeso, a ndi ni ubikyini kambwa aka beyo agyo mino, ubikya be: «Aluku nino napututo, iba iyi nino. Mugwini!»

⁴⁹ Yuda akpufoku ndi Yeso bigala-gala, amuusa be: «Muwonisilo! wanodokuuu!» Apututa kuwa.

⁵⁰ Iyi asikisya ndi be: «Wai! Gyano nilo woduku kagya.» Kuwa wa, batu bi nibo bisisiloku ndi, bagwi.

⁵¹ Bemoti ka babibya ka Yeso anyo ndi dukpa kaki, ayipa mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko.

⁵² Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Wigisa dukpa kaku ka pa yi! A beyo, mutu wasi nino abumanaga na dukpa, okwa ndeke dukpa goni.

⁵³ Ambe, wakegu kaiba be nakwanana kakunga Baba kesingyo? Wa aka wa, etikilyoku kakitaga bambaza tekebe na baba ka bamalaika.† ⁵⁴ Luki limoti, kutikoku bamalaika beyo, Mobiso Motu akwanana kaitulyana liki? A beyo, Mobiso mi nimo akabikya be masi okwononi kaigyonasa beyo aka yo.»

⁵⁵ Kuwa wa, Yeso abikya ndi bambaza no be: «Moduku kegwi na badukpa na bengbingili abe nakika mutu wo kubaku? Nikaga ndi pa imoti na ibunu masye masi wakiko ka Ndabu ko Kunzi ni nanapa mutuu, makegwigu ndi. ⁵⁶ Luki limoti, masi nimana akaigyonosa kye itulyani beyo bogyalandu bokpikaga ndi mino.»

Kuwa wa, babiyya basi basa ndi Yeso, bogwa mbangu.

Yeso akasamba ka Basa-Yidingi ka bangama ka Bayuda

(Maliko 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yuani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Bambanzu nibo bagwi ndi Yeso, baga na iyi ka Kayafa nino a ndi kumu-kumu. Bowonisilo ba mutuu na bamboku-mboku ba ndi bumamukana ku beyo. ⁵⁸ Petele a ndi kabyiyya Yeso mina byi kadwe ku kwa ku ka ndabu ko kumu-kumu. Ogulya ndi ka pa yangba, ikoku pa imoti na bazamu kaina beyo isilyoku mino.

⁵⁹ Bokumu-kumu na bangama bagogo basi ba Basa-Yidingi ba ndi kaukisa bademu ba bongu,

† **26:53** 26:53 Bambaza tekebe na baba a ndi banda basuda mudongoni abe belofu batekebe mafiya na ika na baba.

kye binisoni no pisi kamwisiso Yeso. ⁶⁰ Luki limoti, bakinagu ndi, gutugu beyo batu budingi bodogoku ndi mino kabukulyaga bongo.

Ka mulifo, batu baba bodoku ndi kabikya be: ⁶¹ «Mutu yi nimu abikya ndi be: <Nakwanana kapanza Ndaḅu ko Kunzi, kopika bata kumbusa wa masye masaa.>»

⁶² Kwa wa, kumu-kumu amaga ndi, amuusa Yeso be: «Ambe, wakegu kosikisyo? Wakabikya bu ka bangbanga nibana bambanzu bakaupilyaga ba?» ⁶³ Luki limoti, Yeso adaka ndi biwo.

Kumu-kumu abikya bata ndi be: «Nakau-muuso ko lino ko Kunzi nino a na obili, tibikya pisi ka silika, iwe ni Kilisito, Miko Kunzi?»

⁶⁴ Yeso asikisya ndi be: «Iwe mombukwanadaki wobikyini! Luki limoti, nakamabikya ambe katukya mbiya wanu, maminatu Mikamambanzu wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi nino wo Ngu. Na maminatu ndeke goni ni anodoku ka bekuḅa kugu wa lisyē.»

⁶⁵ Kwa wa, kumu-kumu yi nino inuaga ndi botu. Abikya be: «Atumbwini Kunzi! Takegu bata na nzoyi ya bademu. Marunya kaukana beyo atumbwi mino. ⁶⁶ Makabikya bu?» Basikisya ndi be: «Okwononi bamwi!»

⁶⁷ Kwa wa, babakyaga ndi Yeso na botikito ko miso, bayipaga bangwasi. Bagogo bayipaga ndi bangwasi, ⁶⁸ banabikya be: «Kilisito! Ndunga pisi ka bugyalandu! Tibikya, wani no uipi?»

Petele amongonyini Yeso

(Maliko 14:66-72; Luka 22:56-62; Yuani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ko ngbingo yi ninɔ, Petele a ndi iyi wakiko kunzi ka pa yangba. Kɔwa wa, mɔgya-ligubo bemoti mɔsika yi akpuɔoku ndi, abikya be: «Ɔwe, watu ndi gɔni pa imoti na Yeso mutɔ wa Galilaya.» ⁷⁰ Luki limoti, Petele anganya ndi kambwa ka batɔ basi be: «Ɔmi, nakibigu nilɔ wakapa kabikya.»

⁷¹ Kumbuso yi, isisila ndi miso ya mupumi ma pa yangba. Mɔgya-ligubo mɔsika yi wagɔɔ amina ndi, ubikya batɔ niɔ ba ndi wa be: «Mutɔ yi nimuna a ndi pa imoti na Yeso mutɔ wa Nazaleti.» ⁷² Petele anganya bata ndi, akɔ silika be: «Ɔmi, nakamibigu mutɔ yi nimu!»

⁷³ Kumbusa yikeɔe, batɔ niɔ ba ndi wa bakpuɔoku ndi Petele, babikya be: «A beyo, wa gɔni bemoti kabu. Gutugu munzina kaku aka akowonisilo binza be wa Mugalilaya!» ⁷⁴ Petele akɔ ndi silika, abikya be: «Nigyogyisi! Kika ni nakabikya bongɔ. Nakamibigu aluku yi nimu!» Wa aka wa, koku alika ndi.

⁷⁵ Petele atamana munzina ninɔ Yeso abikya ndi be: «Kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» Kɔwa wa, opupa ndi kunzi, apunga ndi kagama no kumbu kugbe.

27

Bogoni na Yeso kambwa ka ngama mudingi beyo ka Pilatu

(Maliko 15:1; Luka 23:1-2; Yuani 18:28-32)

¹ Niyo lisyɛ asyɛ, bokumu-kumu na bamboku-mboku bolikilya ndi dikidi kakisa kamwisiso Yeso. ² Kumbuso kakondisiso, baga na iyi,

bamomosa ndi bigbu kambwa ka ngama Pilatu nino andaga ndi iwili ya Luma.

*Yuda ibongisini
(Ligubo 1:18-19)*

³ Niyo Yuda nino agaba ndi Yeso ukana be bomosini mutuu kamwo Yeso, arunga ndi kalya kumbu kugbe. Umigisya kuwa ndi bokumu-kumu na bamboku-mboku bambuma batekebe basaa baya buyi. ⁴ Ubikya ndi be: «Nogyi bi bunye kodukusaga bangu ka mumbanzu yi nino kegu bi na bunye.»

Luki limoti, ibu basikisya ndi be: «Katindigu ifusu. Undi iwe aka.»

⁵ Yuda ombimba ndi buyi bi nibo ka Ndabu ko Kunzi. Kumbuso yi, atukya ndi, aga kaibongiso.

⁶ Bokumu-kumu bapunaga ndi, babikya be: «Mutuu kusu katikpamyagu be tobisogi inguo yo buyi bi nifa ka kpokoyo ya ndabu ya malumba. A beyo, a mukalya ma bangu.»

⁷ Kumbuso wa yukanana, boluwa ndi no buyi bi nibo tiko ka maboku ka aluku bemoti nino alukaga ndi bambike. Boluwa ndi tiko yi niyo ko bulya yilumbo mino bobiko. ⁸ Kinili, kadwe na lisyeli nili, tiko yi niyo balikyaga be «Tiko ya Bangu».

⁹ Kuwa wa, itulyana nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Yelemia be: «Bava ndi bambuma batekebe basaa baya buyi. Ligabu li nilo Bezaleli bobisa ndi ko bulya kaki. ¹⁰ Boluwa ndi no buyi bi nibo tiko ka maboku ka maluka

bambike mufongoni beyo Mombukwono-dosu ebikya ndi mino.»

Bogoni na Yeso kambwa ka Pilatu

(Maliko 15:2-15; Luka 23:2-3, 18-25; Yuani 18:29-19:16)

¹¹ Binda kawa ndi na Yeso kambwa ka ngama wa iwili beyo ka Pilatu. Iyi Pilatu amuusa ndi be: «Iwe ni ngama ka Bayuda?» Yeso asikisya be: «Iwe no wobikyi.»

¹² Kumbuso yi, bokumu-kumu na bamboku- mboku basungulya ndi. Luki limoti, ni kosik- isyigu. ¹³ Kawa wa, Pilatu amuusa ndi bata be: «Wagegu kaukana bangbanga basi nibana bakaupilyaga ba?» ¹⁴ Luki limoti, Yeso kasik- isyagu ndi ka likpumuka gutugu limoti aka. Likpumuka li nilo ambanga ndi ngama mudingi kugbe.

Pilatu okpomyini be bamwi Yeso

(Maliko 15:6-15; Luka 23:15-25; Yuani 18:39- 19:16)

¹⁵ Ka yinga ya Pasika, ngama mudingi akulaga ndi mutu wa boloko bemoti nimo ambaza ka bambanzu atwaga ndi. Ikaga ndi mutu yi nino ambaza apaga ndi. ¹⁶ Ko ngbingo yi nino, a ndi na mutu wa boloko bemoti wakimibisikoso kugbe. Lino kaki ndi ni Balaba.

¹⁷ Kawa wa, Pilatu umuusa ndi bambanzu nibo bamumukana ndi wa be: «Wani no makapa be namukulyi luga ka Balaba ibu na Yeso nino bamakaga be Kilisito?» ¹⁸ Uusa ndi beyo kye a ndi kaiba be basuta ndi Yeso ko bulya imi aka.

27:10 27:9-10 Wanda ka Zakalia 11:12-13; Yelemia 18:2-3; 19:1-2; 32:6-15.

19 Ngbingo ninɔ Pilatɔ a mbeyi ndi mino wakiko aka kasombiso Yeso, mukaki atikilyoku ndi liyɔ bɛ: «Mɔtɔ yi ninɔ kegɔ na bɔnyɛ, wakimokyonitɔgɔ ka likpɔmɔka kaki! A bɛyɔ, no biti yi niyi, nigyogyisi kugbɛ ko nziki ko bulya kaki.»

20 Luki limoti, bɔkumu-kumu na bambɔkɔmbɔkɔ ka Bayuda bɔtiwa ndi bambanzɔ bɛ bakɔlagi Balaba, bamwɔ Yeso.

21 Ngama umuusa ndi bɛ: «Luga ka batɔ baba bi niɔa, wani nɔ makapa bɛ namɔkɔlyi?» Basikisya ndi bɛ: «Balaba.»

22 Pilatɔ umuusa ndi bɔta bɛ: «Nagya kɔwa iki na Yeso ninɔ bamakaga bɛ Kilisito?» Bambanzɔ bɔsi basikisya ndi bɛ: «Babangilagi ka mɔsalaba!»

23 Pilatɔ igilya bɔta bɛ: «Bɔnyɛ tino sɛ bɔ agya ndi?» Luki limoti, bidukulaga ndi asi kapamikanaga aka na liyɔ lapɔ bɛ: «Babangilagi ka mɔsalaba!»

24 Ngbingo yi ninɔ Pilatɔ ina ndi mino bɛ kakwananigɔ kagya bɔta luki na ipɔmbɔ akaisilogo aka, atika ndi bɛ bɔviku libo, isɔkɔsa mabɔkɔ kambwa kabɔ bɔsi. Abikya ndi bɛ: «Bangu ka mɔtɔ yi nimɔ kodukogonitɔgɔ ko lina kami. A kɔwa likpɔmɔka kunu aka!»

25 Batɔ bɔsi bɔsikisya ndi bɛ: «Bangu kaki adɔkagi ka mɔ kusu na ka bɔmikusu!»

26 Kɔwa wa, Pilatɔ ukɔlyɔ ndi Balaba. Atinisisa ndi Yeso pimbo. Kumbuso yi, ɔpɔ ndi kye babangilagi ka mɔsalaba.

*Basɔda bakatiba Yeso
(Malikɔ 15:16-20; Yuani 19:2-3)*

²⁷ Kūwa wa, basūda bāga ndi na Yeso ka ndabū ka ngama wa iwili. Kū bēyo, bāmumūla ndi basūda basi, bakungulo Yeso bikululu.

²⁸ Banyōgo ndi botu, bamokisya kanzū wangbū.

²⁹ Bobungusyaga ndi biwilili muligi nimo a ndi no mowo, bamokisya ka mū. Bagwisiso ligugu ka kubokuko kwa kumbanzikaniko. Kumbuso yi, bobuna ndi moli kambwa kaki katiba, banabikya bē: «Ngama ka Bayuda, tumuusito!»

³⁰ Babakyaga ndi na botikito. Bava kūwa ndi ligugu li nilo banatinaga nolu ka mū.

³¹ Kumbuso katiba bēyo, banyō ndi kanzū. Bamokisyo bata botu kaki, bāga kūwa ndi na iyi kabangilaga ka mūsalaba.

Basūda babongilogini Yeso ka mūsalaba

(Maliko 15:21-32; Luka 23:26-43; Yuani 19:17-27)

³² Ngbingo yi nino basūda bopupa ndi mina wa, babangana na aluku bemoti nino a ndi mutū wa Kulene, ina ndi bē Simoni. Babinikisa ndi na mapupu mūsalaba ka Yeso.

³³ Niyo bosila ndi ka pa niyo balikyaga bē Golgota (isi yi ni: Pa ya Mukuwa ma mū),

³⁴ bapā ndi Yeso vinya mūmatanaga no luki lozyo. Luki limoti, ngbingo yi nino akingila ndi mino, akya komwo.

³⁵ Kūwa wa, babangilaga ndi ka mūsalaba. Batwa ndi libese ko bulya yigbananaga botu kaki. ³⁶ Kumbuso yi, bikanana ndi wa kabuulyogo.

³⁷ Na kugu wa mu kaki, bokpika ndi isi ya likpuma ka nilo basungulya ndi mina be: «Aluku yi ni mu ni Yeso, ngama ka Bayuda.»

³⁸ A ndi na batu bo kubaku baba nibo bubangilaga ndi goni ka kpolo ka Yeso. Bemoti ka nakpangbala wa kumbanzikaniko, na wago go ka kulekuke. ³⁹ Bambanzu bi nibo ba ndi kakitaga wa, ba ndi katumbwa Yeso, banagbitya bamu, ⁴⁰ banabikya be: «Wa ndi kapa kapanza Ndabu ko Kunzi, wopika yago go ka masye masaa. Wihukusa neki mombukwana-daki yi, kika ni wa Miko Kunzi, syoku ka musalaba!»

⁴¹ Bokumu-kumu, bowonisilo ba mutuu pa imoti na bamboku-mboku ba ndi goni katiba begeyo, banabikya be: ⁴² «Uhukusa ndi batu bagogo. Kakwananigu kaihukuso iyi mombukwana-daki yi bikpe! A ngama ka Bezaleli. Osyikuno ka musalaba, ibusu, tabinikyana kuwa goni! ⁴³ A beyo, iguma ndi ko Kunzi, abikya ndi be a Miko Kunzi. Kika ni Kunzi apagatu, ahukusi neki mbiya wana!»

⁴⁴ Gutugu batu bo kubaku aka nibo bubangilaga ndi ka kpolo ka Yeso, ba ndi katumbwa begeyo.

Kukwaku ka Yeso
(*Maliko 15:33-41; Luka 23:44-49; Yuani 19:28-30*)

⁴⁵ Katukya ndi ka saa sita, biti ohuma ndi obili wasi ka basaa bayisaa. ⁴⁶ Niyo saa tisa a kuwa ndi buwobi kaitulyana, Yeso igomisa ndi na liyu lapu be: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Isi ni: «Hiii Kunzi! Hiii Kunzi! Ko bulya iki yo wesi mino?»

⁴⁷ Niyo batu bemoti-bemoti luga ka niŋo ba ndi wa bamukana mino beyo, babikya ndi be: «Akamaka Iliya.» ⁴⁸ Wa aka wa, bemoti kabu apikita ndi, ovoku luki limoti bifubu-fubu, olubo ko vinya wa muzabibu wozyo. Kumbuso yi, abanga kuwa ndi ka ligugu, apa Yeso be omwi. ⁴⁹ Luki limoti, bagogo babikya ndi be: «Wosoni! Tinini mbeyi ikani Iliya odokuto kahukuso!»

⁵⁰ Luki limoti, Yeso igomisa bata ndi na liyu lapu. Osisalimbengi.

⁵¹ Ko ngbingo yi ninu aka nu, kutuko nikwo ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kuge ku ka Ndabu ko Kunzi ku, anuka ndi luga katukya kugu kadwe kusili. Mugi izukula ndi bingbuku-ngbuku, matamu makpukpu alikanaga ndi bikpakpakpa.

⁵² Gutugu bambuku aka oukwikana ndi na batu budingi niŋo bokwaga ndi ni babinikyonini Kunzi, babilila ndi. ⁵³ Bopupoku kuwa ka bambuku. Kumbuso goni Yeso kopupa ndi ka mbuku, bingya ka Yelusalema, gufu wotu. Ku beyo, bupuponilya ndi bambanzu budingi.

⁵⁴ Niyo ngama ka basuda ka Baluma pa imoti na batu niŋo ba ndi na ibu kabuulyaga Yeso bamina azigizo na masi nimo akitanaga ndi wa, bogwa ndi ombombo kuge. Babikya kuwa ndi be: «Ka lingunu, muti yi nima a ndi asi Miko Kunzi aka!»

⁵⁵ Wa go wa, a ndi na boko budingi niŋo ba ndi kaina ka bubyi nilo akitanaga ndi lo. Botukyoku ndi pa imoti na Yeso ka Galilaya, kasingyo ka mogubo. ⁵⁶ Luga kabu, a mbeyi ndi ni Malia muti wa Magadala, Malia ninu abukata ndi

Yakobo ifu na Yezefu se kuwa amaki bomika Zebedayo.

Banalumbo Yeso

(*Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56; Yuani 19:38-42*)

⁵⁷ Niyo bugogo itulyana, aluku bemoti wa lingama, mutu wa Alimatia nino ina be Yezefu, a ndi goni iyi mubibya ka Yeso, osiloku ndi. ⁵⁸ Inda kuwa ndi ka ngama mudingi wa iwili beyo ka Pilatu, akunga be bapi nzuyi ka Yeso. Pilatu akpamy ndi be bapi. ⁵⁹ Yezefu inda ndi kava. Akandaga na kutuko kwambiya, ⁶⁰ amongosa ndi ka mbuku yambiya niyo ikpulya ndi ka litalu. Kumbuso yi, adula ndi mupumi mi na litalu lidingi, aga ndi. ⁶¹ Ko ngbingo yi nino, Malia Magadala na Malia nino wagogo ba ndi wa, bakikonono kambwa wa mbuku.

Basuda bakobuulya mbuku

⁶² Bugala bi, akaibikya be lisyε li nilo a kambwa wa nilo la kibungusyogo ka Lisyε la kimumbiso, bokumu-kumu na Bafalisayo бага ndi ka Pilatu. ⁶³ Babikya ndi be: «Mombukwondosu! Totomonini bata beyo mutu wabongo yi nimu abikya ndi mino ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino mubisi aka be: <Kumbusa wa masyε masaa, nopupatu ka mbuku.> ⁶⁴ Yeki a beyo, pa neki mutuu be bobuulyogi mbuku kadwe ku kwa ku masyε masaa itulyano mino. Babibya kaki bakodonikuto kabibo, бага kaubikya bambanzu be: <Opupini bi luga ka bamanda.> Munzima ma mifa mi nima ika banu manye kakitaga nimo ma mambwa.»

⁶⁵ Pilatū usikisya ndi bε: «Matū na basūda niḅo bokwononi kobuulya mbūkū. Wogoni, bobuulyogi mūdōngōni bεyō mini mino ḅinza.»
⁶⁶ Baga kūwa ndi ka mbūkū, ḅadūla ndi miso ma mbūkū na litalū ḅingbufu, ḅubisa ndi basūda wa kobuulyo.

28

Yeso opupini ka mbūkū

(Malikō 16:1-10; Luka 24:1-12; Yuani 20:1-10)

¹ Niyo Lisye la kimumbiso akitaga ndi, kūwa na ḅugala ḅi ka lisye la mambwa la pōsō* ko mbolugo, Malia ninō a ndi mutū wa gūḁū wa Magadala pa imoti na Malia wagōgō, бага ndi kaanda mbūkū.

² Ko ngbingo ḅemoti, azigizo wapū apūnga ndi. Malaika ka Mombukwono-dosu, osyoku ndi kotukyoku kūgū wa lisye, inda ndi kate ka kpōlō litalū lidingi niḅo otikya ndi mbūkū, ika ndi kūgū yi. ³ A ndi kanze kūgbe mūdōngōni abε ngbangbata kanginana, ḅotu kaki a ndi bitu abε libu.

⁴ Bobubulya niḅo ḅa ndi kobuulyaga mbūkū ḅarūnga ndi kagūgūma ḅikpwukpwukpwu na kūḅangakū, kadwe kū kwa kū ḅiita ndi mina abε bamanda.

⁵ Luki limoti, malaika ninō ḁḅikya ndi boko ḅi niḅo bε: «Makoḅongonitōgū. Nakaiba ambe makakisa Yeso, ninō ḅabongilogi ḅi ka mūsalaba. ⁶ Kεgū ḅata wanū! A bεyō, opupini ḅi ka mbūkū mūdōngōni bεyō aḅikya ndūkū mino. Doniku,

* **28:1** 28:1 lisye la mambwa la pōsō: Iu lō ḅalikyaga ndi bε lisye la Mungu.

winoni ku o bi mino mumongoso. ⁷ Windoni bigala kaubikya babibya kaki be: <Opupini bi luga ka bamanda. Matokonyoku ka Galilaya. Maminoku banu ku beyo.> Nilo no bi ambe namubikiyi nilo.»

⁸ Boko baba bi nibo batukya ndi bigala-gala ka mbuku botumini na kubangaku bidε na magyagya mudingi goni. Binda ndi mbangu kautumbulyaga babibya ka Yeso mongoni mi nimo.

⁹ Ko ngbingo bemoti, Yeso bikpe abangana ndi na boko bi nibo, umuuso. Bakpudoku ndi, bavilaga magu na babibiso. ¹⁰ Yeso ubikya kuwa ndi be: «Makobongonitogu! Windoni kaubikyaga bomika-mama be baga ka Galilaya. Beminku ku beyo.»

Bobubulyo ba mbuku bogoni kapaga mongoni

¹¹ Ngbingo yi nino boko bi nibo ba mbeyi ndi mino ko pisi aka, bobubulyo bemoti-bemoti ba mbuku batukya ndi, baga ka gudū. Ku beyo, butumbulyaga ndi bokumu-kumu lasi nilo akitanaga ndi.

¹² Kuwa wa, bokumu-kumu bi nibo pa imoti na bamboku-mboku ka Bayuda bagya ndi dikidi. Bakanana ndi kaupá basuda bi nibo buyi budingi bipεε. ¹³ Bubikya ndi be: «Bikyonni ambe: <Babibya kaki boduku bi no biti kaibo manda kaki ko ngbingo yi nino to bi mino ka batoto.> ¹⁴ Kika ni mongoni asilyini ngama mudingi wa iwili, ibusu

ɓamombukwono-dosu bi ɓo tatumbulyaga mongoni mi nimo. Tagya yasi ambe ibunu makogulyonitogɔ ka ɓukpwuku-kpwuku.»

¹⁵ Kɔwa wa, ɓasɔda bi niɓo ɓava ndi buyi na ɓagya mɔɔngɔni ɓeyo ɓukpɔmya ndi mino. Mongoni mi nimo itulyana ndi luga ka Bayuda kadwe na lisyɛ li nili.

Yeso upupilyini ɓabibya kaki

(Maliko 16:14-18; Luka 24:36-49; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)

¹⁶ Kɔwa wa, ɓabibya bi niɓo tekeɓe na ɓemoti ɓaga ndi ka Galilaya, ka ngɔpa niyo Yeso ɔwanyaga ndi. ¹⁷ Ngbingo yi nino ɓamina ndi mino, ɓabibiso. Luki limoti, ɓemoti-ɓemoti kaɓa ɓa ndi na ɓotumo.

¹⁸ Kumbuso yi, Yeso ukpuɔfoku ndi, ɔɓikya ɓe: «Ɓepɔni ndi ngu yasi ya kugɔ wa lisyɛ na kɔnɔ ka ɔɓili. ¹⁹ Yeki a ɓeyo, windoni ka ɓevananza ɓayasi, huyikosoni ɓiki ɓabibya kami. Hubotisoni ko lino ka Baba, ko Miki na ka Limbengi-Lotu. ²⁰ Huwonisiloni kaɓyɛ masi nimo namɔɓikyaga ndi. Wiboni ɓinza ambe na pa imoti na ibunu ɓongbinga ɓasi kadwe ka muliɓo ma ɔɓili.»

AGUMÉ WAMBIYA

Lika: AGUMÉ WAMBIYA (New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lika

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Dec 2022 from source
files dated 29 Jan 2022

f796df90-b7da-5393-9b93-c756eba4e5d6